

รัฐสภาสาร

ใหม่เล่ม

ปัญหาการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน อัครเมศวร์ ทองนวล	1
ปัญหาการบริหารงานยุติธรรมในประเทศไทย กมล พลวัน	33
สรุปข่าว ประจำเดือนพฤษภาคม 2536	59
พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518	69
พระราชกฤษฎีกากว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และ หนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2524 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2529	85

41 ฉบับที่ 5 เดือน พฤษภาคม 2536 ISSN 0125-0957

รัฐสภาสาร

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตย และเพื่อ
เสนอข่าวสารวิชาการ ในวงงานรัฐสภา และอื่น ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

การส่งเรื่องลงรัฐสภาสาร

ส่งที่บรรณาธิการหนังสือรัฐสภาสาร กองการประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โทร. 2441070, 2441071

สำนักงานหนังสือพิมพ์รัฐสภาสาร

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน ดุสิต
กรุงเทพฯ 10300 โทร. 2441323, 2441324

บอกรับเป็นสมาชิก

โดยส่งเช็คไปรษณีย์หรือธนาณัติในนามผู้จัดการไปยังฝ่ายผลิต
เอกสารรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ส่งจ่าย ณ ที่ทำ
การไปรษณีย์ดุสิต กรุงเทพฯ 10300 กำหนดออกเดือนละหนึ่งฉบับ
อัตราค่าบำรุง ปีละ หนึ่งร้อยแปดสิบบาท

LIRT

รัฐสภาสาร

ปีที่ 41 ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม 2536

ISSN 0125-0957

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

บทบรรณาธิการ

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากผลการเลือกตั้งจะมีผลต่อการเมืองของประเทศที่จะกำหนดแนวทางว่า ใครจะได้เป็นรัฐบาลและมีนโยบายในการปกครองประเทศอย่างไร

แม้ว่าประเทศไทยจะได้มีการเลือกตั้งมาหลายครั้งหลายหนแต่การเลือกตั้งที่ผ่านมาแต่ละครั้งมักมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ เนื่องจากประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจวิถีทางที่ถูกต้องของการเลือกตั้งทำให้เกิดปัญหาการซื้อขายเสียง การใส่ร้ายป้ายสีคู่ต่อสู้รวมไปถึงความเบื้อหนายในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย และแม้ว่ารัฐบาลจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้ประชาชน ได้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในระบอบประชาธิปไตย โดยได้จัดทำโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง แต่การเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากเกิดปัญหาต่าง ๆ หลายประการดังที่ท่านผู้สนใจจะสามารถติดตามได้จากบทความเรื่องปัญหาการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านที่ได้นำเสนอในรัฐสภาสารฉบับนี้ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอบทความเรื่องปัญหาการบริหารงานยุติธรรมในประเทศไทย เพื่อให้ท่านผู้สนใจได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

บรรณาธิการ

Legislative Institutional Repository of Thailand

**ปัญหาการเผยแพร่
ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน**

... อัครเมศวร์ ทองนวล ...

Legislative Institutional Repository of Thailand

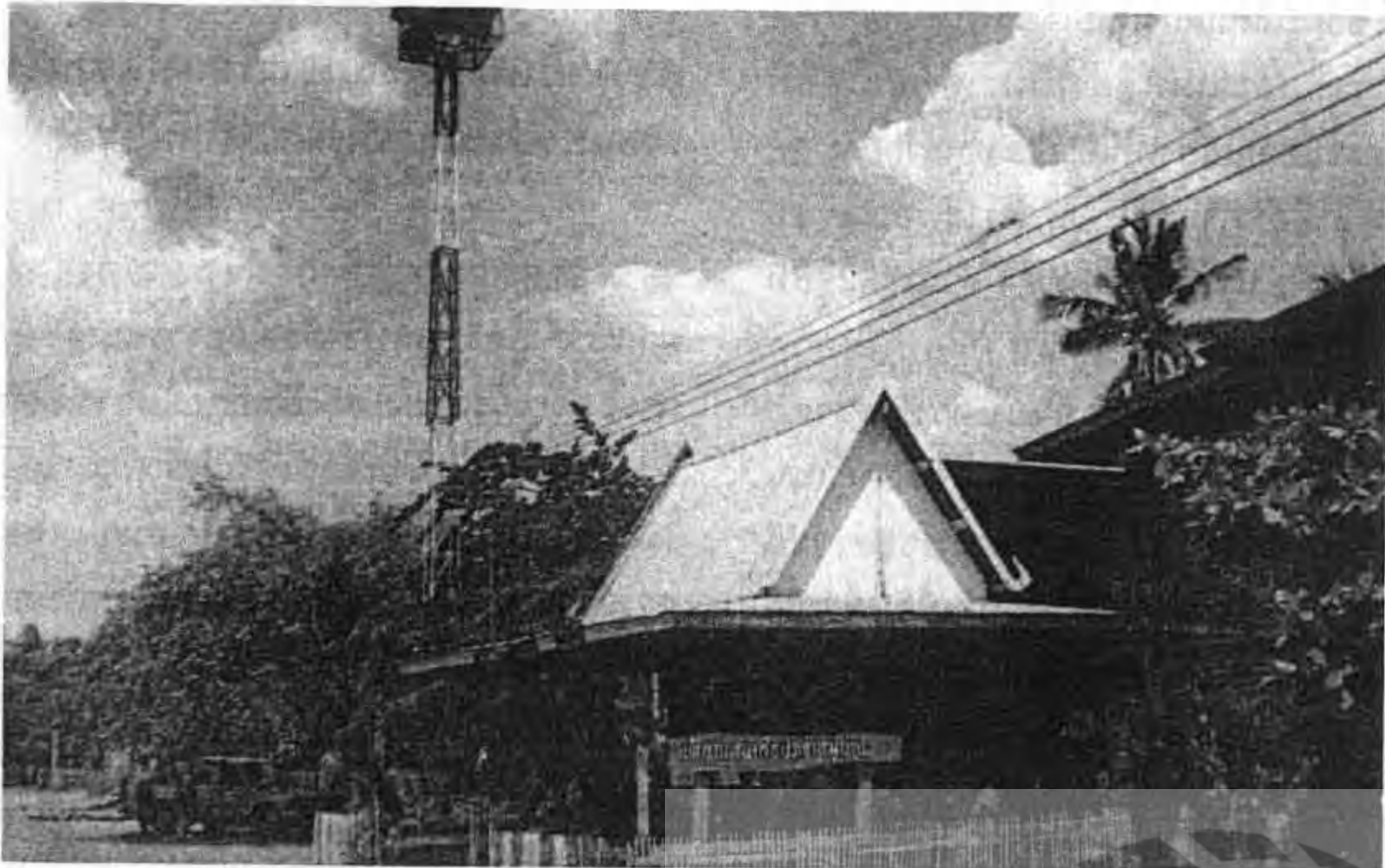

Legislative Institutional Repository of Thailand

บทนำ

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมือง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในการปกครองประเทศ การที่ประชาชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากเท่าใดย่อมเป็นเครื่องชี้ประการหนึ่งของระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาต่างก็พยายามทุกวิถีทางที่จะกระตุ้นและพัฒนาประชาชนให้มีความตื่นตัวทางการเมืองในทุกระดับ

ครั้งที่ผ่านมามักปรากฏว่ามีการใช้อามิสสินจ้างเพื่อผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน หรือมีพฤติกรรมการทุจริตการเลือกตั้งอยู่เนือง ๆ ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ที่กลุ่มอาสาประชาชาติได้เปิดเผยให้เห็นถึงกลวิธีต่าง ๆ ในการหาเสียงที่เป็นการทุจริตหรือการปฏิบัติมิชอบในการหาเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง เช่น การซื้อบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อเก็บไว้ไม่ให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียง

อย่างไรก็ตาม ในด้านคุณภาพของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เนื่องจากการเลือกตั้งแต่ละ

หรือเพื่อให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าของบัตรประจำตัวประชาชนไปลงคะแนนเสียง การใส่ร้ายป้ายสีคู่ต่อสู้ การทำลายป้ายหาเสียง

ของคู่ต่อสู้และการแจกเงิน หรือแจกสิ่งของ หรือสร้างสาธารณประโยชน์หรือให้คำมั่นสัญญาต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียง เป็นต้น และแม้แต่การเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ก็ปรากฏว่ามีพฤติกรรมการทุจริตการเลือกตั้งในลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน รวมทั้งมีการใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น และได้แพร่กระจายไปทุกภาคของประเทศ¹

ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ได้มีการวิเคราะห์ว่าทุกภาคของประเทศมีการซื้อคะแนนเสียงกันอย่างแพร่หลาย ภาคที่มีการซื้อคะแนนเสียงกันมากที่สุดได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณร้อยละ 28 รองลงมาคือ ภาคเหนือ ประมาณร้อยละ 25 ภาคกลาง ประมาณร้อยละ 14 ส่วนภาคใต้ก็มีการซื้อคะแนนเสียงกันมากพอสมควร นอกจากนี้ยังมีการซื้อขายบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อทำให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ได้ซึ่งผลของการสำรวจปรากฏว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการซื้อขายบัตรประจำตัวประชาชนกันมากที่สุด คือ ประมาณร้อยละ 6 พฤติกรรมการซื้อคะแนนเสียงดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งในระบบการเลือกตั้งของไทย เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับคุณภาพของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนทั้งประเทศ²

หลังจากที่มีการทำรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 รัฐบาลของนายอานันท์ ปันยารชุน ได้ให้ความสนใจในเรื่องความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้ง ซึ่งจะมีขึ้นในต้นปี พ.ศ. 2535 เป็นอย่างมาก จนถึงกับมีการเสนอโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านขึ้นมา เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดไปอย่างไรก็ตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงมาตั้งแต่ที่ยังไม่ได้เริ่มโครงการในภาคปฏิบัติแต่อย่างใด

ความเป็นมาและลักษณะของโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

จากการที่การเลือกตั้งในระดับต่างๆ ที่ผ่านมา ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงว่ามีการซื้อคะแนนเสียงและใช้อิทธิพลในการเลือกตั้งเพื่อหวังให้ได้รับเลือกตั้งเป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียหายที่จะตามมา เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง และการเสื่อมศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น รัฐบาลจึงมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยเร่งหามาตรการป้องกันเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม ตลอดจนมีการซื้อคะแนนเสียงและใช้อิทธิพลในการเลือกตั้งให้น้อยที่สุด กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดทำโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านขึ้น เพื่อสนอง

นโยบายดังกล่าวของรัฐบาล โดยให้มีการเร่งรัดการให้ความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้อง ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้

แนวความคิดในการดำเนินงานตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านถือว่าหมู่บ้านเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังประชาธิปไตย กระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดเจ้าหน้าที่เข้าไปในหมู่บ้านที่มีอยู่เป็นจำนวนถึง 62,373 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ชุด ชุดละ 4 คน เรียกว่า “ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน” ดังภาพโดยชุดปฏิบัติการแต่ละคน จะมีหน้าที่และกิจกรรมดังต่อไปนี้³

เป้าหมายการทำงาน

1. ให้ประชาชนในหมู่บ้านเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง และไม่ยอมให้มีการซื้อขายเสียงในหมู่บ้าน
2. ให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ใน

- ทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดศักดิ์ศรีและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลใด ๆ ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. สร้างพลังมวลชนที่มีอุดมการณ์ต่อต้านการซื้อขายเสียง
4. คุ้มครองป้องกันให้ประชาชนมีอิสระในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

ภารกิจของชุดปฏิบัติการ

คนที่ 1 เป็นหัวหน้าชุดและทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตย

หน้าที่ สร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน โดยเฉพาะการเลือกตั้ง

วิธีการ

1. นำชุดปฏิบัติการเข้าพบและรายงานตัวต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอความร่วมมือ ความอนุเคราะห์และขอคำปรึกษาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน
2. ศึกษาข้อมูลทุกด้านของหมู่บ้าน โดยการพูดคุยกับผู้นำในหมู่บ้าน
3. สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน โดยการปรับทุกข์ ผูกมิตร เป็นต้น
4. ชี้แจงให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยแก่ชาวบ้านในทุกโอกาส เช่น การเยี่ยมตามบ้าน การพบปะพูดคุย การชี้แจงในงานบุญ ซึ่งอาจกระทำโดยคนเดียวหรือร่วมมือกับสมาชิกในชุดปฏิบัติการ

5. ประเด็นที่ต้องชี้แจงเผยแพร่ประชาธิปไตย ได้แก่

5.1 ประชาธิปไตยคือการที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองประเทศซึ่งประชาชนจะเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตน

5.2 วิถีชีวิตประชาธิปไตย คือ การใช้ชีวิตประจำวันที่มีลักษณะ ได้แก่

- การปรึกษาหารือ
- การตัดสินใจร่วมกันโดยใช้เหตุผลและเสียงข้างมาก
- การอยู่ร่วมกันโดยเคารพกติกาและกฎหมาย
- การมีสิทธิเสรีภาพ แต่ต้องไม่ทำให้อันอื่นเดือดร้อน
- การรักษาสาธารณสมบัติร่วมกัน
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน

5.3 ความสำคัญของการเลือกตั้ง คือ การเลือกคนไปทำหน้าที่แทนเรา พูดยแทนเรา และคิดแทนเรา

5.4 หน้าที่ของผู้แทนราษฎร

- ทำหน้าที่แทนตัวเราในเรื่องการออกกฎหมาย
- ทำหน้าที่แทนตัวเราในเรื่องการควบคุมรัฐบาล
- นำเรื่องทุกข์ร้อนของเราไปบอกรัฐบาลให้แก้ไข

5.5 ผู้แทนที่ดี ต้อง

- ซื่อสัตย์ สุจริต

- ไม่ทอดทิ้งประชาชน
- ไม่ดูถูกประชาชน โดยเอาเงินไปซื้อเสียง หรือจ้างประชาชนให้ไปเลือกตนเป็นผู้แทน
- มีความรู้ความสามารถ
- มีคุณธรรม

5.6 ลักษณะของผู้แทนไม่ดี

- ใช้เงินซื้อเสียงหรือใช้สิ่งของล่อให้ไปเลือกตน
- เป็นนักเลงหัวไม้
- เป็นผู้มีอิทธิพล และประพฤติเสื่อมเสีย
- คดโกง ไม่ซื่อสัตย์

5.7 ผลเสียที่เกิดจากการซื้อเสียง

- ทำให้ผู้แทนไปถอนทุนคืน
- เปิดโอกาสให้คนมีเงินแต่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ ใช้เงินซื้อเสียง และเข้าไปเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อชาติบ้านเมือง
- คนที่ใช้เงินซื้อเสียงมักจะเป็นคนไม่จริงใจ เมื่อได้เป็น ส.ส. ก็จะทำกฎหมายเป็นประโยชน์กับคนบางกลุ่ม แต่เป็นอันตรายต่อประเทศชาติส่วนรวม
- คนซื้อเสียง อาจรับเงินมาจากนายทุนต่างชาติ ที่ไม่หวังดีต่อประเทศไทย
- อาจทำให้มีการขายชาติได้

5.8 หน้าที่ของประชาชนในการป้องกันการค้าซื้อเสียงเลือกตั้ง

- ให้ความรู้เรื่องการเลือกตั้ง และอันตรายของการซื้อเสียง แก่เพื่อนบ้านและคนในครอบครัว
- ติดตามข่าวคราว ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการซื้อเสียง และแจ้งทางราชการ
- ต่อต้านการซื้อเสียงทุกชนิด
- ไม่รับเงินหรือสิ่งของจากผู้ใด เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนเพื่อไปเลือกตั้ง

5.9 แนวทางปฏิบัติของประชาชนในการเลือกตั้ง

- ไปเลือกตั้งทุกครั้ง
- ชักชวนคนอื่นไปเลือกตั้ง
- สอดส่องดูแลไม่ให้มีการโกงการเลือกตั้ง

คนที่ 2 ทำหน้าที่ด้านเศรษฐกิจ
หน้าที่ แนะนำช่วยเหลือราษฎรในการประกอบอาชีพ เพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยไม่ตกเป็นทาสของผู้มีอิทธิพล

วิธีการ

1. สำรวจสภาพความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน โดยแยกเป็นคนรวย คนฐานะปานกลาง คนยากจน และให้ความสำคัญแก่กลุ่มคนที่ยากจนและด้อยโอกาสเพื่อหาทางช่วยเหลือ
2. ศึกษาปัญหาความทุกข์ร้อนของคน

ยากจนและด้อยโอกาส เช่น เรื่องเจ็บไข้ได้ป่วย เรื่องอาชีพและรายได้ การไม่ได้รับบริการจากรัฐ เป็นต้น จัดทำบัญชีและให้ความช่วยเหลือ หากไม่สามารถช่วยเหลือได้ให้แจ้งอำเภอทราบ เพื่อช่วยเหลือต่อไป

3. ขอความช่วยเหลือจากทางราชการ เข้าไปสู่หมู่บ้าน

4. แนะนำชาวบ้านให้รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ละเลิกอบายมุข

5. ดูแลไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบในการค้าขาย ถ้ามีปัญหาและไม่สามารถแก้ไขได้ ให้ประสานกับทางอำเภอ

6. ชี้นำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การไม่ใช้สารเคมี หรือถ้าจะใช้ก็ใช้อย่างถูกต้อง การใช้ปุ๋ยธรรมชาติ การไม่ตัดไม้ทำลายป่า การรักษาแหล่งน้ำลำธาร การรักษาความสะอาด รักษาสุขภาพอนามัย เป็นต้น

คนที่ 3 ด้านมวลชน

หน้าที่ ใช้กลุ่มชนที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้เป็นแนวร่วมพิทักษ์ประชาธิปไตย

วิธีการ

1. ค้นหากลุ่มที่ได้มีการจัดตั้งขึ้นแล้วในหมู่บ้าน
2. เข้าคลุกคลีกับกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการเข้าร่วมและให้ความช่วยเหลือกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อสร้างศรัทธาและความเชื่อถือ
3. พบปะผู้นำกลุ่มต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

และขยายแนวความคิดในเรื่องต่อไปนี้

- 3.1 การเลือกตั้งที่ถูกต้อง
- 3.2 ผลเสียของการซื้อขายเสียง
- 3.3 ต่อต้านการซื้อเสียง

4. ร่วมกิจกรรมการพัฒนาในหมู่บ้าน
ทุกครั้งและพยายามชี้ให้คนมาร่วมกิจกรรม
ได้รู้ถึงการทำประโยชน์แก่สังคมหรือ/และ
ประเทศชาติ

5. จัดตั้งกลุ่มต่อต้านการซื้อขายเสียง
เลือกตั้ง เพื่อเป็นแนวร่วมในการพิทักษ์
ประชาธิปไตย โดยดำเนินการดังนี้

5.1 สอดส่องดูแลบุคคลที่มีพฤติกรรม
จะซื้อขายเสียง

5.2 เกาะติดเพื่อสร้างความเข้าใจ
และเอาเป็นพวก

5.3 ถ้ามีปัญหา ให้แจ้งชุดปฏิบัติการ
ตำบล หรือทางอำเภอ

6. จัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการ
เลือกตั้งทุกประเภทที่มีขึ้นในหมู่บ้าน เช่น
การเคาะประตูไปใช้สิทธิ การออกเสียงตามสาย
การรณรงค์แห่ไปสเตอร์ เป็นต้น

คนที่ 4 ด้านการข่าวและดำรงรักษา
มวลชน

หน้าที่ ให้การปกครอง คุ่มครองดำรง
รักษามวลชนและแนวร่วมที่มีอุดมการณ์
ต่อต้านการซื้อขายเสียง

วิธีการ

1. ประสานกับฝ่ายมวลชน ขอทราบ
จำนวนมวลชนที่ได้รับการจัดตั้งแล้วเพื่อ
ต่อต้านการซื้อเสียง

2. คุ่มครองกลุ่มต่อต้านการซื้อขายเสียง
ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่ได้สะดวก ปลอดภัย

3. ดูแลชาวบ้านไม่ให้ตกอยู่ภายใต้
อิทธิพลหรือการข่มขู่หลอกลวงของผู้ใด

4. จัดตั้งอาสาสมัครผู้ให้ข่าวในพื้นที่
และประสานกับหน่วยข่าวอื่นในพื้นที่

5. ติดตามสอดส่องดูแลพฤติกรรมของ
คนแปลกหน้า โดยทำหน้าที่ด้านการข่าวและ
จัดตั้งแกนข่าวของตนขึ้นมา

6. ถ้ามีบุคคลหรือกลุ่มใดมาต่อต้าน
ขัดขวางการทำงานของกลุ่มมวลชนของเราก็
ให้หาทางป้องกัน

7. แจ้งข่าวสารที่เป็นภัยต่อการเลือกตั้ง
ต่ออำเภอ

8. ดูแลไม่ให้มีการซื้อขายเสียงในการ
เลือกตั้ง

9. คุ่มครองประชาชนให้ไปใช้สิทธิ
เลือกตั้งโดยเสรีและปลอดภัย

วันที่	กิจกรรมของ สป. สปม.			
	ผู้เป็นหัวหน้าชุดและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	ผู้ทำหน้าที่ด้านเศรษฐกิจ	ผู้ทำหน้าที่ด้านมวลชน	ผู้ทำหน้าที่ด้านการข่าวและดำรงรักษามวลชน
1	<ul style="list-style-type: none"> - นำชุดปฏิบัติการ เข้าพบและรายงานตัวต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอความร่วมมือและขอคำปรึกษาในการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไปพร้อมกับหัวหน้าชุด 	<ul style="list-style-type: none"> - ไปพร้อมกับหัวหน้าชุด 	<ul style="list-style-type: none"> - ไปพร้อมกับหัวหน้าชุด
2-6	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาข้อมูลและสภาพทุกด้านของหมู่บ้าน - พบผู้นำและบุคคลสำคัญของหมู่บ้าน - สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน โดยการปรับทุกข์ผู้สมัคร 	<ul style="list-style-type: none"> - สำรวจสภาพความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน และจัดทำบัญชีแยกคนที่มีฐานะ ร่ำรวยฐานะปานกลาง และฐานะยากจนว่ามีกี่ครอบครัวและมีกี่คน 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาและค้นคว้ากลุ่มที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วในหมู่บ้าน - เข้าคลุกคลีกับกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการเข้าร่วมและช่วยเหลือกิจกรรมของกลุ่มเพื่อเสริมสร้างศรัทธาและความเชื่อถือ 	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมดำเนินการกับผู้ทำหน้าที่ด้านมวลชน - จัดตั้งแกนข่าวของตนเอง - ประสานกับหน่วยข่าวอื่น - แจ่งข่าวสารที่เป็นภัยต่ออำเภอ(ถ้ามี)
	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาปัญหาของกลุ่มคนยากจนและด้อยโอกาส เพื่อหาทางแก้ไข เช่น การเจ็บไข้ อาชีพ รายได้ การไม่ได้รับการบริการของรัฐ เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ขยายแนวความคิด พบปะผู้นำกลุ่มต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอในเรื่อง การเลือกตั้งที่ถูกต้อง ผลเสียของการซื้อขายเสียงและการต่อต้านการซื้อเสียง 	
		<ul style="list-style-type: none"> - นำปัญหาที่พบมาให้ชุดปฏิบัติการ ร่วมกันแก้ไข หากเกินความสามารถ ให้รายงานต่อชุดปฏิบัติการ ตำบลหรือทางอำเภอ 		

กิจกรรมของ สป. ผปม.				
วันที่	ผู้ทำหน้าที่ด้านเศรษฐกิจ	ผู้ทำหน้าที่ด้านมวลชน	ผู้ทำหน้าที่ด้านวิชาการและดำรงรักษามวลชน	
7	ประชุมปรึกษาหารือและสรุปผลการทำงาน			
8-13	<ul style="list-style-type: none"> - ชี้แจงให้ความรู้ทางด้านประชาธิปไตยในโอกาสที่เหมาะสม เช่น การเยี่ยมชมบ้าน การพบปะพูดคุย การชี้แจงในงานบุญ โดยอาจกระทำคนเดียวหรือร่วมกับบุคคลอื่น - กลุ่มเป้าหมายที่ต้องชี้แจงให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งกลุ่มต่อต้านการซื้อขายเสียงขายเสียงเลือกตั้งเพื่อเป็นแนวร่วมในการพิทักษ์ประชาธิปไตย โดยสอดส่องดูแลบุคคลที่มีพฤติกรรมจะซื้อขายเสียง เกาะติดเพื่อสร้างความเข้าใจและแก้ปัญหาให้แจ้ง สป.ต.หรือทางอำเภอ - ดำเนินการต่อเนื่องจากสปีดคาท์ที่ผ่านมา 	<ul style="list-style-type: none"> - คุ้มครองกลุ่มต่อต้านการซื้อขายเสียงที่จัดตั้งขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่ได้สะดวก ปลอดภัย - จัดตั้งอาสาสมัครผู้ช่วยในพื้นที่ และประสานกับหน่วยข่าวในพื้นที่ - ติดตามสอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนแปลกหน้า โดยทำหน้าที่ด้านการข่าวและจัดตั้งแกนข่าวของตนขึ้นมา - หากมีบุคคลหรือกลุ่มใดมาต่อต้านขัดขวางการทำงานของกลุ่มมวลชนของเราก็กักทางป้องกัน - แจ้งข่าวสารที่เป็นภัยต่อการเลือกตั้งอำเภอ - ดูแลชาวบ้านไม่ให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลหรือการข่มขู่ของผู้ใด 	
	<ul style="list-style-type: none"> - นำปัญหาที่พบมาให้ชุดปฏิบัติการร่วมกันแก้ไข หากเกินความสามารถให้รายงานต่อ สป.ต.หรือทางอำเภอ - แนะนำชาวบ้านให้รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย เลิกอบายมุข - ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ของทางราชการ ให้เข้าไปแก้ปัญหาของหมู่บ้าน - ดูแลไม่ให้มีการซื้อขายแบบเอาัดเอาเปรียบ ถ้ามีปัญหาแก้ไขไม่ได้ให้ประสานกับทางอำเภอ - ชี้้นำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การใช้สารเคมี การใช้ปุ๋ยธรรมชาติ การไม่ได้ไม่ทำลายป่า ตลอดจนการรักษาระวังน้ำ 			

กิจกรรมของ สป. ผปม.				
วันที่	ผู้เป็นหัวหน้าชุดและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	ผู้ทำหน้าที่ด้านเศรษฐกิจ	ผู้ทำหน้าที่ด้านมวลชน	ผู้ทำหน้าที่ด้านรักษาและดำรงรักษามวลชน
14	ประชุมปรึกษาหารือและสรุปผลการทำงาน			
15-20	- ชี้แจงให้ความรู้ทางด้านประชาธิปไตยแก่กลุ่มเป้าหมายที่ได้กลุ่มเป้าหมายร่วมกับสภาสภาที่ผ่านมามีไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด	- ดำเนินการต่อเนื่องจากสภาสภาที่ผ่านมามีไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด	- ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องจากสภาสภาที่ผ่านมามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการเลือกตั้งทุกประเภทที่มีขึ้นในหมู่บ้าน เช่นการแจกประตูไปรษณีย์ การออกเสียงตามสาย การรณรงค์ให้ไปเลือกตั้ง	- ผู้ทำหน้าที่ด้านรักษาและดำรงรักษามวลชน - ดูแลไม่ให้เกิดการขอย้ายเสียงในการเลือกตั้งทุกประเภท - คัดกรองประชาชนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยเสรีโดยไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลหรือการหลอกลวง - ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องจากสภาสภาที่ผ่านมามี
21	ประชุมปรึกษาหารือและสรุปผลการทำงาน			
22	- ชี้แจงให้ความรู้ประชาธิปไตยแก่กลุ่มเป้าหมายที่ได้กลุ่มเป้าหมายครบร้อยละ 100 ตลอดจนดำเนินการชี้แจงกลุ่มเป้าหมายซ้ำอีกครั้งหนึ่ง	- ดำเนินการต่อเนื่องจากสภาสภาที่ผ่านมามีเป้าหมายมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีพออยู่พอกันครบร้อยละ 100 ก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน	- ดำเนินการต่อเนื่องจากสภาสภาที่ผ่านมามีเป้าหมายจนถึงวันก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน	- ดำเนินการต่อเนื่องจากสภาสภาที่ผ่านมามีเป้าหมายจนถึงวันก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน
วันเลือกตั้ง	ชุดปฏิบัติการระดับหมู่บ้านร่วมกับกลุ่มต่อต้านการซื้อเสียง ดูแลให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการซื้อเสียง			

กล่าวโดยสรุป โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน (ผปม.) เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลทางด้านพัฒนาการเมืองการบริหารที่มุ่งส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และต้องการดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยกระทรวงมหาดไทยมอบหมายให้กรมการปกครองจัดทำโครงการขึ้น เพื่อฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนในหมู่บ้านทั่วประเทศในการเผยแพร่ให้ประชาชนเข้าใจหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยไม่เห็นแก่อำิสสินจ้าง เพื่อจัดการข้อเสียในการเลือกตั้งทุกระดับ ตลอดจนรู้จักนำหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านดังกล่าว เรียกว่า “4 อาสาพัฒนาประชาธิปไตย” เป็นหน่วยปฏิบัติการระดับพื้นที่ที่นายอำเภอพิจารณาคัดเลือกจากอาสาสมัครในหมู่บ้านที่มีคุณสมบัติพิเศษด้านมนุษยสัมพันธ์ และมีความเสียสละเต็มใจปฏิบัติงาน โดยมีชุดปฏิบัติการระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของ “4 อาสาพัฒนาประชาธิปไตย” ตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการ

ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย

ธิปไตยระดับหมู่บ้าน หรือ “4 อาสาพัฒนาประชาธิปไตย” ประกอบด้วย

- 1) ทหาร หรือตำรวจ อาจเป็นทหารพราน สมาชิกอาสารักษาดินแดน ทหารกองหนุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (กนช.) หรือตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.)
- 2) ครูในหมู่บ้าน
- 3) ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ผสส.) หรืออาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ซึ่งผ่านการอบรมจากกระทรวงสาธารณสุข
- 4) ประชาชนในหมู่บ้านที่อำเภอคัดเลือกจากผู้นำในท้องถิ่น

นอกจากนี้ โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านยังมีสาระสำคัญที่น่าสนใจอีกคือ

พื้นที่ปฏิบัติการ : จำนวน 62,373 หมู่บ้าน ชุมชนเขตเทศบาล 1,438 ชุมชนเขตเมืองพัทยา 32 ชุมชน และชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร 267 ชุมชน มีจำนวนผู้ปฏิบัติการระดับหมู่บ้านทั้งสิ้นนั้น 249,492 คน

งบประมาณดำเนินงาน : จำนวน 264,895,120 บาท เป็นค่าใช้จ่ายของชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน จำนวน 203,439,800 บาท โดยจ่ายเป็นค่าตอบแทนที่ทางราชการจ่ายให้เป็นสินน้ำใจ ทั้งนี้เพราะชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านเป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มีความเต็มใจให้ความร่วมมือกับทางราชการเสียสละเพื่อ

ประเทศชาติและช่วยระดมประสานความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

ประเด็นในการเผยแพร่ : ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไม่ได้เข้าไปสอนหลักการประชาธิปไตยเชิงวิชาการ แต่เข้าไปเผยแพร่ประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติ เช่น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การใช้มติของกลุ่มเป็นหลักในการปฏิบัติงานพัฒนาและความร่วมมือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน และหมู่บ้าน ตลอดจนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ ซึ่งหลักการดังกล่าวชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านเคยได้รับการอบรมมาก่อนแล้ว นอกจากนั้นการดำเนินงานของชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านยังได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุดปฏิบัติการระดับ ตำบล อำเภอ และ จังหวัด ในกรณีที่มีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ

ปัญหาการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

นับตั้งแต่รัฐบาลโดยกระทรวงมหาดไทย ได้จัดให้มีโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน เพื่อให้ความรู้ทางการเมือง

การปกครองที่ถูกต้องแก่ประชาชน ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2534 นั้น อาจกล่าวได้ว่าโครงการนี้ได้สร้างความตื่นตัวให้กับประชาชนอย่างกว้างขวางทั้งจากนักการเมือง นักวิชาการ ข้าราชการ และผู้ที่สนใจโดยทั่วไป เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีความมุ่งมาดปรารถนาที่จะเห็นการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดำรงอยู่คู่สังคมไทยและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวมมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านก็ประสบกับปัญหาและอุปสรรคบางประการ ทั้งที่เป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จนทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งจะแยกอธิบายเป็น 4 กลุ่ม โดยเปรียบเทียบกันดังนี้

1. ความคิดเห็นจากตัวแทนกระทรวงมหาดไทย
2. ความคิดเห็นจากชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน
3. ความคิดเห็นที่ปรากฏในสื่อมวลชน
4. ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถาม

ความคิดเห็นจากตัวแทนกระทรวงมหาดไทย

ผลสำเร็จ	ปัญหา
1. การดำเนินงานตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ประชาชนมี	1. การดำเนินงานตามโครงการนี้ในระยะแรกมีปัญหาเกี่ยวกับภาษาท้องถิ่นในบางพื้นที่ 2. การดำเนินงานถูกขัดขวางในบางพื้นที่

ผลสำเร็จ	ปัญหา
<p>ทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการและแสดงความกระตือรือร้นที่จะให้การสนับสนุนโครงการด้วยความเต็มใจ</p> <p>2. ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านมีความตั้งใจเป็นอย่างดีและปฏิบัติหน้าที่ได้ดีทุกคนตามที่ปรากฏเป็นข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมในทางลบ กระทรวงมหาดไทยได้ตรวจสอบแล้ว ปรากฏว่าไม่เป็นความจริง</p> <p>3. การปฏิบัติงานในระดับจังหวัดได้ผลดี มีโครงการเสริมและสนับสนุนโครงการนี้ด้วยระดับอำเภอ ชุดปฏิบัติการเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ตามกำหนดเวลา ส่วนในระดับท้องถิ่นมีการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นเขตชุมชนต่างๆ ในการปฏิบัติงานสำหรับระดับตำบลและหมู่บ้านสามารถปฏิบัติงานได้ผลดียิ่ง โดยเฉพาะผู้นำตามธรรมชาติที่อำเภอคัดเลือกเข้ามาร่วมในชุดปฏิบัติการ</p> <p>4. ประชาชนรู้โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านมากขึ้นและเห็นถึงอันตรายของการซื้อเสียง จึงควรขยายโครงการออกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีการเลือกตั้ง</p>	<p>ที่เป็นเขตชุมชนเมือง</p> <p>3. บางพื้นที่มีฝนตก ทำให้การคมนาคมเป็นไปด้วยความยากลำบาก</p> <p>4. กำลังพลที่เป็นทหารบางจังหวัด มีปัญหาในเรื่องการสับเปลี่ยนกำลังเข้าปฏิบัติหน้าที่</p> <p>5. บางชุมชนไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่แล้ว</p> <p>6. ชุดปฏิบัติการมาจากหลายหน่วยงานทำให้มีปัญหาในทางปฏิบัติและการปรับตัวเข้าหากันบ้าง</p>

ที่มา : 1. คำให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงมหาดไทยต่อสื่อมวลชนต่าง ๆ

2. สรุปผลการดำเนินงานตามโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของตัวแทนกระทรวงมหาดไทยต่อคณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งผู้เขียนร่วมเป็นอนุกรรมการอยู่ด้วย

ความคิดเห็นจากชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

ผลสำเร็จ	ปัญหา
<p>1. ประชาชนบางคนให้ความเห็นว่าถ้ามีการซื้อเสียงก็จะรับ แต่จะพิจารณาว่าจะเลือกหรือไม่เลือกอีกครั้งหนึ่ง</p> <p>2. ผู้นำชุมชนในท้องถิ่นให้สัญญาว่าจะเลิกติดต่อซื้อขายเสียง</p> <p>3. ประชาชนให้การสนับสนุน จึงคาดว่าจะเป็นโครงการที่ได้ผล</p>	<p>1. เพื่อมิให้งานประจำบกพร่องเวลาที่ปฏิบัติงานจึงมีเพียงช่วงเย็นถึงค่ำและวันหยุด ทำให้ไม่สะดวกเท่าที่ควร</p> <p>2. ประชาชนบางส่วนไม่สนใจที่จะมาร่วมกิจกรรม นัดหมายแล้วก็ไม่มา</p> <p>3. ความรู้ทางการเมืองไม่ใช่เรื่องสอนกันง่าย ๆ แม้จะได้รับการอบรมมาแล้วอย่างดี</p> <p>4. ประชาชนมีขอบเขตของการรับรู้ที่จำกัดส่วนใหญ่เรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง</p> <p>5. ประชาชนมีความเห็นว่าการซื้อเสียงเป็นเรื่องที่ไม่ร้ายแรง เนื่องจากนักการเมืองส่วนใหญ่ซื้อเสียงกันแทบทั้งนั้นทำให้เปลี่ยนค่านิยมยาก</p> <p>6. ชุดปฏิบัติการบางคนอยู่ใต้อิทธิพลของนักการเมือง</p> <p>7. แม้โครงการนี้จะคืบหน้าไประดับหนึ่ง แต่เมื่อใกล้เลือกตั้ง อาจจะเปลี่ยนแปลงไปว่าจะเลือกใครระหว่างผู้ที่ซื้อเสียงกับผู้ที่ไม่ซื้อเสียง แต่ส่วนใหญ่จะยังเลือกผู้ที่ซื้อเสียง</p> <p>8. ค่าตอบแทนน้อย ทำให้ไม่มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน</p> <p>9. ชุดปฏิบัติการบางคนมีความรู้ไม่สูงนัก ทำให้การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมีปัญหา</p> <p>10. ประชาชนที่เป็นเจ้าของบ้านไม่ค่อย</p>

ผลสำเร็จ	ปัญหา
	<p>อยู่บ้านเนื่องจากต้องไปทำงาน</p> <p>11. ต้องไปปฏิบัติงานประจำทำให้ไม่มีเวลาร่วมเผยแพร่กับเพื่อนร่วมชุดปฏิบัติการได้ บางคราวต้องให้ผู้อื่นไปเผยแพร่แทน</p> <p>12. ประชาชนไม่ใส่ใจชุดปฏิบัติการบางคน โดยเฉพาะผู้ที่เป็นทหาร</p>

ที่มา : รายงานพิเศษทีมข่าวภูมิภาคมติชน, มติชน, 16 มิถุนายน 2534, หน้า 12.

ความคิดเห็นที่ปรากฏในสื่อมวลชน

ผลสำเร็จ	ปัญหา
<p>1. ทำให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพในการปกครองระบอบประชาธิปไตย</p> <p>2. ทำให้การซื้อขายเสียงและการทุจริตในการเลือกตั้งลดน้อยลงเพราะการให้ความรู้ทางประชาธิปไตยแก่ประชาชนเป็นไปอย่างทั่วถึงและจริงจัง</p>	<p>1. โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยในลักษณะนี้เคยดำเนินการมาแล้วหลายครั้งในอดีต แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จและไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่ได้เสียไป</p> <p>2. การปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนไม่อาจทำได้โดยการส่งอาสาสมัครออกไปชี้แจงเรื่องราวเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนเพียงชั่วคราวเท่านั้น หากแต่ต้องเกิดจากวิถีชีวิตที่มีการปฏิบัติกันอยู่สม่ำเสมอในหมู่ประชาชนตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน จนถึงประเทศชาติ</p> <p>3. วิทยากรซึ่งเป็นชุดปฏิบัติการต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลานาน แต่ได้รับค่าตอบแทนเป็นเบี้ยเลี้ยงเพียงเล็กน้อย ทำให้ได้รับความเดือดร้อนและเสียกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของโครงการ</p>

ผลสำเร็จ	ปัญหา
	<div data-bbox="1163 581 1703 973" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="1079 1003 1818 1190">4. ชุดปฏิบัติการไม่สามารถทำลายระบบความสัมพันธ์กันในเงื่อนไขของระบบอุปถัมภ์ซึ่งฝังรากลึกมานานได้</p> <p data-bbox="1079 1205 1818 1323">5. โครงการนี้ได้รับงบประมาณจำนวนน้อยมาก จนแทบดำเนินการอะไรไม่ได้</p> <p data-bbox="1079 1338 1818 1525">6. ชุดปฏิบัติการได้รับการอบรมเพียง 2-3 ชั่วโมงทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาของประชาธิปไตยที่จะไปเผยแพร่ได้ดีพอ</p> <p data-bbox="1079 1540 1818 1798">7. การนำทหารเข้ามาเกี่ยวข้องกับ การเผยแพร่ประชาธิปไตยทำให้ประชาชนเห็นว่าทหารจะเข้าไปบังคับให้เป็นไปตามแนวทางที่ทหารต้องการ</p> <p data-bbox="1079 1813 1818 2000">8. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยส่วนใหญ่มีวิญญาณของความเป็นประชาธิปไตยน้อยกว่าประชาชน</p> <p data-bbox="1079 2015 1818 2202">9. ชุดปฏิบัติการบางคนในหลายพื้นที่ปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นหัวคะแนนให้กับพรรคการเมืองบางพรรคและนักการเมืองบางคน</p> <p data-bbox="1079 2217 1818 2404">10. การคัดเลือกชุดปฏิบัติการกระทำกันอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ได้ผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถไปปฏิบัติงาน</p>

ผลสำเร็จ	ปัญหา
	<p>11. ไม่มีการประเมินผลโครงการกันอย่างจริงจัง และขาดการวางแผนในระยะยาว</p> <p>12. ชุดปฏิบัติการบางคนไม่ค่อยได้ออกไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หรือบางคนไม่เคยออกไปเผยแพร่เลยก็มี</p> <p>13. ชุดปฏิบัติการไม่สามารถโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เลิกเห็นแก่เงินซื้อเสียงได้ถ้าหากว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่ให้ความร่วมมือด้วยและในความเป็นจริงหวัคະແນ່ສ່ວນໃຫຍ່ກໍ່ຄືกำนันและผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง และกำนันและผู้ใหญ่บ้านก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลของนายทุนและเจ้าพ่อระดับจังหวัดซึ่งล้วนแล้วแต่มีส่วนได้เสียกับเงินหาเสียงทั้งสิ้น</p> <p>14. กระทรวงมหาดไทยและชุดปฏิบัติการไม่มีอุปกรณ์ในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ</p> <p>15. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มีวัตถุประสงค์ที่ซ่อนเร้นอำพรางอยู่ในโครงการนี้</p> <p>16. เป็นการดำเนินการแบบดำนํ้าพริกละลายแม่ํ้าและขอไปที แต่เอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้กับพรรคการเมืองใหม่บางพรรค</p>

ที่มา : บทความและการให้สัมภาษณ์ในสื่อมวลชน ดังตัวอย่างที่ปรากฏในภาคผนวก

ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถาม

ผลสำเร็จ	ปัญหา
<p>1. ประสบผลสำเร็จพอสมควร แต่เป็นผลสำเร็จเฉพาะหน้าและชั่วคราว</p> <p>2. ชุดปฏิบัติการมีความรู้ความสามารถ และถ่ายทอดความคิดให้ประชาชนรู้ได้ดี</p> <p>3. ประชาชนมีความพร้อมและยอมรับในโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย</p>	<p>1. การเผยแพร่ประชาธิปไตยไม่ใช่จะทำกันได้ง่าย ๆ เฉพาะหน้าก่อนการเลือกตั้งเท่านั้น แต่จะต้องเริ่มปลูกฝังกันตั้งแต่ในครอบครัว และในโรงเรียน</p> <p>2. ใช้เงินงบประมาณไปในทางที่ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร</p> <p>3. ชุดปฏิบัติการส่วนใหญ่ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ไม่ได้มีจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่แต่อย่างใด</p> <p>4. ประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าใดนัก เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี</p> <p>5. ตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยังไม่มีความเป็นประชาธิปไตย จึงควรปรับปรุงและระงับโครงการนี้ไว้ก่อน</p> <p>6. ชุดปฏิบัติการที่ไปเผยแพร่ประชาธิปไตยบางคนมีความรู้และจิตสำนึกประชาธิปไตยน้อยกว่าประชาชน</p> <p>7. ชุดปฏิบัติการยังไม่เคยออกไปเผยแพร่ประชาธิปไตยในหมู่บ้านเลย</p>

ที่มา : แบบสอบถาม

จากการที่ได้เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นผลสำเร็จและส่วนที่เป็นปัญหา จะเห็นได้ว่าความคิดเห็นจากตัวแทนกระทรวงมหาดไทยเห็นว่าโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก สำหรับส่วนที่เป็นปัญหาก็สามารถแก้ไขได้ในเวลาต่อมา ในขณะที่ความคิดเห็นจากชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ความคิดเห็นที่ปรากฏในสื่อมวลชน และความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามเห็นว่าโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ประสบกับปัญหามากกว่าประสบผลสำเร็จซึ่งเมื่อความคิดเห็นยังคงแตกต่างกันอยู่อย่างนี้การวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ ก็คงยังมีอยู่อย่างกว้างขวางต่อไป

บทสรุป

การเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับการดำเนินงานที่เป็นไปตามหลักการและเหตุผลที่กำหนดไว้ เช่น การจัดตั้งองค์การบริหารในทุกระดับ การฝึกอบรมให้ความรู้ตลอดจนการมอบภารกิจให้กับชุดปฏิบัติการนำไปถือปฏิบัติ การสนับสนุนร่วมมือจากทุกหน่วยงานทั้งในระดับกระทรวง ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน ตลอดจนการดำเนินงานทุกชั้น

ตอนให้ เป็นไปตามโครงการที่กำหนดหรือสั่งการอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว ยังมีปัจจัยสำคัญอีก 2 ประการที่อาจกล่าวได้ว่ามีผลต่อความสำเร็จของโครงการนี้เป็นอย่างมาก กล่าวคือ

ประการแรก ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน จะต้องเข้าใจในภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ต้องแท้ มีความอดทนและสามารถกำหนดยุทธวิธีในการโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติเพื่อสร้างอุดมการณ์ใหม่ให้เกิดขึ้น คือการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ไปออกเสียงเลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่อำภิสสินจ้างหรือตกอยู่ใต้อิทธิพลของผู้ใด มีจิตสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้อง และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านจะต้องดำเนินการดังนี้⁵

1) ประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้านและ

คณะกรรมการหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง เพื่อรับทราบปัญหาของหมู่บ้าน

2) รวบรวมปัญหาของหมู่บ้าน ตลอดจนความคิดเห็นในการแก้ปัญหาเสนอนายอำเภอทราบ เพื่อติดตามให้ความช่วยเหลือหรือแนะนำในระดับสูงต่อไป

3) สอดแทรกและปลูกฝังจิตสำนึกในหมู่คณะกรรมการต่าง ๆ ว่าจะต้องแก้ปัญหาของหมู่บ้านด้วยตนเอง เพื่อจะได้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้น ถ้าเกินความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเอง ก็จะเสนอไปยังระดับสูงต่อไป

4) สอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายเสียง โดยร่วมมือกับจังหวัดและอำเภออย่างใกล้ชิด

5) ร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ เพื่อดูแลให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม และปราศจากการซื้อเสียง

ประการที่สอง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วม ให้ความสนใจ และรักษาสติในการเลือกตั้งของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น โดยไม่ยอมตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองบางคน ที่มีพฤติกรรมในการซื้อเสียง ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้คนดีมีความรู้ความสามารถได้มีโอกาสเข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะผู้แทนของปวงชนชาวไทยต่อไป

การเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ดังเช่นที่รัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการอยู่นี้จึงอาจจะประสบผลสำเร็จมากกว่าที่เป็นอยู่ก็ได้ถ้าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคมไทยมากยิ่งขึ้นกว่านี้ ขอเพียงแต่ให้ทุกฝ่ายอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ที่ล้นแล้วแต่หวังดีต่อประเทศชาติด้วยกันทั้งนั้นบ้างก็แล้วกัน

* * * * *

เชิงอรรถ

¹รายงานพิเศษ, “รายงานการศึกษาเกี่ยวกับการซื้อคะแนนเสียงและการทุจริตในการเลือกตั้ง : ข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย,” ผู้แทนราษฎร, ปีที่ 4 ฉบับที่ 32 เดือนเมษายน 2532, หน้า 8.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

³กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, คู่มือเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน (แผ่นพับ). และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, คู่มือชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2534).

⁴สำนักงานปลัดกระทรวง และสำนักงานสารนิเทศ กระทรวงมหาดไทย, “หนังสือชี้แจงการเสนอข่าวโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน,” สยามรัฐ, 29 มิถุนายน 2534.

⁵ร้อยตรี เบญจกุล มะกะระรัช, “การรณรงค์เพื่อป้องกันการซื้อเสียงในการเลือกตั้งและเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน (ผปม.),” เทศกาล, ปีที่ 86 ฉบับที่ 8 สิงหาคม 2534, หน้า 53-54 และธงชัย เตยะธิต, “ข้อเสนอแนะ : หลักการสำคัญในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยประจำหมู่บ้าน,” ท้องถิ่น, ปีที่ 31 ฉบับที่ 7 กรกฎาคม 2534, หน้า 32-34.

ภาคผนวก

กระมล ทองธรรมชาติ : แม้ว่าโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านจะมีเจตนารมณ์ที่ดี แต่ก็มีเหตุผล 3 ประการที่ทำให้เชื่อว่าโครงการนี้จะไม่บรรลุผลตามเจตนารมณ์ที่ได้วางไว้

ประการแรก จากประสบการณ์ที่ได้เคยมีส่วนร่วมในฐานะเป็นวิทยากรของโครงการพัฒนาพลเมืองระบอบประชาธิปไตยของกระทรวงมหาดไทยเมื่อปี พ.ศ. 2512 และ ในฐานะเป็นประธานฝ่ายวิชาการของโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยในสมัยรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เมื่อปี พ.ศ. 2517 พบว่าทั้ง 2 โครงการให้ผลค่อนข้างน้อยไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่ต้องสูญเสียไป

ประการที่สอง การปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน ซึ่งเคยชินกับระบอบเจ้าขุนมูลนายมาเป็นเวลาช้านานกว่า 700 ปี ไม่อาจทำได้โดยการส่งอาสาสมัครออกไปชี้แจงเรื่องราวเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนเพียงชั่วคราวเท่านั้น เนื่องจากจิตสำนึกประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เกิดจากวิถีชีวิตที่มีการปฏิบัติกันอยู่สม่ำเสมอในหมู่ประชาชน ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน จนถึงประเทศชาติ หากวิถีชีวิตในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน หรือประเทศชาติโดยส่วนรวม ยังอยู่ใต้อิทธิพลของระบอบเจ้าขุนมูลนาย อันเป็นมรดกที่ตกทอดมาจากอดีตของไทย ซึ่งขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตย ก็จะทำให้ประชาชนไม่ยอมรับหรือไม่อาจปฏิบัติตามสิ่งที่วิทยากรนำมาเผยแพร่ได้

ประการที่สาม การใช้วิทยากรซึ่งประกอบด้วยข้าราชการประจำและอาสาสมัครจำนวนกว่า 200,000 คน ออกไปปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลานานและได้ค่าตอบแทนเป็นค่าเบี้ยเลี้ยงเพียงเล็กน้อย เนื่องจากงบประมาณถูกตัดลงอย่างมาก ย่อมจะทำให้วิทยากรเหล่านี้ได้รับความเดือดร้อนและสูญเสียกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของโครงการ (ยติชน, 27 พฤษภาคม 2534, หน้า 3)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ : งานที่จะปูพื้นฐานการปกครอง โดยให้ประชาชนเรียนรู้ประชาธิปไตยแบบวิถีชีวิตนั้น จะทำอย่างไรก็เข้าได้ยาก วิถีชีวิตที่ไม่เป็นประชาธิปไตยอยู่ในขณะนี้มีสาเหตุมาจากหลายอย่าง นับตั้งแต่โครงสร้างการบริหารที่กระทรวงมหาดไทยกำกับอยู่เช่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีวาระแน่นอน ไปจนถึงสภาพเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่อดีต

จะให้เจ้าหน้าที่ของโครงการไปรื้อโครงสร้างการบริหารก็คงเป็นไปได้ ยังคิดว่าจะไปรื้อรากฐานวัฒนธรรมเดิมในเวลาเร็ววันก็ยิ่งนับว่าเพ้อฝันขึ้นไปใหญ่ เจ้าหน้าที่จะรื้อทำลายระบบความสัมพันธ์กันในเงื่อนไขของระบบอุปถัมภ์ซึ่งฝังรากลึกมานานลงได้อย่างไร

กลุ่มที่จะไปทำงานด้านเศรษฐกิจนั้นยิ่งน่าประหลาดใจใหญ่ เพราะดูเหมือนจะไปทำอะไรไม่ได้มากนัก หากเชื่อว่าเศรษฐกิจที่ดีเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยที่มั่นคง เห็นได้ชัดว่าเงินจำนวนแค่นี้ไม่มีทางสร้างประชาธิปไตยให้มั่นคงได้

กลุ่มที่จะคอยพิทักษ์ปกป้องประชาชนนั้นก็ไม่น่าประหลาดใจว่าปกป้องพิทักษ์ประชาชนจากใคร จะเอาเงินที่ไหนไปติดอาวุธให้แก่กองกำลังพิทักษ์หมู่บ้านเหล่านี้ และหากศัตรูของหมู่บ้านคือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองกองกำลังนี้จะทำอะไร และหากจะปราบเจ้าพ่อหรือหัวหน้ากลุ่มอุปถัมภ์ในหมู่บ้าน แต่บังเอิญประชาชนไม่ได้เห็นว่าเจ้าพ่อเป็นศัตรูกับตนจะทำอย่างไรดีหรือใครคือศัตรูของประชาชนนั้น กระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้บอกให้เอง จึงยังไม่เข้าใจอยู่นั่นเองว่ากระทรวงมหาดไทยกำลังคิดจะทำอะไรในหมู่บ้าน หรือกำลังคิดจะทำอะไรกับประชาธิปไตย

การซื้อขายเสียงและความไม่มุงอกงามของประชาธิปไตยในชนบทที่มาจากซึ่งลับซับซ้อน และต้องการความเข้าใจอันเกิดจากการศึกษาอย่างเป็นระบบ ก่อนที่จะลงมือแก้ไขกันได้ (มติชน, 8 พฤษภาคม 2534, หน้า 9)

สุขุม นวลสกุล : ไม่เคยคิดว่าโครงการนี้จะได้ผลมาตั้งแต่เริ่มแรก เรื่องประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องการสั่งการจากเบื้องบนมาสู่ข้างล่าง ควรจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ริเริ่มกันขึ้นมาเอง โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มสาขาอาชีพต่างๆ ได้มีการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาของพวกเขาเอง (สยามรัฐ, 5 มิถุนายน 2534, หน้า 20)

พลเอกสายหยุด เกิดผล : มีโครงการชนิดนี้มาหลายยุคหลายสมัยแล้ว หมดเงินหมดทองไปมาก แต่ก็ดูเหมือนจะไม่ได้ผล เพราะจากการสัมมนาทั้งหลายครั้ง ดูเหมือนจะมีข้อยุติว่าการที่จะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่นั้นดูเหมือนจะอยู่ที่ประชาชนมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยกันมากกว่า และการที่จะมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ก็อยู่ที่ว่าการปกครองที่เป็นแบบอย่างให้ประชาชนเห็นนั้นเป็นประชาธิปไตยหรือไม่มากกว่า ถ้าการปกครอง ผู้ปกครอง ผู้ที่มีการศึกษา ผู้ที่อยู่ในเมือง ทำตนเป็นตัวอย่างแล้ว ชาวไร่ชาวนาในชนบทไทยเราซึ่งมีวัฒนธรรมในการทำตนตามอย่างผู้มีอำนาจ ผู้มีการศึกษา ผู้ที่อยู่ในเมืองอยู่แล้ว ก็จะทำตาม และความเข้าใจในประชาธิปไตยนี้ก็ค่อยซึมซาบไปที่ละน้อย ไม่สามารถจะไปสอนประชาธิปไตยให้คนเป็นประชาธิปไตยได้ในเวลาข้ามวันข้ามคืนได้

ดังนั้น การที่จะไปอธิบายเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยในทางหลักการอย่างหนึ่ง แต่การปฏิบัติเป็นอีกอย่างหนึ่ง ที่ทำมาตลอดจึงไม่ได้ผล (แนวหน้า, 12 พฤษภาคม 2534) , หน้า 6)

บทบรรณาธิการมติชน : โครงการนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงคัดค้านจนถึงขั้นที่ว่า จะกลายเป็นการดำเนินาฬิกาฟรีกละลายแม่น้ำ เนื่องจากส่วนใหญ่เชื่อว่าการก่อสร้างสำนักประชาธิปไตย ไม่อาจกระทำได้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพียงแค่อ่อนจะมีการเลือกตั้งใหญ่ครั้งใดครั้งหนึ่งเท่านั้น ยิ่งตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการเคยมีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยไม่มีกระบวนการคัดเลือกหรือกลั่นกรองให้ได้บุคคลที่มีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชนแล้ว โอกาสที่จะทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงย่อมมีมากขึ้นเท่านั้น อีกด้านหนึ่ง โครงการนี้ กลับถูกมองในทางตรงกันข้ามว่าอาจจะกลายเป็นการสร้างประโยชน์หรือคะแนนเสียงให้แก่พรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งในอนาคตได้ (มติชน, 20 มิถุนายน 2534, หน้า 8.)

บทบรรณาธิการสยามรัฐ : นับเป็นความตั้งใจดีที่สถาบันข้าราชการอย่างกระทรวงมหาดไทยได้พยายามดำเนินการในเรื่องนี้ เพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องแต่ก็มีความเห็นว่าการปลูกฝังความศรัทธาประชาธิปไตยให้ได้ผลจริง ๆ นั้น มิได้อยู่ตรงที่การจัดตั้งชุดปฏิบัติการออกไปสอนหรือให้คำแนะนำแก่ประชาชนเท่านั้น แต่ผลจะเกิดขึ้นอย่างสูงสุด ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงหน้าที่และสิทธิมากที่สุดนั้น อยู่ที่การสะสมประสบการณ์ด้วยการจัดเลือกตั้งเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค หรือระดับชาติจากประสบการณ์นี้ ประชาชนจะสามารถซึมซับและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองว่า คนที่เขาเลือกตั้งเข้าไปนั้น แท้จริงแล้ว เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ผู้แทนต่างหน้าของพวกเขาได้หรือไม่ หรือเป็นเพียงแค่มือถือบัตรผ่านประตูเข้าสภาเพื่อเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง และพวกพ้องเท่านั้น (สยามรัฐ, 23 เมษายน 2534, หน้า 8)

บทบรรณาธิการบ้านเมือง : โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยที่กระทรวงมหาดไทยริเริ่มขึ้นนั้น ในช่วงแรกมีการคัดค้านจากหลายฝ่ายว่าจะไม่ก่อประโยชน์ตามความมุ่งหมายคือ ไม่อาจแก้ปัญหาการซื้อขายเสียงได้ แต่ต่อมาในระยะหลัง การคัดค้านเริ่มลดลง เพราะผลงานการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านของ 4 ทหารเสือเป็นไปด้วยดี และอาจมีผลให้การซื้อขายเสียงและการทุจริตในการเลือกตั้งลดน้อยลง เพราะการให้ความรู้ทางประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงจริงจังนั้น มีผลที่ดีเกินคุ้มเงินงบประมาณที่ลงทุนไป และควรจะทำอย่างต่อเนื่องเสียด้วยซ้ำไป เนื่องจากไม่เคยมีรัฐบาลใดให้ความสนใจในปัญหานี้อย่างจริงจัง การเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านจึงเท่ากับเป็นการเรียนลัดให้ประชาชนได้เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ที่มีอยู่ในการปกครองตนเอง เพราะประชาชนได้ถูกรอบงำจากนักการเมืองที่ทุจริตคดโกงและใช้เงิน

ชื่อเสียง มาโดยตลอด จนเป็นเหตุให้เกิดการยึดอำนาจล้มระบอบประชาธิปไตยกันตลอดมา อย่างไรก็ตาม กระทรวงมหาดไทยจะต้องไม่ลืมว่าแกนขาของกระทรวงมหาดไทยเองก็มีส่วนในการกระทำทุจริตซื้อขายเสียงในการเลือกตั้งอยู่มาก โดยเฉพาะตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพราะคนเหล่านี้เกือบทั้งหมดทำตัวเป็นหัวคะแนนหรือรับใช้หัวคะแนนของนักการเมืองจนร่ำรวยไปตาม ๆ กันในการเลือกตั้งแต่ละคราว และยังใช้บารมีของนักการเมืองสร้างอิทธิพลอีกด้วย (บ้านเมือง, 20 สิงหาคม 2534, หน้า 5)

บทบรรณาธิการแนวหน้า : ตามแผนงานของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทยจะส่งวิทยากรเข้าไปประจำอยู่ในหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 4 คน คำนวณแล้ว กระทรวงมหาดไทยจะต้องหาบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้พอสมควร และยังต้องมีความรู้ในเรื่องการจัดระบบเศรษฐกิจในหมู่บ้านอันเป็นสังคมหรือชุมชนเล็ก ๆ เหล่านั้นอีกด้วย จะต้องหาบุคคลผู้มีความรู้คุณสมบัติดังกล่าวนี้ถึงกว่าแสนคนซึ่งน่าห่วงใยว่าจะไปจัดสรรคัดเลือกมาจากไหน เพื่อเอามาอบรมในช่วงระยะเวลาอันสั้นเพื่อส่งกระจายเข้าไปยังหมู่บ้านทั่วประเทศให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้

เรื่องน่าห่วงใยอีกประการหนึ่งก็คือ แต่ละชุมชนหรือหมู่บ้านนั้น ผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้านก็คือกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนมักจะฟังกำนันและผู้ใหญ่บ้าน หัวคะแนนส่วนใหญ่ก็คือกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสามารถชี้ให้ประชาชนลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใดก็ได้ ที่ผ่าน ๆ มานั้นคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่จะไม่รับผลประโยชน์ตอบแทนจากผู้สมัครและมีเงินให้ประชาชนเป็นรายหัวเพื่อให้ลงคะแนนให้ผู้สมัครคนนั้นคนนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ วิทยากร 4 คน ที่ส่งเข้าไปในหมู่บ้านจะสามารถโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เลิกเห็นแก่เงินชื่อเสียงได้ หรือ ถ้าหากว่ากำนัน และผู้ใหญ่บ้านไม่ร่วมมือด้วย ทำอย่างไรจึงจะทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านกลายเป็นวิทยากร ผู้มีคุณสมบัติตามที่กระทรวงมหาดไทยต้องการเป็นหนึ่งในกลุ่ม 4 คน ที่กระทรวงมหาดไทยจะส่งไปเผยแพร่ประชาธิปไตยในหมู่บ้านนั้น ๆ (แนวหน้า, 24 เมษายน 2534, หน้า 4)

วิทยา ดัณฑสุทธิ์ : แม้กระทรวงมหาดไทยจะมีเจตนาดี แต่ก็ไม่วายมีเสียงตำหนิว่าตำน้ำพริกละลายแม่น้ำนอกจากนี้ยังมีปัญหาอุปสรรคกว่าประชาชนจะเข้าใจหรือให้ความร่วมมือได้แค่ไหน เพราะประชาชนตกอยู่ใต้อิทธิพลกำนันและผู้ใหญ่บ้าน และกำนันและผู้ใหญ่บ้านก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลของนายทุน และเจ้าพ่อระดับจังหวัด ซึ่งล้วนแต่มีส่วนได้เสียกับเงินหาเสียงทั้งสิ้น

ถ้าจะให้โครงการนี้ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ กระทรวงมหาดไทยน่าจะทบทวนและ

ปรับปรุงแบบโครงการ อย่าปล่อยให้กลไกรัฐรับผิดชอบแต่ฝ่ายเดียว แต่ควรดึงผู้นำท้องถิ่นที่มีจิตสำนึกดีและอยู่ในศีลธรรมเข้าร่วมด้วยและกลุ่มที่จะใช้ประโยชน์ได้สูงสุดก็คือบุคคลในสถาบันศาสนา (แนวหน้า, 7 พฤษภาคม 2534, หน้า 6)

สฤ์ปสยามรัฐ : ถ้าหากจะพิจารณากันให้ลึกลงไปแล้ว ก็จะพบว่าโครงการประชาธิปไตยของกระทรวงมหาดไทยนั้นไม่สามารถที่จะไปถึงเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ได้เลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของงบประมาณที่จะนำมาสนับสนุนโครงการนี้ซึ่งน้อยมาก

ถ้าจะพูดกันไปแล้ว ทางกระทรวงมหาดไทยเองก็น่าที่จะรู้ความจริงว่า การของงบประมาณไปจำนวนพันกว่าล้านแล้วได้รับงบประมาณมาแค่ 200 ล้านบาทนั้น จะมาทำอะไรให้เกิดเป็นมรรคเป็นผลขึ้นมาไม่ได้เลยสำหรับโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยนี้ ในทางที่ถูกที่ควรแล้ว กระทรวงมหาดไทยน่าจะล้มโครงการนี้ไปเสียในขณะที่งบประมาณที่ขอไปถูกตัดทอนลงจนไม่สามารถที่จะมาทำอะไรได้ในด้านวิทยาการที่มีหน้าที่จะไปเผยแพร่ประชาธิปไตยให้กับประชาชนก็เช่นกัน พูดกันได้

เลยว่าไม่ได้ผล เพราะเหตุผลหลายประการ ประการแรกก็น่าจะอยู่ที่ค่าตอบแทนที่ทางกระทรวงมหาดไทยจัดสรรให้กับบรรดาวิทยาการซึ่งน้อยเกินกว่าที่จะเป็นกำลังใจหรือเป็นประโยชน์แก่วิทยาการ ประการที่สอง บรรดาวิทยาการส่วนใหญ่ขาดความรู้ในเรื่องของประชาธิปไตย เนื่องจากความรู้เรื่องประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องที่จะมาอบรมกันในช่วงเวลาสั้น ๆ แล้วจะก่อให้เกิดความซาบซึ้งถึงขั้นก่อให้เกิดความสำนึกกัน การจะก่อให้เกิดประชาธิปไตยในหัวใจของคนนั้นจะต้องเกิดจากการสร้างสมและสะสม ซึ่งจะต้องเริ่มกันตั้งแต่ยังเด็ก จะต้องมึระบบในด้านการศึกษาการสอนที่เริ่มจากในโรงเรียน ประชาธิปไตยที่จะเกิดในหัวใจคน ต้องเริ่มต้นกันตรงจุดนั้น

นอกจากวิทยาการจะขาดความรู้ในด้านประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้ว พื้นฐานของวิทยาการก็เป็นเรื่องสำคัญ การเอาใครก็ได้มาเป็นวิทยาการจึงเป็นความผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงของ กระทรวงมหาดไทย กระแสข่าวที่เข้ามาเป็นระยะเกี่ยวกับวิทยาการ ทำให้เราสามารถที่จะประเมินผล ได้ทันทีว่าโครงการนี้ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง

ถ้าหากว่ากระทรวงมหาดไทยต้องการที่จะดำเนินโครงการนี้จริงแล้ว กระทรวงมหาดไทยควรจะดำเนินการในระยะยาว จะต้องมีการกำหนดแผนการในระยะเวลา 3 ปี 5 ปี และ 7 ปี โดยเริ่มต้นกันตั้งแต่ระดับโรงเรียนประถมในท้องที่ต่าง ๆ (สยามรัฐ, 13 มิถุนายน 2534, หน้า 1,3)

ประกาศ ปับตบแต่ง : โครงการนี้ดูเหมือนจะเป็นการหาเหตุใช้งบประมาณ ซึ่งแต่เดิมเป็นงบ ส.ส. ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีการปรารภกันว่าจะลดงบประมาณส่วนนี้ลงเพื่อนำมาพัฒนาประชาธิปไตย โดยทางราชการ การใช้งบประมาณจำนวนมากสำหรับโครงการนี้จึงเป็นการดำเนินน้ำพริกละลายแม่น้ำด้วยเหตุผลต่อไปนี้

ประการแรก ความคิดที่จะให้ทางราชการมาทำหน้าที่อบรมประชาธิปไตยจะเป็นไปได้หรือไม่เมื่อโดยพื้นฐาน ข้าราชการมีความคิดแบบอำนาจนิยมและมีวัฒนธรรมเป็นแบบสั่งการ การที่จะให้ผู้ที่ไม่มีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยไปสอนประชาธิปไตย จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

ประการที่สอง ประชาธิปไตยไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะอบรมสั่งสอนกันได้ หากแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรม วิถีความคิด และวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งไม่สามารถที่จะมาใช้วิธีการอบรมและสั่งการให้เกิดขึ้นในระยะเวลานั้น ๆ ได้ การสร้างวิถีความคิดและวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยจึงต้องเป็นการเข้าไปส่งเสริม เช่น ส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่นเข้มแข็งยิ่งขึ้น หรือส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวเพื่อต่อรองผลประโยชน์ของประชาชนให้มากขึ้น เป็นต้น ไม่ใช่ทำในสิ่งตรงกันข้าม คือการควบคุมไม่ให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ด้วยการประกาศใช้กฎอัยการศึกหรือประกาศห้ามชุมนุมทางการเมือง เป็นต้น

ประการที่สาม ในแง่มุมของการบริหารโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย กระทรวงมหาดไทยกำหนดว่าจะอบรมวิทยากรจำนวน 4 คนต่อ 1 หมู่บ้าน ภายในเวลา 2 วัน เรื่องนี้จะแน่ใจได้อย่างไรว่าวิทยากรราวกว่า 200,000 คนมีความเข้าใจประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด และการคัดเลือกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 นักศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจประชาธิปไตย เนื่องจากได้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยด้วยตัวเอง ได้มีโครงการอบรมเผยแพร่ประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนทั่วประเทศและทำอย่างจริงจังจึงเป็นเวลานาน แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น หากจะมุ่งพัฒนาประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สิ่งที่ต้องทำก็คือนำเงินจำนวนมากนี้ไปให้กับองค์กรท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่จะเป็นเวทีสำหรับเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชน โดยควรกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรท้องถิ่นมีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น (สยามรัฐ, 7 พฤษภาคม 2534, หน้า 4)

ถาวร มลิตพิทย์ : กรมการปกครอง ควรจะเน้นหนักไปในการจัดการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ ยุติธรรมก็เป็นการเพียงพอแล้ว ไม่น่าจะไปวุ่นวายเรื่องการเผยแพร่การเลือกตั้งเพราะงานในปัจจุบัน ก็ล้นมืออยู่แล้ว อีกทั้งต้องไปขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นให้เป็นที่หนักใจของหน่วยงานนั้นอีก เนื่องจากเป็นนโยบายของรัฐบาล อีกประการหนึ่งกรมการปกครองก็ไม่ค่อยมีเครื่องมือในการ สื่อสารประชาสัมพันธ์มากนักเมื่อเทียบกับกรมประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่การเลือกตั้งจึงน่าจะเป็น หน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ เนื่องจากมีอุปกรณ์ในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งด้านวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ซึ่งสามารถจะเข้าถึงประชาชนได้ ทุกพื้นที่ได้รวดเร็วกว่ากรมการปกครองมาก (สยามรัฐ, 27 เมษายน 2534)

นิภา ผึ้งชลจิตร : วิทยาการที่ทางรัฐบาลแต่งตั้งไปนั้น จะเห็นได้ว่าวิทยาการที่เป็นทหาร กับตำรวจ ไม่ได้ออกไปเผยแพร่ตามที่ทางรัฐบาลส่งไป ส่วนใหญ่พวกนี้จะอยู่กับบ้านเพราะวิทยาการ ที่เป็นข้าราชการเหล่านี้ส่วนใหญ่มีบ้านเดิมอยู่ในหมู่บ้านนั้น

ส่วนประชาชนที่ออกไปเผยแพร่ นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหัวคะแนนให้กับพรรคการเมืองต่าง ๆ เมื่อมีโอกาสออกไปเผยแพร่ก็จะสนับสนุนพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุนอยู่ วิทยาการที่เป็นประชาชน พวกนี้เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งจริง ๆ ก็จะถูกซื้อตัวจากพรรคการเมืองในพื้นที่ นอกจากนั้น จะเห็นได้ ว่าวิทยาการที่เป็นประชาชน นอกจากจะไปพูดตามสถานที่ต่าง ๆ แล้ว ยังมีการเดินไปตามบ้าน ต่าง ๆ ด้วย ซึ่งถือได้ว่าวิทยาการเหล่านี้ เดินหาเสียงไปในตัวด้วยได้เหมือนกัน

นอกจากนั้น วิทยาการที่ออกไปพูดคุยกับประชาชนในที่ต่าง ๆ ก็พูดแบบไม่มีหลักการและ ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตย ทำให้การพูดไม่มีน้ำหนักหรือพูดไปแบบไม่มีเหตุผลพร้อม ทั้งไม่รู้ นโยบายของรัฐบาลว่าเป็นอย่างไร โครงการนี้จึงเป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวมากที่สุด รัฐบาลจึงน่าจะออกไปตรวจสอบอย่างจริงจัง พร้อมทั้งกำชับไปยังจังหวัดต่าง ๆ ให้กวดขันเรื่องนี้ อย่างเต็มที่ด้วย (สยามรัฐ, 5 มิถุนายน 2534, หน้า 20)

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ : ไม่เชื่อว่าสิ่งที่กระทรวงมหาดไทยกำลังทุ่มเทเพื่อปลูกฝัง ประชาธิปไตยในหมู่บ้านและทำหน้าที่เฝ้าระวังการซื้อเสียงนั้นจะได้ผลจริง แต่กลับจะเป็นการ ดำน้ำพริกละลายแม่น้ำ และเป็นประชาธิปไตยอย่างคนตาบอด การขยายฐานประชาธิปไตย สำหรับเด็กและเยาวชนจะต้องอาศัยฐานระบบการศึกษาและฝึกให้ทดลองปฏิบัติการประชาธิปไตย แต่สำหรับการขยายฐานไปสู่ประชาชนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์หลายอย่างที่ซับซ้อนขึ้น ทั้งเรื่อง การศึกษา การเมือง อำนาจของประชาชน ระบบข้าราชการและเรื่องเศรษฐกิจ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ บรรยากาศทางการเมือง หากยังมีกฎอัยการศึก ห้ามชุมนุมหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

การขยายฐานประชาธิปไตยก็ไม่มีทางเป็นไปได้ มีแต่จะหดแคบลงทุกวัน การแก้ไขการซื้อเสียงในการเลือกตั้งต้องค่อยเป็นค่อยไป และไม่มีทางหมดไปจากโลก

ที่สำคัญที่สุดที่พึงทำได้ทันทีก็คือการให้อิสระกับสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เพราะสื่อเหล่านี้ล้วนเป็นการให้ความรู้ทางประชาธิปไตยที่ดีที่สุด (มติชน, 30 เมษายน 2534, หน้า 19)

วิทยา แก้วภราดัย : โครงการนี้คงจะเริ่มตันจากเจตนาที่ดี แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่จะต้องล้มเหลวในการปฏิบัติ เพราะผู้ที่จะไปเผยแพร่ประชาธิปไตยให้กับประชาชนนั้นจะต้องมีวิญญูณประชาธิปไตย ข้าราชการกับประชาชนในตอนนี้ ประชาชนมีวิญญูณของความเป็นประชาธิปไตยมากกว่า เพราะประชาชนได้เรียนรู้จากการเลือกตั้งในวิถีทางประชาธิปไตยโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ อุปสรรคของประชาธิปไตยน่าจะอยู่ที่ข้าราชการประจำมากกว่า

อาสาสมัครที่จะเผยแพร่ประชาธิปไตย ได้รับการอบรมเพียง 2-3 ชั่วโมงก็ไม่รู้ว่าเข้าใจถึงประชาธิปไตยที่แท้จริงแค่ไหน อีกทั้งคนที่ริเริ่มโครงการก็ได้มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยงบประมาณที่จะให้อาสาสมัครก็มีเพียงเล็กน้อย

อาสาสมัครในหลายพื้นที่ปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นหวัะแนนให้กับพรรคการเมืองบางพรรค กล่าวคือ อาสาสมัครคนใดชอบพรรคการเมืองใดก็จะหาเสียงให้พรรคการเมืองนั้น (บ้านเมือง, 26 เมษายน 2534, หน้า 20 และ สยามรัฐ, 7 มิถุนายน 2534, หน้า 14)

นิกร จำนง : การใช้คำว่า 4 ทหารเสือ เป็นสิ่งที่น่ากลัว การนำทหารเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ประชาชนเห็นว่าทหารมีข้อกำหนดในลักษณะบังคับ การขาดความต่อเนื่องในการรณรงค์ ใช้เวลาน้อยและไม่มีการประเมินผลว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด ทำให้โครงการนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ (สยามรัฐ, 11 มิถุนายน 2534, หน้า 11)

วีระ มุสิกพงศ์ : เป็นโครงการที่จะทำให้ประชาชนได้รับความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ผู้แทนที่ดีเข้าไปนั่งในสภาผู้แทนราษฎร (บ้านเมือง, 26 เมษายน 2534, หน้า 18)

จตุรนต์ คุชสีห์ : โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยไม่ได้มีหลักประกันใด ๆ ในการสร้างจิตสำนึกทางประชาธิปไตยให้กับประชาชน เนื่องจากผู้เสนอโครงการเองก็ยังเป็นเผด็จการอยู่ สำหรับผู้ที่จะเข้าไปเผยแพร่ประชาธิปไตยให้กับประชาชน ก็ผ่านการอบรมเพียงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น

เปรียบเสมือนแม่ปูที่เดินไม่ตรงทาง แต่ยังอยากจะสอนลูกให้เดินตรงทาง การเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นจะต้องมีการสั่งสม มีบทเรียน และพัฒนาในระยะเวลายาวนานพอสมควร ประชาชนจึงจะสามารถเข้าใจและมีจิตสำนึกในประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ แต่โครงการนี้เป็นเพียงการกระตุ้นชั่วคราวเท่านั้น

นายกรัฐมนตรีเป็นวิญญูชนที่เล็งเห็นวัตถุประสงค์ที่ซ่อนเร้นอำพรางอยู่ในโครงการนี้จึงได้อนุมัติเงินงบประมาณให้เพียง 165-200 ล้านบาท ซึ่งเป็นการฟังกโครงการดังกล่าว แต่ยังคงไว้หน้าผู้เสนอโครงการ จึงอนุมัติเป็นส่วนตัวให้ ขอให้จับตาดูที่จุดนี้ให้ดี เพราะอาจจะเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกครั้งหนึ่งก็ได้ (สยามรัฐ, 9 พฤษภาคม 2534, หน้า 8)

สุรินทร์ พิศสุวรรณ : คงเป็นการดำเนินาฬิกาทรายที่ช้ากว่าที่เขาคิดกันจริงเนื่องจากมีข่าวว่าหลายจังหวัดเริ่มมีความเป็นห่วงในเรื่องที่มเผยแพร่ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดมาว่าจะไม่สามารถตอบปัญหาให้ประชาชนได้ เพราะในหลายพื้นที่ที่ประชาชนมีความเข้าใจและความสำนึกในประชาธิปไตยมากกว่าข้าราชการ โครงสร้างของปัญหาที่ผ่านมานั้นอยู่ที่ข้าราชการประจำ ประชาชนจะไม่ยอมรับคนที่ใส่เครื่องแบบลงไปสอน เพราะที่ผ่านมานั้นประชาชนถูกข้าราชการประจำรีดไถในการไปติดต่อราชการแต่ละครั้ง ข้าราชการจึงไม่เหมาะสมที่จะออกไปสอนประชาชน อีกทั้งปัญหาการซื้อเสียงก็มีข้าราชการประจำเป็นส่วนหนึ่งของระบบอยู่ด้วย อย่างน้อย ๆ ก็ทำเป็นเมินเฉยละเลยต่อหน้าที่และถึงขนาดกับเป็นนายหน้าเลยก็มี

การรณรงค์เรื่องประชาธิปไตยควรทำผ่านสื่อมวลชน และทำโดยองค์กรที่เป็นกลางดีกว่า กระทรวงมหาดไทย เพราะต้องยอมรับว่ากระทรวงมหาดไทยมองปัญหาเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาการซื้อเสียง (สยามรัฐ, 11 พฤษภาคม 2534, หน้า 7)

* * * * *

Legislative Institutional Repository of Thailand

**ปัญหา
การบริหารงานยุติธรรม
ในประเทศไทย**

โดย... กุณฑล พลวัน ...

Legislative Institutional Repository of Thailand

Legislative Institutional Repository of Thailand

บทนำ

หนังสือพิมพ์ 'แนวหน้า' ฉบับวันศุกร์ที่ 5 สิงหาคม 2526 ได้ลงข่าวว่าพนักงานสอบสวนได้จับกุมคนร้ายคนหนึ่งซึ่งต้องหาว่าใช้มีดแทงวัยรุ่น 2 คน ตายอย่างทารุณ โดยแทงผู้เคราะห์ร้ายคนละประมาณ 20 แผล ทั้งนี้เพื่อชิงเอาทรัพย์สิน

เหตุเกิดเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2526 คนร้ายรายนี้ให้การรับสารภาพและรับว่าก่อนหน้านี้เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกฐานพยายามฆ่าผู้อื่น มีกำหนด 54 ปี 6 เดือน แต่ถูกจำคุกจริง ๆ เพียง 8 ปี 5 เดือน 2 วัน และได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษมาเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2526

เมื่อพ้นโทษมาได้ประมาณ 20 วัน ก็มาก่อคดีอาชญากรรมที่โหดเหี้ยมขึ้นอีก

หนังสือพิมพ์ 'ไทยรัฐ' ฉบับประจำวันที่ 10 มกราคม 2528 ได้ลงข่าวเกี่ยวกับกรณีนักโทษที่เรือนจำกลางบางขวางได้รวมตัวกันประท้วงทางเรือนจำ โดยกล่าวหาว่าเรือนจำไม่ดำเนินการนำเรื่องขอภัยโทษให้ และในที่สุดกรมราชทัณฑ์ได้คลี่คลายสถานการณ์ให้จบลงได้ด้วยดี

อย่างไรก็ดี อธิบดีกรมราชทัณฑ์ได้แถลงแสดงความหนักใจด้วยว่าปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีภาระหนักที่ต้องควบคุมดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ

ทั่วประเทศ จำนวนประมาณเก้าหมื่นคนทั่วประเทศ ทำให้เรือนจำอยู่ในสภาพแออัดมาก

จากข่าวหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว เมื่อเราอ่านเผิน ๆ ก็อาจเห็นเป็นเรื่องข่าวทั่วไปธรรมดา

แต่ถ้าพิจารณาอย่างวิเคราะห์แล้ว เราจะพบความเชื่อมโยงระหว่างความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำที่เกินขีดความสามารถของกรมราชทัณฑ์ที่รับไว้ได้ กับการระบายนักโทษออกจากเรือนจำให้เร็วและมากที่สุดโดยวิธีการลดวันต้องโทษ หรือการอภัยโทษครั้งละมาก ๆ ทั่วประเทศ ทำให้การลงโทษผู้ถูกกระทำผิดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐบาลต้องกระทบกระเทือน

นอกจากนั้น การปล่อยตัวนักโทษอย่างรวดเร็วโดยไม่ได้มีการสงเคราะห์ด้านฝึกหัดวิชาชีพระหว่างอยู่ในเรือนจำและการสงเคราะห์หลังพ้นโทษ จะทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถปรับตัวเองกับสังคมภายนอกได้ทัน ไม่มีอาชีพที่จะเลี้ยงตนเองและต้องหันไปกระทำผิดอีก ทำให้เกิดปัญหาการกระทำผิดซ้ำวนเวียนไม่รู้จบสิ้น

สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ไม่ใช่ความผิดของกรมราชทัณฑ์ แต่เป็นข้อเท็จจริงที่บ่งบอกถึงบางสิ่งบางอย่าง ในกระบวนการยุติธรรม!

ผู้เขียนจึงคิดว่า ผู้ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนทั่วไป ควรให้ความสนใจในเรื่องนี้ เพราะได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อบกพร่องในการบริหารงานยุติธรรมในประเทศไทยตั้งแต่ชั้นการป้องกันอาชญากรรม การปราบปรามอาชญากรรม การสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน การพิจารณากลับกรองสำนวนการสอบสวน รวมถึงการฟ้องคดีของอัยการ ความล่าช้าในการพิจารณาคดีในศาล การควบคุมดูแลผู้ต้องขัง และการฝึกวิชาชีพผู้ต้องโทษของกรมราชทัณฑ์ และประการสุดท้ายการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังพ้นโทษ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม ป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

บทความเรื่อง “ปัญหาการบริหารงานยุติธรรมในประเทศไทย” นี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะสรุปถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย จนทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งควรหาทางร่วมมือกันแก้ไขโดยด่วน

อุปสรรคข้อขัดข้องของกระบวนการยุติธรรม

ก่อนที่จะกล่าวถึงอุปสรรคข้อขัดข้องของกระบวนการยุติธรรม ก็ควรจะได้พิจารณาวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาว่ามีอยู่อย่างไร

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดวิธีการและขั้นตอนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สร้างความสงบสุขให้แก่สังคม การดำเนินคดีอาญาจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว มีการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดอย่างเฉียบขาด ขณะเดียวกันก็คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาด้วย

แต่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ ได้มีบางสิ่งบางอย่างที่ขัดแย้งกันเองกล่าวคือทางตำรวจพยายามที่จับกุมผู้กระทำผิดให้มากที่สุด เพื่อเป็นการปราบปรามอาชญากรรม และเมื่ออัยการได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว ปรากฏว่าการพิพากษาคดีในศาลเป็นไปอย่างล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ทำให้ผู้เสียหายและอัยการโจทก์ต้องเสียค่าใช้จ่ายเสียเวลาในการดำเนินคดีอาญาในศาลอย่างมาก เพราะต้องควบคุมดูแลผู้ต้องขังที่ถูกศาลออก

หมายซึ่งไว้ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และจำเลยที่ศาลออกหมายซึ่งไว้ระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อคดีถึงที่สุด โดยศาลพิพากษาลงโทษจำเลย กรมราชทัณฑ์ก็ต้องดำเนินการนำตัวนักโทษดังกล่าว ไปจำคุกไว้ในเรือนจำตามคำพิพากษา

ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่า ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์มีผู้ต้องขังที่ต้องควบคุมดูแลเกินกว่าระดับมาตรฐานที่ควรจะเป็น เช่น ในปี พ.ศ. 2525 เรือนจำทั่วประเทศมีขีดความสามารถที่จะควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้ประมาณ 40,000 คน แต่ปรากฏว่า กรมราชทัณฑ์มีจำนวนผู้ต้องขังทั่วราชอาณาจักรรวม 71,387 คน และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ 1 คน ต้องรับภาระในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังถึง 8 คน (ทั้งที่อัตราส่วนที่เหมาะสมควรเป็น 1 ต่อ 5 เท่า)

เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกมาแล้ว ประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสังคมเพราะสังคมมีแนวโน้มรังเกียจผู้ต้องโทษในเรือนจำมาแล้ว เป็นปัญหาในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ เมื่อผู้พ้นโทษไม่สามารถหางานทำได้ก็จะหันมา

ประกอบอาชีพในทางไม่สุจริตอีก ก่อให้เกิดปัญหาการกระทำผิดซ้ำติดตตามมาเป็นลูกโซ่

ดังนั้นวิธีการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในประเทศไทย จึงควรมีวัตถุประสงค์ 7 ประการ ดังต่อไปนี้คือ

1. หาวิธีป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดเป็นมาตรการที่มีความสำคัญอันดับแรก เพราะถ้าหากสามารถป้องกันอาชญากรรมอย่างได้ผลแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมจะลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป
2. เมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้นจะต้องจับกุมผู้กระทำผิดให้ได้โดยเร็วที่สุดและการสอบสวนของพนักงานสอบสวนจะต้องเป็นไปโดยรวดเร็วมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา
3. การพิจารณากลับกรองคดีของอัยการจะต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างครบถ้วน ขณะเดียวกันก็ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา โดยการสั่งไม่ฟ้องในกรณีที่มีพยานหลักฐานไม่ชัดเจน
4. กำหนดมาตรการมิให้ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น เช่น การขยายประเภทคดี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529) บทที่ 4 แนวนโยบายและเป้าหมายสวัสดิการสังคมข้อ 1.2.1. กำหนดเป้าหมายในการป้องกันอาชญากรรมไว้ดังนี้คือ

1. ลดอัตราการเกิดคดีความผิดเกี่ยวกับ ชีวิต ร่างกาย เพศ และเสรีภาพไม่ให้ขยายตัวในแต่ละปีเกินกว่า 75 รายต่อประชากรแสนคน โดยเน้นการลดอัตราการเกิดของคดีความผิดต่อชีวิต เป็นเป้าหมายหลัก
2. ลดอัตราการเกิดคดีความผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินไม่ให้ขยายตัวในแต่ละปี เกินกว่า 100 รายต่อประชากรแสนคน โดยเน้นการลดอัตราการเกิดของคดีลักทรัพย์ กรรโชก ริดทรัพย์ และฉ้อโกง เป็นเป้าหมายหลัก

ที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับได้มากขึ้นหรือให้อำนาจอัยการชะลอการฟ้อง แล้วทำการคุมประพฤติผู้ต้องหา

5. หาวิธีเร่งรัดการดำเนินคดีในชั้นศาลให้เป็นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น และสนับสนุนให้ศาลใช้วิธีคุมประพฤติจำเลยให้มากที่สุด เพื่อหลีกเลี่ยงการนำตัวผู้กระทำความผิดครั้งแรกไปจำคุกในเรือนจำ เพราะจะทำให้เขาต้องประสบกับสิ่งที่ไม่ดีหลายอย่างในสถานที่ดังกล่าว

6. หาวิธีลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้เหลือน้อยที่สุด โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม เช่น การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ การอภัยโทษ ฯลฯ

7. หาวิธีสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม ป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

ปัญหาข้อขัดข้องในกระบวนการยุติธรรมนั้น ผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ย่อมทราบดีว่ามีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่บทความในเรื่องอุปสรรคข้อขัดข้องของกระบวนการยุติธรรมนี้ จะจำกัดขอบเขตที่จะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องดังต่อไปนี้คือ

1. ในประเทศไทยได้มีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ 7 ประการข้างต้นแล้วหรือไม่เพียงใด

2. มีอุปสรรคข้อขัดข้องอย่างไร และ

3. มีการแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องนั้น ๆ

บ้างแล้วหรือไม่ และควรเป็นไปในลักษณะใด

การวิจัยวิเคราะห์ดังกล่าวกระทำโดยการศึกษาค้นคว้าทบทวนหมาย เอกสาร รายงาน และสถิติต่าง ๆ ของทางราชการและเอกชน การออกแบบสอบถามความเห็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม 5 องค์กรในกรุงเทพมหานคร คือพนักงานสอบสวน อัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และนายความองค์กรละ 50 คน รวมทั้งสิ้น 250 คน

1. การป้องกันอาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรมในกรุงเทพมหานคร เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกระทำกัน 2 วิธี และต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดจึงจะทำให้ได้ผลดี กล่าวคือ

- ความร่วมมือจากประชาชน

- การจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ

ออกตรวจตราท้องที่ต่าง ๆ

1.1 ความร่วมมือจากประชาชน

ความร่วมมือจากประชาชนจะมีส่วนสำคัญในการป้องกันอาชญากรรมเพราะประชาชนจะส่งข่าวให้ทางตำรวจทราบว่าบุคคลใดมีพฤติการณ์ผิดสังเกตที่ใดบ้าง และเมื่อเกิดเหตุร้ายขึ้นก็จะรีบชี้ช่องให้ตำรวจทราบเพื่อจับกุมคนร้าย นอกจากนี้ยังอาจมีการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมอาสาสมัครป้องกันอาชญากรรมหรืออาสาสมัครป้องกันหมู่บ้าน

อนึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาประชาชนอาจทำการจับกุมผู้กระทำผิด ซึ่งหน้าได้ เช่น การลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ข่มขืนอื่น ข่มขืนกระทำชำเรา ฯลฯ²

เมื่อตำรวจจับกุมคนร้ายได้แล้ว ประชาชนที่รู้เห็นเหตุการณ์ก็พร้อมที่จะเป็นพยานให้ทั้งในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดีในศาล

ก. ทศนคติของประชาชนที่มีต่อตำรวจ เป็นไปในทางลบ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้สึกที่ประชาชนในประเทศไทยมีต่อตำรวจเป็นไปในทางลบ ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าการตำรวจเป็นบุคคลที่น่าเกลียดน่ากลัวเป็นผู้ที่ข่มขู่รังแกประชาชน มีบุคลิกที่ก้าวร้าว ไม่ให้เกียรติราษฎรให้อำนาจหน้าที่ในทางไม่เป็นธรรม และตามอำเภอใจ

ขณะที่หลายประเทศประชาชนมีความเคารพรักและศรัทธาตำรวจในประเทศของเขา เช่น ตำรวจในประเทศอังกฤษ ญี่ปุ่น เยอรมัน ตะวันตก เดนมาร์ก ฯลฯ

ดังนั้น ผลที่ติดตามมาก็คือ แทนที่ประชาชนจะให้ความร่วมมือแก่ตำรวจในการป้องกันอาชญากรรม ประชาชนกลับพยายาม

หลีกเลี่ยงที่จะพบหรือติดต่อกับตำรวจเพราะความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตรกับตำรวจนั่นเอง

จากการสำรวจความเห็นของพนักงานสอบสวน จำนวน 50 คน ที่ประจำสถานีตำรวจต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร โดยจัดลำดับปัญหาต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นปัญหาพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการทำงานของตำรวจมากที่สุดรวม 9 ปัญหา โดยให้ผู้ถูกสอบถามจัดลำดับความสำคัญของปัญหาว่าปัญหาใดมีความสำคัญมากที่สุด

ปรากฏว่า พนักงานสอบสวนร้อยละ 40 ให้ความเห็นว่า ปัญหาเรื่องความรู้สึกที่ประชาชนมีต่อตำรวจในทางลบเป็นปัญหาสำคัญที่สุด เมื่อประชาชนมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตำรวจ การขอความร่วมมือจากประชาชนเพื่อช่วยป้องกันอาชญากรรมจึงเป็นไปได้ยาก ปัจจุบันทางราชการได้จัดให้มีหน่วยงานพิเศษรับแจ้งเหตุด่วนเหตุร้าย โดยให้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ว่า '191' หรือ '123' แต่การแจ้งข่าวให้หน่วยงานดังกล่าวยังไม่มากเท่าที่ควร

ข. ประชาชนยังไม่ทราบถึงวิธีการป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเองได้ดีพอ

การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมให้

²ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2497 เพื่อให้การสงเคราะห์แก่บุคคลที่ช่วยเหลือราชการ ปฏิบัติงานของชาติตามที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการ ช่วยเหลือบุคคลอื่นตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม ในเมื่อการปฏิบัติการณ์นั้นไม่ขัดกับคำสั่งโดยชอบของเจ้าพนักงาน

ได้ผลดีนั้น นอกจากประชาชนจะให้ความร่วมมือ แก่รัฐทางด้านการแจ้งข้อมูล ข่าวสาร การจัด เวรยาม การช่วยทำการจับกุมผู้กระทำผิดแล้ว ประชาชนควรทราบถึงวิธีการป้องกันชีวิตและ ทรัพย์สินของตนเองด้วยเช่นกัน เพราะจะช่วย ลดภาระของเจ้าหน้าที่ตำรวจไปได้มาก ทำให้ โจรผู้ร้ายกระทำผิดได้ยากขึ้น และอาจเกิด ความยับยั้งชั่งใจ เพราะเห็นว่าโอกาสกระทำ ได้สำเร็จมีน้อยหรือเมื่อกระทำสำเร็จแล้วก็อาจถูก ติดตามจับกุมได้ในที่สุด³

1.2 การจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ออกตรวจตราท้องที่ต่าง ๆ

เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจมีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อการป้องกันอาชญากรรมโดยจะ ออกไปตรวจท้องที่ต่าง ๆ เพื่อป้องกันมิให้ เกิดการกระทำผิด หากมีเหตุร้ายเกิดขึ้นก็จะ สามารถระงับเหตุและจับกุมผู้กระทำผิดได้ทัน ท่วงที การมีจำนวนสายตรวจมากและมีการ ออกตรวจท้องที่บ่อยครั้งยิ่งขึ้น จะมีผลโดยตรง ต่อการป้องกันอาชญากรรมเพราะคนร้ายจะ เกิดความเกรงกลัวเนื่องจากอาจจะถูกจับกุม ได้ง่าย

อนึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจยังม ีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่าเจ้า

หน้าที่ตำรวจที่ประจำอยู่ที่สถานีตำรวจ เพราะ ได้พบปะพูดคุยกับประชาชนอยู่เสมอ เปรียบ เสมือนตัวแทนของกรมตำรวจ

ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสืบสวน ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม มีมนุษย- สัมพันธ์ดี สามารถทำความเข้าใจกับประชาชน และทำให้ประชาชนเกิดความอุ่นใจที่ได้พบปะ พูดคุยกับตำรวจ ย่อมจะมีผลเป็นการเสริมสร้าง ภาพพจน์ที่ดีให้แก่องค์การตำรวจและประชาชน จะให้ความร่วมมือกับทางราชการมากยิ่งขึ้น

2. การสอบสวนคดีอาญา

เมื่อได้เกิดการกระทำผิดขึ้นแล้ว ก็จะต้องมีการปราบปรามโดยการสืบสวนจับกุม และสอบสวนคดี เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมา ลงโทษ

การสอบสวนคดีอาญาจึงเป็นขั้นตอน ตามกฎหมายที่สำคัญยิ่ง เพราะพยานหลักฐาน ต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนจะ ถูกส่งไปยังอัยการเพื่อพิจารณาว่าควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในกรณีที่อัยการสั่งฟ้อง ผู้ต้องหา การสืบพยานในศาลก็จะนำพยาน หลักฐานที่ได้จากการสอบสวนนี้เองไปนำสืบ เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย

³รายงานของคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อศึกษาปรับปรุงการบริหารงานของกรมตำรวจ ตามคำสั่งของประธาน คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินที่ 30/2524 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2524

ดังนั้น หากการสอบสวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้การปราบปรามอาชญากรรมเป็นไปอย่างได้ผล โดยสามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้รวดเร็วและเฉียบขาด และขณะเดียวกันก็เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย กล่าวคือ ป้องกันมิให้เกิดการจับกุมบุคคลโดยมีพยานหลักฐานไม่พอเพียงหรือเกิดการจับกุมผิดตัวทำให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับอย่างร้ายแรง

การสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) มีปัญหาและอุปสรรคข้อขัดข้องมากมายหลายประการ เช่น

ก. ปัญหาด้านการรวบรวมพยานหลักฐาน

1. ขาดความร่วมมือจากประชาชน

การสอบสวนคดีอาญาจะกระทำได้ดีผลดีก็จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนด้วยเสมอ การร่วมมือนี้อาจกระทำได้ 2 ประการคือ

1.1 การร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

การร้องทุกข์ก็คือ กรณีที่ผู้เสียหายจากการกระทำผิดได้มากล่าวหาต่อพนักงานสอบสวนว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้นซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ (มาตรา 2 (7))

การกล่าวโทษ คือ การที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น

(มาตรา 2 (8))

การร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษจะช่วยให้พนักงานสอบสวนทราบว่า มีการกระทำผิดเกิดขึ้นและจะได้รับสืบสวนสอบสวนจับกุมผู้กระทำผิดโดยเร็ว

แต่ปัจจุบันมีคดีอาญาจำนวนมากเกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนไม่ทราบเรื่องเนื่องจากไม่มีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ดังนั้น สถิติคดีต่าง ๆ ที่กรมตำรวจได้รับไว้นั้นจึงยังไม่ถูกต้องกับความเป็นจริง เพราะความจริงมีคดีเกิดขึ้นมากกว่านั้น เพียงแต่พนักงานสอบสวนไม่ทราบ ผู้กระทำผิดจึงรอดพ้นจากการลงโทษไปได้

สาเหตุที่ประชาชนไม่นิยมร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ก็เช่น

- เจ้าทุกข์เกิดความอับอาย ส่วนใหญ่เป็นคดีความผิดอันยอมความกันได้เช่น ช่มชู้ อนาคต จ้อโกง ยักยอก ฯลฯ

- เจ้าทุกข์เห็นว่า การสอบสวนไม่ได้ผล เพราะคิดว่าถึงจะร้องทุกข์ไปพนักงานสอบสวนก็คงไม่สามารถติดตามจับกุมคนร้ายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเกี่ยวกับการลักทรัพย์ ซึ่งไม่มีผู้รู้เห็น และเกิดขึ้นชุกชุมในกรุงเทพมหานคร การจับกุมตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเป็นไปได้ยากเจ้าทุกข์จึงเกิดความเมือหน่ายที่จะมาแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบ

- ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ พนักงาน

สอบสวนจำนวนหนึ่งมักไม่ยอมรับคำร้องทุกข์หรือถ่วงเวลา ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะพนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อยและมีภารกิจมาก เมื่อมีคดีที่ไม่อุกฉกรรจ์ ลักทรัพย์ ยักยอก ฉ้อโกง ทำร้ายร่างกาย ฯลฯ ก็หลีกเลี่ยงไม่รับคำร้องทุกข์ เพราะหากมีการรับคำร้องทุกข์ไว้ตามกฎหมายแล้ว ก็จะต้องดำเนินการสืบสวนจับกุมสอบสวนและทำสำนวนการสอบสวน ตาม ป. วิ. อาญาจนกระทั่งถึงอัยการ จึงหลีกเลี่ยงไม่ค่อยยอมรับคำร้องทุกข์

1.2 ประชาชนไม่ยอมรับร่วมมือเป็นพยานในการสอบสวนคดีอาญาต้องมีการสอบปากคำพยานบุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยเสมอ แต่ปรากฏว่า พนักงานสอบสวนมักประสบปัญหาจากการที่ประชาชนไม่ยอมรับร่วมมือให้การเป็นพยาน ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น

- ประชาชนมีทัศนคติไม่ดีต่อดำรวจ เนื่องจากตำรวจจำนวนไม่น้อยได้ประพฤติปฏิบัติตนในทางก้าวร้าว ข่มขู่ หรือรังแกประชาชน ทำให้เกิดความเกลียดชัง เมื่อมีกรณีจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมมือ
- พนักงานสอบสวนไม่ให้ความสะดวกแก่พยานในการเป็นพยานแก่รัฐ พนักงานสอบสวนหลายคนไม่ได้ให้เกียรติแก่พยาน

บุคคลเท่าที่ควร เช่น ปล่อยให้พยานมารอคอยที่สถานีตำรวจเป็นเวลานานเกินสมควร หรือมาแล้วไม่สอบปากคำ นัดให้มาใหม่ทำให้เสียเวลาเสียค่าเดินทาง นอกจากนี้ยังใช้กิริยาวาจาไม่สุภาพข่มขู่พยานให้ให้การตามที่ประสงค์เช่นให้การไม่ตรงกับที่รู้เห็น หรือโดยไม่สมัครใจ ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว และเบื่อหน่ายที่จะมาเป็นพยาน

- พยานรู้สึกไม่ปลอดภัยในการให้ความร่วมมือกับตำรวจ เพราะเกรงว่าฝ่ายผู้กระทำผิดจะทำร้ายตนหรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งพนักงานสอบสวนเองก็ไม่สามารถคุ้มครองให้ความปลอดภัยได้อย่างทั่วถึง⁴

2. พนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อย ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ พนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อย ไม่พอเพียงกับปริมาณงาน

ปัจจุบันตามสถานีตำรวจต่าง ๆ มีตำแหน่งพนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ และเรื่องต่าง ๆ คือ ตำแหน่งรองสารวัตร ซึ่งเริ่มตั้งแต่ยศร้อยตำรวจตรี จนถึงยศร้อยตำรวจเอก จากนั้นก็ต้องเลื่อนตำแหน่งสารวัตรที่ทำหน้าที่หัวหน้าสถานีซึ่งเป็นตำแหน่งทางบริหาร ในบางสถานีอาจจะ

⁴ จากการสอบถามผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมในกรุงเทพมหานคร 5 องค์กร จำนวน 250 คน ถึงสาเหตุที่ประชาชนไม่ยอมรับร่วมมือในการเป็นพยานให้แก่รัฐ ปรากฏว่า ร้อยละ 82 เห็นว่ามีสาเหตุเพราะประชาชนมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการเป็นพยาน สาเหตุรองลงไปคือ ร้อยละ 68.4 เห็นว่ามีสาเหตุจากเบื่อหน่าย ความล่าช้าในการดำเนินคดี

เลื่อนไปสู่ตำแหน่งสารวัตรสอบสวน ซึ่งยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานสอบสวนอยู่ แต่ก็มีจำนวนจำกัด

ดังนั้น พนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่ปฏิบัติการสอบสวนจริง ๆ จึงมีจำนวนจำกัดและอยู่ในหน้าที่นี้เพียงระยะเวลาอันสั้น จากนั้นก็จะพ้นจากหน้าที่เพื่อจะได้ก้าวสู่ยศที่สูงขึ้นไป พนักงานสอบสวนตามสถานีตำรวจโดยทั่วไปจึงมีอาวุโสน้อย และอยู่ในสภาพฝึกงานอยู่ตลอดเวลาขาดความชำนาญและประสบการณ์ทางการสอบสวน ส่วนนายตำรวจที่อาวุโสก็จะทำหน้าที่ทางด้านบริหาร หรือเพียงแต่ช่วยกลั่นกรองสำนวนที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาตามสายงาน

พนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติงานจริง ๆ จึงควรได้รับความเห็นใจเพราะต้องรับภาระหนักมาก กล่าวคือ ต้องรับงานทั้งทางด้านการสอบสวนคดีอาญาแบบเบ็ดเสร็จคือ ตั้งแต่รับคำร้องทุกข์ ออกสืบสวน จับกุม แต่เพียงผู้เดียว เช่น ในระหว่างเข้าเวรสอบสวน เมื่อมีคดีเกิดขึ้นจะสามารถทำได้ก็เพียงแต่ออกไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ แล้วต้องรีบกลับสถานีเพื่อรับคำร้องทุกข์รายอื่น ๆ อีก การสืบสวนจับกุมผู้กระทำผิดจะกระทำก็ใช้เวลาว่าง หลังออกเวรและงานอื่นๆ แล้ว ทำให้การทำงานของพนักงานสอบสวนสับสนวุ่นวายและเครียดมากจนเกินไป

นอกจากนั้นสถานีตำรวจต่าง ๆ ยังต้องรับเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวกับการป้องกันปราบปราม

อาชญากรรมโดยตรง เช่น มีผู้มาแจ้งความเกี่ยวกับขงหาย การตรวจสอบประวัติอาชญากรรมตามคำขอจากหน่วยงานต่างๆ การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทต่างๆ ที่ไม่ใช่คดีอาญา เช่น เรื่องภายในครอบครัว เป็นต้น ฯลฯ ซึ่งก็เป็นภาระของพนักงานสอบสวนที่จะต้องดำเนินการอีกด้วย

การรับภาระที่หนักเกินไปและสับสนวุ่นวายจนเกินไป ย่อมทำให้ประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนลดน้อยลง เกิดความเครียดและท้อใจดังที่เคยปรากฏว่ามีพนักงานสอบสวนอายุน้อยเพิ่งเข้าปฏิบัติงานใหม่ ๆ ฆ่าตนเองตายไปหลายคน เพราะทนความกดดันจากภาระหน้าที่ไม่ไหว

3. อุปกรณ์เครื่องใช้ไม่พอเพียง

ปัจจุบันพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่มีอุปกรณ์เครื่องใช้ไม่พอเพียง รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อันจำเป็นในการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น

- เงินค่าพาหนะนำตัวผู้ต้องหาไปศาลไปดำเนินการวิธีสอบสวน ณ ที่ต่าง ๆ ต้องหาวิธีไปให้ได้ก่อน

4. ขาดเทคโนโลยีสมัยใหม่

เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากร การพิสูจน์หลักฐานนิติเวชวิทยา ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้การสืบสวนคดีเป็นไปโดยรวดเร็วสามารถรวบรวมพยาน

หลักฐานได้แน่นแฟ้นแน่นอน โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยพยานบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจุบันการรวบรวมพยานหลักฐานบางอย่าง เช่น การส่งวัตถุของกลางไปให้กองพิสูจน์หลักฐานตรวจสอบหรือการตรวจสอบทะเบียนประวัติว่าเคยต้องโทษมาแล้วหรือไม่ เป็นไปอย่างล่าช้า เพราะกองพิสูจน์หลักฐานและกองทะเบียนประวัติมีบุคลากรจำกัด และขาดเครื่องมือที่ทันสมัย เมื่อการรวบรวมพยานหลักฐานล่าช้า การสรุปสำนวนการสอบสวนก็พลอยล่าช้าไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนภูมิภาค การตรวจสอบทะเบียนประวัติเป็นไปอย่างหละหลวม ทำให้ผู้ที่เคยกระทำผิดรอดพ้นจากการถูกเพิ่มโทษเนื่องจากกระทำผิดซ้ำไปได้เป็นจำนวนมาก

ข. ปัญหาทางด้านบริหาร

ปัญหาทางด้านบริหารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การสอบสวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือด้อยประสิทธิภาพได้ด้วยเช่นกัน ปัญหาข้อขัดข้องทางด้านบริหารมีอยู่หลายประการ เช่น

1. โครงสร้างกรมตำรวจ

ปัจจุบันกรมตำรวจไม่อาจปฏิบัติงานได้

⁵ น.ส.พ. 'ไทยรัฐ' ฉบับประจำวันที 10 มกราคม 2528 ลงข่าวว่า พล.ต.ท.เสน่ห์ สิทธิพันธ์ รอง อ.ตร.ฝ่ายบริหารได้แถลงข่าวของกรมตำรวจว่ากรมตำรวจเห็นว่าการสอบสวนคดีอาญาเป็นงานเบื้องต้นในกระบวนการยุติธรรม สมควรยกระดับมาตรฐานพนักงานสอบสวนให้ใกล้เคียงกับมาตรฐานของพนักงานอัยการ ผู้พิพากษาโดยจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถทางกฎหมายอย่างแท้จริง ก.ตร.จึงอนุมัติให้บรรจุและแต่งตั้งข้าราชการตำรวจที่ทำหน้าที่พนักงานสอบสวนจากผู้ที่มีวุฒิ รมบ. (ตร.) และ น.บ.เท่านั้น ถ้าวุฒิดังกล่าวมีไม่พอ จึงจะพิจารณาแต่งตั้งจากผู้มีวุฒิอื่น

รัฐสภา

44

อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากติดขัดโครงสร้างที่เทอะทะ มีขั้นตอนการบังคับบัญชามากและมีหน่วยงานซ้ำซ้อนกันในหลายระดับ ทำให้การบังคับบัญชา การวางแผนเป็นไปอย่างสับสนและไม่สอดคล้องกัน ทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร

2. บุคลากรที่จะทำหน้าที่บริการประชาชน กรมตำรวจมีกำลังตำรวจเพียง 60 % เท่านั้น ที่ทำหน้าที่บริการประชาชนซึ่งไม่เพียงพอ อัตรากำลังอีกจำนวนมากได้ไปรวมกันอยู่ในหน่วยงานในส่วนกลางซึ่งส่วนมากปฏิบัติงานทางด้านอำนวยความสะบายและสนับสนุน ซึ่งไม่เกี่ยวกับการบริการประชาชนโดยตรง ขณะเดียวกันหน่วยงานที่บริการประชาชนโดยตรง เช่น สถานีตำรวจภูธรนครบาลกลับมีอัตรากำลังไม่พอเพียงในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และบริการประชาชนในเรื่องอื่น ๆ อย่างไรก็ตามก็คิดว่ากรมตำรวจมีโครงการนำนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ระดับรองผู้กำกับหรือรองผู้บังคับการซึ่งมีอยู่จำนวนมาก และมีความรู้ความสามารถสูงมาช่วยทำงานด้านการสอบสวนคดีอาญา กับพนักงานสอบสวนตามสถานีตำรวจต่าง ๆ ⁵

LIERT

3. คุณภาพของพนักงานสอบสวน
พนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนคดีอาญาจริงๆ มักจะเป็นข้าราชการตำรวจระดับตำรวจประทศการณั้ ได้แก่ ข้าราชการตำรวจยศรองสารวัตรลงมา แต่ข้าราชการตำรวจระดับอาวุโสขึ้นไป มีประสบการณ์สูงกลับไปทำหน้าที่ทางด้านอื่น ๆ ที่ไม่ต้องการบริหารประชาชนโดยตรง

อนึ่ง การกำหนดคุณสมบัติของพนักงานสอบสวนก็เน้นในเรื่องคุณวุฒิการศึกษามากกว่าความรู้ความสามารถในการทำงาน เช่นผู้มีคุณวุฒินักเรียนนายร้อยตำรวจ นักเรียนนายร้อยทหาร นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สามารถดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวนได้ทุกตำแหน่งในกรมตำรวจทั้งที่เคยทำงานด้านธุรการมาเป็นเวลานานโดยไม่เคยผ่านงานด้านปราบปรามอาชญากรรม สอบสวนคดีอาญามาก่อนเลย

นอกจากนั้นยังมีตำรวจชั้นประทวนที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีอีกประมาณ 60% และในจำนวนนี้ มีใช้น้อยที่ดำรงตำแหน่งเป็นสารวัตรสอบสวน สารวัตรที่ทำหน้าที่หัวหน้าสถานีตำรวจ สารวัตรใหญ่ และในปัจจุบันยังมีตำรวจยศจ่านายสิบอีก ประมาณ 54,000-60,000 คนที่รอการเลื่อนยศเป็นข้าราชการชั้นตำรวจสัญญาบัตร ซึ่งข้าราชการตำรวจเหล่านี้

สามารถดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ได้โดยไม่มี การจำกัด รวมทั้งตำแหน่งพนักงานสอบสวน ซึ่งต้องการความรู้ในระดับไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี ทำให้คุณภาพของพนักงานสอบสวนไม่สูงเท่าที่ควร⁶

4. การแยกสายงานสืบสวน-สอบสวน
ในการสอบสวนคดีอาญาพนักงานสอบสวนซึ่งต้องรับภาระหนักในการทำงาน มักไม่มีใครมีเวลาไปทำการสืบสวนคดี ต้องอาศัยเวลาว่างจากการเข้าเวรหรืองานอื่น ๆ แล้ว ทำให้การสืบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปอย่างหละหลวมไม่ครบถ้วนบริบูรณ์

อนึ่ง ผู้บังคับบัญชาาระดับสูงก็มักเน้นในเรื่องการทำสำนวนการสอบสวนว่าถูกต้องสมบูรณ์เป็นไปตามระเบียบแบบแผนหรือไม่ โดยไม่ค่อยให้ความสนใจในเรื่องการสืบสวนหารายละเอียดของพยานหลักฐานว่าพนักงานสอบสวนมีปัญหาข้อขัดข้องประการใดหรือไม่

ดังนั้น ตามสถานีตำรวจต่าง ๆ จึงควรแยกสายงานสืบสวนออกจากสายงานสอบสวน โดยมีสารวัตรสืบสวนทำหน้าที่สืบสวน เพื่อป้องกันอาชญากรรมและเสาะหารวบรวมพยานหลักฐานมาประกอบการสอบสวนคดีนั้น ๆ ส่วนสารวัตรสอบสวนก็ยังมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้เช่นเดิม ซึ่งจะทำให้การสอบสวนคดี

⁶พลตำรวจตรีแสวง ชีระสวัสดิ์ รองผู้บัญชาการ ตำรวจนครบาล, สัมภาษณ์

อาญามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น⁷

5. กรมตำรวจรับผิดชอบงานอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมมากเกินไป

ปัจจุบันงานตำรวจรับภาระงานที่ไม่เกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมโดยตรงอยู่ด้วย เช่น งานกองทะเบียน กองตรวจคนเข้าเมือง กองตำรวจดับเพลิง กองทะเบียนคนต่างด้าว และภาษีอากร ฯลฯ ทำให้ต้องเสียอัตรากำลังและงบประมาณไปปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีส่วนทำให้การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมโดยตรงต้องกระทบกระเทือนไปด้วย จึงควรโอนงานดังกล่าวไปให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่รับผิดชอบโดยตรงแล้วนำอัตรากำลัง งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์มาใช้ในงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่กำลังขาดแคลนต่อไป⁸

3. การพิจารณากลับกรองคดีของอัยการ จะต้องมีประสิทธิภาพ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ในการ ‘สอบสวน’ กับการ ‘ฟ้องคดี’ ออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด กล่าวคือ กำหนดให้

การรับคำร้องทุกข์-กล่าวโทษ-การสืบสวน-สอบสวน การขออำนาจศาลขังผู้ต้องหาไว้ระหว่างการสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแต่ผู้เดียวโดยตลอดจนกระทั่งพนักงานสอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จึงจะทำความเห็นและส่งสำนวนการสอบสวนมายังอัยการต่อไป

อัยการจึงมีอำนาจหน้าที่ในด้านการพิจารณากลับกรองคดีจากสำนวนการสอบสวนเท่านั้นแล้วมีคำสั่งในคดี เช่น ฟ้องหรือไม่ฟ้องให้งดการสอบสวน ให้ความเห็นชอบในการเปรียบเทียบปรับ ฯลฯ

การจำกัดอำนาจหน้าที่ของอัยการไว้ดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดข้องในการดำเนินคดีอาญา และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากพอสมควรเช่น

3.1 การที่อัยการไม่ได้มีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญากับพนักงานสอบสวนตั้งแต่ต้นทำให้อัยการไม่ทราบข้อเท็จจริงในคดีโดยละเอียดเท่าที่ควร อัยการคงพิจารณาพยานหลักฐานเท่าที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมา

⁷จากการสอบถามผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม 5 หน่วยงาน จำนวน 250 คน ปรากฏว่าร้อยละ 63.2 เห็นด้วยในการแยกสายงานสืบสวน

⁸จากการสอบถามพนักงานสอบสวน 10 สถานี ๆ ละ 8 คน รวม 50 คน ร้อยละ 70 เห็นด้วยในการโอนงานด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมโดยตรงไปให้หน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้องกันไปดำเนินการต่อไป

ให้ในสำนวนการสอบสวน เท่านั้น⁹ การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องอาจผิดพลาด และเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและผู้ต้องหาได้ง่าย

3.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ให้อำนาจอัยการสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมได้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมอันจะทำให้การวินิจฉัยสั่งคดีถูกต้องและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น แต่จะต้องสั่งผ่านพนักงานสอบสวน

ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนไม่สอบสวนเพิ่มเติมส่งมาให้อัยการ อัยการก็ไม่สามารถทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้เอง คงพิจารณาสั่งคดีตามพยานหลักฐานเท่าที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาให้

3.3 การให้อำนาจหน้าที่แก่พนักงานสอบสวนแต่ผู้เดียวในการสอบสวนคดีอาญา ทำให้ขาดการควบคุมดูแลและถ่วงดุลอำนาจพนักงานสอบสวนโดยหน่วยงานอื่นพนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อยจึงใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่เป็นธรรม เช่น บิดเบือนข้อเท็จจริงในคดีเป็นเหตุให้มีการสั่งฟ้องหรือไม่สั่งฟ้องอย่างไม่ถูกต้อง

ขณะนี้คณะกรรมการพิจารณาแก้ไข

ปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมติคณะรัฐมนตรีกำลังพิจารณาว่าควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อัยการมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยหรือไม่

พนักงานสอบสวนอาจจะจับกุมสอบสวนบุคคลโดยกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาได้โดยง่ายทั้งที่ไม่มีหลักฐานพอเพียง กระทั่งกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง และทำให้การอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนต้องเสื่อมเสียไป¹⁰

4. กำหนดมาตรการให้มีต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น

การกระทำผิดอาญาจำนวนไม่น้อยที่ไม่จำเป็นต้องนำมาฟ้องต่อศาล แต่สามารถกำหนดมาตรการการลงโทษผู้กระทำผิดได้ด้วยวิธีอื่น ๆ ซึ่งจะก่อผลดีหลายประการ เช่น

- ทำให้ไม่เกิดปัญหาคดีรกรงศาล เพราะปัจจุบันศาลมีคดีแพ่งและคดีอาญาที่ต้องพิจารณาพิพากษาเป็นจำนวนมาก ทำให้การพิจารณาดองล่าช้าเกินสมควรเกิดความเสียหายแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

⁹จากการสอบถามอัยการในกองคดี กรมอัยการ กทม. จำนวน 50 คน ร้อยละ 58 ให้ความเห็นว่าการที่อัยการไม่มีอำนาจหน้าที่ด้านการสอบสวนคดีอาญาด้วยเป็นปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับการทำงานของอัยการ

¹⁰ปัจจุบันได้มีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ให้มีการถ่วงดุลอำนาจพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ โดยกำหนดให้การจับกุมผู้กระทำผิดบางกรณีต้องขอความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแต่ในทางปฏิบัติได้ผลน้อยมาก เพราะความผิดส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนสามารถจับกุมสอบสวนได้โดยอิสระ

- เป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ต้องถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อชื่อเสียง สถานะทางสังคมและหากศาลพิพากษาลงโทษ เขาก็จะมีประวัติอาชญากรรมติดตัวไปตลอดชีวิต จะมีปัญหาทางด้านชีวิตในอนาคตของเขา

ดังนั้น การกำหนดมาตรการดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เช่น

ก. แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับผู้ต้องหาในคดีต่าง ๆ ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น ขณะนี้ได้มีการเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

อนึ่ง ข้อบังคับฯ ดังกล่าวกำหนดว่า หากมีการร้องขอความเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา ฝ่ายปกครองก็อาจเข้าควบคุมการสอบสวนแต่ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้ผลจริงจึงเพราะฝ่ายปกครองมักจะไม่ใช้อำนาจดังกล่าวเท่าที่ควร ทั้งนี้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น เกรงว่าจะเกิดปัญหาด้านการประสานงานกับฝ่ายตำรวจ หรือฝ่ายปกครองไม่มีประสบการณ์และความรู้ด้านการสอบสวนดีพอ ฯลฯ

ข. แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดประเภทคดีที่คู่กรณีสามารถยอมความกันได้ให้มากขึ้น เพื่อให้คดียุติกันได้

โดยไม่จำเป็นต้องนำมาฟ้องต่อศาล

ค. สนับสนุนให้อัยการใช้หลักการฟ้องตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) ให้มากขึ้น เนื่องจากหลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจของอัยการในประเทศไทยมีความยืดหยุ่นที่ว่า แม้พยานหลักฐานจากการสอบสวนน่าเชื่อว่าผู้ต้องหา กระทำความผิดแต่อัยการอาจจะสั่งไม่ฟ้องก็ได้ ทั้งนี้โดยพิจารณาว่าการฟ้องคดีดังกล่าวจะเกิดประโยชน์แก่สังคมหรือไม่ เป็นการปรับดุลพินิจของอัยการมากเกินไปหรือไม่ เป็นการปรับดุลพินิจของอัยการให้เข้ากับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ในทางปฏิบัติอัยการเคยใช้หลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจมาแล้วหลายครั้ง โดยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานน่าเชื่อว่ากระทำความผิด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงเหตุผลหลายประการประกอบกัน

เช่น เมื่อปี พ.ศ. 2518 อัยการได้มีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาทั่วประเทศเป็นจำนวนหลายพันคนที่เป็นราษฎรยากจน และเข้าไปบุกรุกทำกินในป่าสงวนและที่รกร้างว่างเปล่าอันเป็นความผิดตามกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ และประมวลกฎหมายที่ดิน ทั้งนี้ตามคำร้องขอของรัฐบาลในขณะนั้นเนื่องจากหากฟ้องราษฎรที่ยากจนดังกล่าวต่อศาลจะเกิดผลร้ายมากกว่าผลดีดังนั้นเพื่อประโยชน์แห่งสาธารณะ

(Public policy) อัยการจึงมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา
ดังกล่าวตามคำร้องขอของรัฐบาล

5. การเร่งรัดการดำเนินคดีในศาล

ศาลเป็นองค์การที่สำคัญยิ่งในการป้องกัน
ปราบปรามอาชญากรรม เพราะการดำเนิน
งานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญาทั้งหมด มีจุดมุ่งหมายที่จะฟ้องผู้กระทำ
ผิดต่อศาลเพื่อทำการพิจารณาพิพากษาลงโทษ
ผู้กระทำผิด

การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลจึงควร
เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีการลงโทษผู้กระทำ
ผิดอย่างเฉียบขาด จะทำให้การป้องกันปราบ
ปรามอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.1 อุปสรรคที่ทำให้การดำเนินคดีล่าช้า

การดำเนินคดีที่ล่าช้าสืบเนื่องมาจาก
ปัญหาหลายประการ ทั้งในด้านตัวบุคคลและ
การบริหารงานธุรการในศาล ฯลฯ เช่น การ
บริหารงานในขณะพิจารณาพิพากษาคดี

อัตรากำลังผู้พิพากษาไม่พอเพียง เพราะ
ผู้พิพากษานั้นมีการกำหนดคุณสมบัติไว้สูง
กว่าข้าราชการทั่ว ๆ ไป การคัดเลือกบุคคลเข้า
รับราชการเป็นผู้พิพากษาได้กระทำกันอย่าง
เข้มงวด บางปีกระทรวงยุติธรรมมีอัตรากำลัง

เดือนผู้พิพากษาว่างอยู่นับร้อยอัตรา แต่มี
ผู้สอบคัดเลือกได้เพียง 20-30 คนเท่านั้น จึง
ทำให้อัตรากำลังผู้พิพากษาไม่สัมพันธ์กับสถิติ
คดีที่ยื่นฟ้องต่อศาล

ผู้พิพากษาในประเทศไทยจึงรับภาระ
หนักมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนภูมิภาค
ผู้พิพากษาในศาลจังหวัดหรือศาลแขวงต้อง
พิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง-คดีอาญา ซึ่งอาจ
มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานได้เสมอ

อนึ่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้กำหนด
ให้คดีในศาลจังหวัดหรือศาลอาญาต้องมีองค์
คณะในการพิจารณาพิพากษาสองคนแต่ในทาง
ปฏิบัติจริง ๆ ผู้พิพากษาจะขึ้นนั่งบนบัลลังก์ทำ
การพิจารณาคดีเพียงคนเดียว เมื่อถึงเวลาจะ
เขียนคำพิพากษาจึงจะปรึกษา และลงชื่อใน
คำพิพากษาร่วมกัน ซึ่งเป็นวิธีการแก้ไขปัญหา
ในเรื่องความขาดแคลนอัตรากำลังของผู้พิพากษา"

5.2 การเลื่อนคดี

การพิจารณาคดีของศาลที่ล่าช้าเกิน
สมควรนี้ การเลื่อนคดีก็เป็นสาเหตุสำคัญประการ
หนึ่งนอกเหนือไปจากการขาดแคลนผู้พิพากษา
การเลื่อนคดีนั้นเกิดขึ้นโดยทั้ง 2 ฝ่าย คือ
ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย

"ในการวิจัยได้ออกแบบสอบถามผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์ ศาลอาญา และศาลแขวง รวม 50 คน โดยเสนอปัญหา
ข้อขัดข้องพื้นฐานเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีรวม 10 ปัญหา แล้วให้ผู้ตอบคำถามจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
ปรากฏว่าร้อยละ 34 ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดให้ความเห็นว่า ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังเป็นปัญหาสำคัญอันดับที่ 1

สำหรับด้านอัยการซึ่งเป็นโจทก์มักเลื่อนคดีด้วยเหตุที่ว่าพยานไม่มาศาลเนื่องจากพนักงานสอบสวนนำหมายเรียกพยานของศาลไปส่งให้พยานแล้วไม่แจ้งผลการส่งหมายให้อัยการทราบว่าจะส่งได้หรือไม่

สำหรับทางด้านจำเลยมีเหตุขอเลื่อนคดีมากกว่าอัยการ เช่น พยานป่วย ทนายความป่วย จำเลยป่วย ทนายความติดนัดว่าความคดีอื่น ๆ อยู่ ฯลฯ

มีข้อสังเกตว่า อัยการจะขอเลื่อนคดีโดยอ้างว่าอัยการผู้ว่าคดีป่วยหรือติดว่าคดีเรื่องอื่น ๆ เหมือนทนายความไม่ได้ เพราะตาม พ.ร.บ.พนักงานอัยการ พ.ศ.2498 อัยการสามารถว่าความแทนกันได้ และกรมอัยการมีระเบียบปฏิบัติว่า ห้ามอัยการขอเลื่อนคดีเนื่องจากเหตุนี้หากอัยการเจ้าของคดีป่วยหรือติดธุระด้านอื่น ก็ให้อัยการคนอื่นไปว่าคดีแทนยกเว้นเป็นคดีที่ยุ่งยากซับซ้อนจริง ๆ จึงจะให้ขอเลื่อนคดีไป เพื่อให้อัยการคนเดิมมาว่าคดีเรื่องนี้ต่อไป

การเลื่อนคดีทำให้คดีล่าช้านี้มักจะมีข้อโต้แย้งกันระหว่างศาล-อัยการและทนายความว่าเป็นความผิดของอีกฝ่ายหนึ่ง ได้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการร่วมกันหลายครั้งเพื่อแก้ไขข้อขัดข้อง แต่ปัจจุบันยังหาข้อยุติไม่ได้

ความจริงแล้วจะต้องมีวิธีการให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากองติดตามเร่งรัดการ

ดำเนินคดีในศาลทุกระยะ เพื่อมิให้เกิดการเลื่อนคดีโดยไม่จำเป็นทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้าเป็นผลเสียหายแก่ทุกฝ่าย

5.3 การเร่งคดี

การเร่งคดีนี้มักเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาประมาณเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคมของทุกปี ซึ่งทุกศาลจะต้องพยายามเร่งรัดให้คดีเสร็จสิ้นให้มากที่สุดก่อนสิ้นปีเพื่อมิให้เกิดกรณีคดีค้างค้ำในศาลอันแสดงถึงสมรรถภาพการทำงานของ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

การเร่งรัดคดีตอนปลายปีทำให้เกิดความยุ่งยากแก่โจทก์และจำเลยอย่างมากเพราะศาลจะไม่ยอมให้เลื่อนคดี หากพยานคนใดไม่มาศาลก็มักจะสั่งตัดพยานคนนั้นออกไป ไม่ให้นำเข้ามาสืบหลายศาลมีการนัดสืบพยานทั้งวันจนถึงกลางคืนรวมทั้งในวันหยุดราชการ

ผลของการเร่งรัดคดีอย่างไม่เหมาะสมดังกล่าวนี้ ทำให้การสืบพยานเป็นไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรเพราะทุกอย่างต้องกระทำอย่างเร่งรีบและพยานปากสำคัญ ๆ ที่อาจมีความจำเป็นจริง ๆ มาเลิกความที่ศาลไม่ได้ ก็อาจถูกตัดออกไป อันเป็นผลเสียหายแก่คู่ความฝ่ายนั้น ๆ

จึงมีข้อน่าคิดว่าเหตุใดเราจึงไม่เร่งรัดการดำเนินคดีกันมาเสียตั้งแต่ต้นการปล่อยให้คดีเนิ่นช้าเรื่อยมาแล้วมาเร่งรัดเมื่อระยะใกล้สิ้นปี นับเป็นจุดอ่อนที่สำคัญประการหนึ่งของการ

บริหารงานยุติธรรมในประเทศไทย

5.4 การพิจารณาคดีที่ล่าช้าในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

ความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีมิได้เกิดเฉพาะในศาลชั้นต้นเท่านั้น แต่ได้เกิดขึ้นในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาด้วย

ปกติในชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ผู้พิพากษาจะไม่ออกนั่งพิจารณาคดีเหมือนศาลชั้นต้นโดยศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นรวบรวมไว้ ซึ่งก็ควรจะพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์หรือคดีฎีกาโดยรวดเร็ว

แต่ข้อเท็จจริงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา กลับมีความล่าช้าเกินสมควรประมาณ 1-3 ปี ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

มูลเหตุสำคัญของความล่าช้าก็เนื่องจากศาลอุทธรณ์และศาลฎีกามีผู้พิพากษาจำนวนจำกัดเนื่องจากเป็นศาลสูง และมีผู้พิพากษาอยู่ในระดับอาวุโส

ขณะเดียวกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญาได้ให้สิทธิแก่คู่ความที่จะยื่นอุทธรณ์และยื่นฎีกาทังปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างกว้างขวางทำให้คดีจากศาลต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยถูกส่งไปสู่การพิจารณาของศาลสูง ซึ่งมีจำนวนผู้พิพากษาจำกัด และต้องใช้เวลาในการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบในฐานะเป็นศาลสูงความล่าช้าจึงเกิดขึ้น

การแก้ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีดังกล่าวมีผู้ให้ความเห็นไว้หลายประการเช่น

5.4.1 ควรกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาให้แน่นอนว่า ควรเป็นระยะเวลาเท่าใด หากพิจารณาพิพากษาไม่เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาดังกล่าวจะมีผลในทางกฎหมายอย่างไร¹²

5.4.2 ควรจำกัดสิทธิในการยื่นอุทธรณ์และการยื่นฎีกาให้มากขึ้น โดยให้ยุติทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพียงศาลชั้นต้น คดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาควรเป็นคดีที่สำคัญจริง ๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้คดีต่าง ๆ ถูกส่งไปสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลสูงมากเกินไป ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการจำกัดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลสูงไว้ให้แน่นอน เห็นว่าไม่อาจกระทำได้ เพราะลักษณะการพิจารณาพิพากษาคดีไม่อาจกำหนดระยะเวลาได้แน่นอนตายตัว

¹² คำวินิจฉัยของศาลฎีกา นายกมลมาศ ทนายความแห่งประเทศไทย, สัมภาษณ์

เช่นนั้นและอาจจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี¹³

6. การลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ
ข้อเท็จจริงเป็นที่ยอมรับกันว่า ปัจจุบัน
กรมราชทัณฑ์ต้องรับภาระในเรื่องการควบคุม
ดูแลเลี้ยงดูและฝึกอบรมผู้ต้องขังมากจนเกินไป
ขีดความสามารถของเรือนจำทั่วประเทศ
ที่จะรับผู้ต้องขังไว้ได้ไม่เกิน 40,000 คน แต่
ข้อเท็จจริงปรากฏว่า เรือนจำต้องรับภาระมาก
เป็นเท่าตัว เช่น ในปี 2524 มีผู้ต้องขังรวมทั้ง
สิ้น 73,464 คน กรมราชทัณฑ์ได้รับงบประมาณ
587.27 ล้านบาท ปรากฏว่าต้องใช้เป็น
ค่าวัสดุและอาหารถึง 48.45% เหลือนอกนั้น
เป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าครุภัณฑ์ (0.77 %)
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (4.29%) เงินเดือน ค่าจ้าง
ค่าตอบแทน (38.66%)

ปี พ.ศ. 2525 กรมราชทัณฑ์มีจำนวน
ผู้ต้องขังรวม 71,387 คน ได้รับงบประมาณ
818.05 ล้านบาท ปรากฏว่าต้องใช้เป็นค่าวัสดุ
และอาหาร 47.08 % หรือเกือบครึ่งหนึ่งของ
งบประมาณที่ได้รับทั้งหมด อัตราส่วนเจ้าหน้าที่
ราชทัณฑ์ 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 8 คน (อัตราส่วน
ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 1 ต่อ 5)¹⁴

ผลปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ทำ

หน้าที่ผู้คุมซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย
ต้องรับภาระหนักในการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง
ทั้งกลางวันกลางคืน และในกรณีผู้ต้องขังหลบ
หนี ก็ต้องถูกลงโทษทางวินัยข้าราชการด้วย
เช่นในปี 2524 มีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ถูกลงโทษ
ทางวินัย 596 คน ปรากฏว่าผู้ที่ถูกลงโทษฐาน
ทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีมีจำนวนถึง 183 คน
หรือร้อยละ 30.70 ซึ่งเป็นสถิติที่สูงที่สุด

ดังนั้น รัฐจึงควรวางวิธีหรือมาตรการ
ป้องกันมิให้มีการขังผู้ต้องหาหรือจำเลยใน
เรือนจำมากเกินไป เช่น

ก. ควรให้วิธีการปล่อยชั่วคราวในชั้น
พนักงานสอบสวน อัยการ และศาล ให้สะดวก
มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านหลักทรัพย์ที่ใช้เป็น
หลักประกัน และผ่อนคลายความเข้มงวดในการ
ใช้ดุลพินิจให้มากขึ้น

ข. ศาลควรใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้
พนักงานสอบสวนขอให้ศาลออกหมายขังผู้
ต้องหาได้ระหว่างการสอบสวน ตามมาตรา 87
แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
เพื่อมิให้มีการขอฝากขังกันอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่ง
นอกจากจะเป็นการริดรอนสิทธิเสรีภาพของ
ผู้ต้องขังแล้ว ยังก่อปัญหาผู้ต้องขังเพิ่มมาก
ขึ้นในเรือนจำอีกด้วย

ค. ควรเร่งรัดการดำเนินคดีตั้งแต่ศาล

¹³ชูเชิด รักตะบุตร ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา, สัมภาษณ์

¹⁴จากหนังสือรายงานประจำปีกรมราชทัณฑ์ 2524-2525

ขั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาให้เสร็จสิ้น โดยเร็วยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันจำเลยถูกขังอยู่ใน เรือนจำระหว่างการพิจารณาคดีของศาลเป็น จำนวนมาก

ง. ควรเพิ่มมาตรการป้องกันมิให้ผู้ ที่กระทำผิดครั้งแรกและเป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ต้องถูกจำคุกในเรือนจำ เช่น

- แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้อำนาจ พนักงานสอบสวนทำการเปรียบเทียบปรับโดย กว้างขวางยิ่งขึ้น

- นำวิธีการชะลอการฟ้องของกรมอัย การที่เคยเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2521 มาใช้ให้ได้ผล

- ศาลควรใช้วิธีการลงโทษจำเลย และจัดให้มีการคุมประพฤติ ตามมาตรา 56,57,58 และ 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ให้มากยิ่งขึ้น¹⁵

จ. กรมราชทัณฑ์ควรใช้มาตรการในการ ลดจำนวนผู้ต้องขังให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ทั้งนี้โดยให้กระทบกระเทือนต่อมาตรการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรมน้อยที่สุด เช่น การ พระราชทานอภัยโทษ การพักการลงโทษ¹⁶ การลดวันต้องโทษ การส่งนักโทษไปจำคุกใน เรือนจำที่มีความมั่นคงต่ำ เช่น ทัณฑสถานเปิด

เรือนจำชั่วคราว หรือทัณฑนิคม ฯลฯ

ฉ. ปรับปรุงวิธีการให้ผู้ต้องโทษสามารถ กลับเข้าสังคมได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการกระทำผิด ซ้ำ เช่น

- การให้การสงเคราะห์ในระยะก่อน พ้นโทษ และการสงเคราะห์หลังพ้นโทษ เช่น การให้ที่พักกรณีหาที่พักไม่ได้ การช่วยเหลือ หางานให้ทำ การให้คำแนะนำในการปรับตัว ให้เข้ากับสังคม ฯลฯ

- จัดหาอาสาสมัครคุมประพฤติทั้งใน ชั้นศาลสำหรับผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาให้มี การคุมประพฤติ ตามมาตรา 56, 57, 58, และ 74 และอาสาสมัครของกรมราชทัณฑ์ในกรณี ที่ผู้ต้องขังพ้นโทษ เพื่อทำหน้าที่เป็นคนกลาง ในการที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างประชาชนกับผู้กระทำผิดดังกล่าว¹⁷

ค. สรุป

ปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ในกระบวนการ ยุติธรรมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นข้อ เท็จจริงบางส่วนเพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่างเท่านั้น

ต่อจากนี้จะได้สรุปการประเมินผลเกี่ยว กับการบริหารงานยุติธรรมในประเทศไทยว่า ได้ดำเนินงานไปอย่างไรบ้างแล้ว และมีข้อขัด

¹⁵ปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมมีสำนักงานคุมประพฤติอยู่ 4 แห่ง คือ สำนักงานคุมประพฤติกลาง จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2520 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณ ให้ขยายแรงงานออกไปอีก 6 จังหวัด

¹⁶ในปี 2525 มีนักโทษได้รับอนุมัติให้พักการลงโทษ เป็นจำนวน 407 คน

¹⁷ในปี พ.ศ. 2525 กรมราชทัณฑ์มีอาสาสมัครคุมประพฤติทั่วประเทศจำนวน 4,049 คน

ข้อและข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอันควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงประการใดบ้าง

1. การวางแผนป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

ปัจจุบันการวางแผนป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในประเทศไทยที่สำคัญ ก็คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) และแผนมหาดไทย (พ.ศ. 2525-2529) บทที่ 10 “สภาพความมั่นคงภายในและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” (ส่วนความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน)

แผนทั้งสองดังกล่าวมีความสอดคล้องกันในเรื่องแผนการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการลดสถิติอาชญากรรม การเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม การเพิ่มประสิทธิภาพพนักงานสอบสวน-พนักงานอัยการ ศาลและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ การส่งเสริมระบบคุมประพฤติ และการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ ฯลฯ

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณารายละเอียดของแผนทั้งสองดังกล่าว มีข้อสังเกตว่า การจัดทำแผนป้องกันปราบปรามอาชญากรรมขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ คือ กรมตำรวจ กรมอัยการ ศาล และกรมราชทัณฑ์ ยังไม่เป็นระบบที่สอดคล้องและต่อ

เนื่องกันในเรื่องวัตถุประสงค์และเป้าหมาย เช่น มีเป้าหมายในการลดสถิติอาชญากรรมให้มากที่สุด ซึ่งก็หมายรวมถึงการใช้วิธีการป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น รวมทั้งการปราบปรามโดยการจับกุมผู้กระทำผิดให้ได้มากที่สุด แต่เราไม่ได้เตรียมการที่จะรับมือกับปัญหาที่มีผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เนื่องจากมีการใช้วิธีคุมขังผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดีมากเกินไป

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม 5 องค์กร คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และทนายความ รวม 250 คน ปรากฏว่าร้อยละ 71.2 เห็นด้วยว่า

“กระบวนการยุติธรรมของไทยไม่สามารถปฏิบัติงานได้ผลตามเป้าหมายเท่าที่ควรเนื่องจากมีปัญหาในเรื่องการจัดโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สามารถดำเนินการให้ประสานกันเป็นระบบเดียวกันได้ แต่มีลักษณะที่แต่ละหน่วยงานต่างก็แยกปฏิบัติต่างหากจากกัน”

ร้อยละ 67.6 เห็นด้วยว่า

“การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมของแต่ละหน่วยงานมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้สัมฤทธิ์ผลเท่าที่เป็นอำนาจหน้าที่ของตน โดยไม่คำนึงถึงการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอันเป็นจุดประสงค์ที่สำคัญยิ่งของกระบวนการยุติธรรม”

เป็นที่ยอมรับกันว่า ความสำเร็จในการป้องกันอาชญากรรมนั้น สามารถได้มาด้วยการวิเคราะห์แนวโน้มของอาชญากรรมที่ปรากฏอยู่ในประเทศและภูมิภาคที่กำหนดให้ โดยเฉพาะประวัติความเป็นมาของประเทศชาติ ลักษณะพิเศษต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

อนึ่ง จำต้องมีการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงระบบเก็บข้อมูลและสถิติอาชญากรรม เพื่อให้ระบบต่าง ๆ เหล่านี้สามารถส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงประเทศชาติ และการเคลื่อนไหวของอาชญากรรมในประเทศที่กำหนดให้ โดยคำนึงถึงประวัติความเป็นมา สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ

สำหรับในประเทศไทย การวางแผนงานขององค์การในกระบวนการยุติธรรม เป็นเรื่อง ที่ต่างฝ่ายต่างนำสืบภาวะความจำเป็น เหตุผล และปัญหาเฉพาะหน้าขององค์การนั้น ๆ เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายละเอียดของแผนหรือโครงการยังมุ่งเน้นในเรื่องการขอเพิ่มอัตรากำลัง บุคลากรและงบประมาณที่จะขอเพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นสำคัญ

ตัวอย่าง เช่นกรมตำรวจ ก็มุ่งให้ความสนใจในการปฏิบัติงานด้านการปราบปรามอาชญากรรม โดยการติดตามจับกุมผู้กระทำผิดให้มากที่สุด แต่การป้องกันอาชญากรรม

โดยการสนับสนุนให้ประชาชนระมัดระวังในการป้องกันรักษาคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง ที่ต้องกระทำต่อเนื่องกันยังไม่ได้ นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์เท่าที่ควร มักจะกระทำกันเป็นครั้งคราวแล้วก็วางมือไป

การวางแผนป้องกันปราบปรามอาชญากรรมจึงไม่เป็นระบบที่สอดคล้องกันขาดการศึกษาวิเคราะห์วิจัย ทำสถิติข้อมูลต่าง ๆ อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้แน่นอน

องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม ยังมุ่งระมัดระวังในเรื่องการป้องกันมิให้อำนาจหน้าที่ของงานตามกฎหมาย อัตรากำลัง และงบประมาณค่าใช้จ่ายขององค์กรนั้น ๆ ต้องถูกจำกัดหรือลดน้อยลงไป

ความจริงขณะนี้ประเทศไทยมี “คณะกรรมการประสานงานในกระบวนการยุติธรรม” ซึ่งแต่งตั้งโดยมติคณะรัฐมนตรี โดยมีกระทรวงยุติธรรมเป็นเจ้าของเรื่อง แต่คณะกรรมการชุดนี้ก็ไม่ได้มีบทบาทในการวิเคราะห์วิจัยและวางแผนป้องกันอาชญากรรมโดยตรง คงมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องการแก้ไขปัญหาขัดข้องในการปฏิบัติงานทั่ว ๆ ไป เท่านั้นเอง

ตัวอย่างที่เห็นได้อีกเรื่องหนึ่งก็คือการจัดประชุมหรือการสัมมนาเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม หรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ใน

การบริหารงานยุติธรรมในประเทศ มักจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการวางแผนการจัดเตรียมข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางและประกอบการพิจารณาของการประชุมสัมมนา ส่วนใหญ่ใช้วิธีเชิญบุคคลจากองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมมาร่วมประชุมกัน และมักจะเกิดความขัดแย้งกันมากกว่าที่จะเป็นการปรึกษาหารือ หรือแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในทางวิชาการ ทำให้ผลสรุปจากการประชุมสัมมนา มีคุณค่าไม่มากเท่าที่ควร และจะมีมติซ้ำวนเวียนอยู่ในเรื่องเก่า ๆ เกือบทุกครั้ง

สำหรับข้อมูลหรือสถิติต่าง ๆ ที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมตำรวจ กรมอัยการ และศาล รวบรวมหรือจัดทำขึ้นนั้น ก็เป็นการรวบรวมข้อมูลสถิติที่กระทำกันมาหลายสิบปี และมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ในการติดตามผลงานขององค์กรนั้น ๆ ว่า ได้ปฏิบัติงานอะไรไปบ้าง และไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์หรือวิจัยในทางวิชาการ นอกจากนี้สถิติที่ได้มาจากองค์กรดังกล่าว มักจะขัดแย้งกันเอง เพราะต่างฝ่ายต่างมีวิธีเก็บรายงานของตนโดยเฉพาะ

ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดองค์กรกลางในการปฏิบัติงานวางแผนป้องกันอาชญากรรม เพื่อทำหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์วิจัย เพื่อกำหนด

นโยบาย โครงการ แผนงาน วิถีทางและวิธีการต่าง ๆ ในการป้องกันอาชญากรรมให้แก่ประเทศ

เคยมีความคิดที่จะจัดตั้ง“สถาบันอาชญาวิทยา” เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว แต่ขณะนี้ก็ยังไม่มีการจัดตั้งขึ้นทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ

หนึ่ง จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมทั้ง 5 องค์กร รวม 250 คน ปรากฏว่า ร้อยละ 83.2 มีความเห็นว่าสมควรที่จะจัดตั้ง“สถาบันอาชญาวิทยา” ขึ้นในประเทศไทย

2. การใช้โทษอื่นแทนโทษจำคุก

ปัจจุบันในประเทศไทยยังยอมรับกันว่าการลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับการกระทำผิด และผู้กระทำผิดบางประเภทในวงจำกัด

ขณะเดียวกันก็มีความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ว่า รัฐควรพยายามหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้โดยปราศจากการเสี่ยงภัยในเรื่องความปลอดภัยของประชาชน

เหตุผลที่มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดดังกล่าวข้างต้นก็เนื่องจากยอมรับกันว่าประสิทธิภาพของความพยายามในการป้องกันอาชญากรรมมิได้ขึ้นอยู่กับสังคมเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับมนุษย์เองด้วย ดังนั้นยุทธศาสตร์ในการป้องกันอาชญากรรมจึงควรมีรากฐานอยู่บนการ

ยกย่องจิตใจของมนุษย์ การเสริมความเชื่อมั่น
ในเรื่องความสามารถของมนุษย์ในการที่จะทำความดี

องค์การที่ให้ความสนใจในการหลีกเลี่ยง
การใช้โทษจำคุกมากขึ้นก็คือศาลโดยกระทรวง
ยุติธรรมให้การสนับสนุนศาลในการใช้ดุลพินิจ
รอกการลงอาญาให้แก่จำเลยแล้วใช้วิธีควบคุม
ความประพฤติ แทนการพิพากษาให้จำคุกทั้งนี้
โดย การจัดตั้งสำนักงานคุมประพฤติขึ้น 4 แห่ง
และจะขยายออกไปอีก 6 แห่ง

กรมราชทัณฑ์เป็นองค์การที่ใช้ระบบ
การคุมประพฤติแทนการลงโทษจำคุกมากที่สุด
ทั้งนี้ด้วยเหตุผลในการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ
และความประพฤติของผู้กระทำผิดเป็นราย
บุคคล รวมทั้งเหตุผลในการลดจำนวนผู้ต้องขัง
ซึ่งมีล้นเรือนจำ และเป็นภาระอันหนักยิ่งของ
กรมราชทัณฑ์ในขณะนี้

แต่มีข้อสังเกตว่าการคุมประพฤตินักโทษ
ด้วยวิธีการ “พักการลงโทษ” นั้นยังอยู่ใน
วงจำกัดเช่นในปี พ.ศ. 2525 มีนักโทษทั่วประเทศ
ได้รับการอนุมัติให้พนักงานลงโทษเป็นจำ
นวนเพียง 407 คน

ส่วนใหญ่กรมราชทัณฑ์ยังคงใช้วิธีการ
ลดวันต้องโทษให้แก่ักโทษ หรือใช้วิธีการ
ตรากฎหมายอภัยโทษครั้งละเป็นจำนวนมาก ๆ
ซึ่งเป็นวิธีการลดจำนวนผู้ต้องขังที่ล้นเรือนจำได้
อย่างรวดเร็ว แต่จะมีผลเสียอยู่ด้วยเช่นกัน

กล่าวคือ นักโทษได้รับการปลดปล่อยตัวเร็วกว่า
ระยะเวลาอันสมควร เช่น ผู้กระทำผิดบางคน
ถูกศาลพิพากษาให้จำคุกตลอดชีวิตฐานฆ่าผู้อื่น
แต่ปรากฏว่าระหว่างถูกจำคุกในเรือนจำเขา
ได้รับการลดวันต้องโทษตามวิธีการที่กฎหมาย
กำหนด ทำให้เขาได้รับโทษจำคุกจริง ๆ ประมาณ
10 ปี แล้วก็ได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษออกมา
ทำให้ผู้กระทำผิดขาดความยำเกรงต่อมาตรการ
รักษากฎหมาย และมีปฏิกริยาในทางลบจาก
ประชาชนในทางไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าว
มากพอสมควร

อย่างไรก็ดีกรมราชทัณฑ์ประสบความสำเร็จ
อย่างสูงในการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามา
มีส่วนร่วมในการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้
กระทำผิด ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2525
กรมราชทัณฑ์มีอาสาสมัครคุมประพฤติทั่ว
ประเทศเป็นจำนวน 4,049 คน ขณะนี้กระทรวง
ยุติธรรมก็ได้ให้ความสนใจในเรื่องการให้
ชุมชนมีส่วนร่วมในการอบรมฟื้นฟูจิตใจ
ผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาให้รอกการลงอาญา
และใช้วิธีการคุมประพฤติในรูปของอาสาสมัคร
คุมประพฤติเช่นเดียวกับกรมราชทัณฑ์
กระทรวงมหาดไทย

อนึ่ง การนำโทษอื่นมาใช้แทนโทษจำคุก
มีอุปสรรคอันสำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือ การ
ยอมรับจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการ
ยุติธรรมในวิธีการดังกล่าว

เนื่องจากประชาชนจำนวนมากไม่น้อยยังมี ความยึดมั่นในความคิดที่ว่า ผู้กระทำผิดควร จะได้รับการลงโทษให้สาสมกับการกระทำผิด มาตรการใด ๆ ก็ตามที่เป็นไปในทางผ่อนปรน แก่ผู้กระทำผิด เช่นกรณีศาลมักจะลดโทษที่จะ ลงแก่ผู้กระทำผิดซึ่งให้การรับสารภาพ มักจะ ได้ รับการต่อต้านจากประชาชน และสื่อมวลชน อย่างรุนแรง ดังที่มีคำล้อเลียนที่ “สารภาพลดกึ่ง”

หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวนไม่น้อยก็ยังติดในความคิดที่จะใช้วิธีการ ค่อมขังผู้กระทำผิดหรือผู้ที่ประพฤติดนเป็นภัย ต่อสังคมให้มากที่สุด จากการออกแบบสอบถาม ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมจำนวน 250 คน ปรากฏว่า ร้อยละ 54.4 เห็นว่า “ในทาง ปฏิบัติกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ใช้วิธีการคุมขังบุคคลมากเกินไป”

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งก็เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ได้กำหนดวิธีการ ดำเนินการกับบุคคลที่อาจกระทำผิดหรือ ประพฤติดนเป็นภัยต่อสังคม โดยเรียกว่า “วิธีการเพื่อความปลอดภัย” (มาตรา 39-50) เช่น การกักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียก ประกันทัณฑ์บน แต่ในทางปฏิบัติมีการนำ วิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้น้อยมาก

แต่กลับไปใช้วิธีการดำเนินการกับบุคคล ที่มีพฤติกรรมเป็นภัยต่อสังคม โดยให้อำนาจ

เจ้าหน้าที่ของรัฐนำตัวบุคคลที่มีพฤติกรรม ดังกล่าวไปควบคุมไว้ได้โดยไม่มีกำหนดและโดย ไม่ผ่านการพิจารณาของศาลเช่นคำสั่งของ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 22 ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2519 และฉบับที่ 34 ลง วันที่ 20 ตุลาคม 2519 ซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมาย เรื่องนี้ได้รับการคัดค้านทั้งจากในประเทศและ ต่างประเทศอย่างรุนแรงว่าขัดต่อหลักนิติธรรม (Rules of Law) และละเมิดสิทธิมนุษยชน

เมื่อ พ.ศ. 2497 ได้มีการประกาศใช้ “พ.ร.บ. สงเคราะห์บุคคลผู้ที่ได้รับการพัก การลงโทษ ผู้พ้นโทษ และเด็กผู้พ้นการฝึก อบรม พ.ศ. 2497” กฎหมายฉบับนี้ถือเป็น กฎหมาย ที่มีหลักการดีมากและเหมาะสม อย่างยิ่งกับมาตรการอบรมแก้ไข และฟื้นฟู จิตใจ ความประพฤติของผู้กระทำผิด แต่เมื่อ ประกาศใช้บังคับได้เพียง 2 ปีก็ถูกยกเลิกไป ด้วยเหตุผล ที่ว่าไม่เหมาะสมกับสภาวะของ บ้านเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือมีผู้ไม่เห็น ด้วยกับการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดตามกฎหมาย ฉบับนี้ซึ่งนับเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย อย่างยิ่ง

ฉะนั้นการนำโทษอื่นมาใช้แทนโทษจำคุก ในประเทศจะประสบความสำเร็จมากน้อย เพียงใดจึงต้องหาวิธีการให้ประชาชน องค์การ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมยอมรับ แนวความคิดในเรื่องนี้ด้วยเสมอ

สรุปข่าว ...

Legislative Institutional Repository of Thailand

Legislative Institutional Repository of Thailand

สรุปข่าว

ประจำเดือนพฤษภาคม 2536

สภามีมติเอกฉันท์รับร่างพระราชบัญญัติ การจัดตั้งกระทรวงแรงงาน

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัย
สามัญ ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2536
โดยมีนายมารุต บุณาค ประธานสภาผู้แทน
ราษฎร ทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมเพื่อพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติการจัดตั้งกระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่เสนอเข้ามา
รับการพิจารณาดังแต่การประชุมสภาผู้แทน
ราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง เมื่อเดือนกุมภาพันธ์
2536

ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการจัดตั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และมีมติเป็นเอกฉันท์รับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวในวาระที่ 2 และ 3 โดยให้มีการรวมกรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานหนึ่งในกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมที่จะจัดตั้งขึ้นด้วยสำหรับหน้าที่หลักของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม คือ การคุ้มครอง ดูแล ตั้งแต่การพัฒนาฝีมือแรงงาน การหางาน คุ้มครองสภาพการทำงาน และคุ้มครองเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมแก่ผู้ใช้แรงงาน

พระราชบัญญัติดังกล่าวได้เสนอเข้ารับการพิจารณาจากวุฒิสภา เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2536 ซึ่งผลพิจารณาปรากฏว่า วุฒิสภาได้อนุมัติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ และให้เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไปยังคณะกรรมการบริหารและการยุติธรรม เพื่อแปรญัตติในเวลา 5 วัน

ตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานฯ

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมว่าหลังจากร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งกระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคมผ่านการพิจารณาของวุฒิสภาแล้ว ก็ยังมีเวลาอีก 60 วันในการพิจารณาผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่า

ชวน หลีกภัย

การฯ ส่วนจะเป็นผู้ใดนั้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคณะกรรมการร่วมระหว่างพรรครัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาสัดส่วนของตำแหน่งในแต่ละกระทรวง ทั้งนี้จะไม่มีการเพิ่มตำแหน่ง แต่จะเป็นการปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีภายในคณะรัฐบาล

สำหรับจำนวนคณะรัฐมนตรีในปัจจุบันมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 49 คน โดยมีการจัดสรรดังนี้ คือ

- พรรคประชาธิปัตย์ 19 คน
(นายกฯ 1, รองนายกฯ 2, รมว. 4, รมต.สำนักนายกฯ 2, รมช. 10)
- พรรคความหวังใหม่ 11 คน
(รองนายกฯ 1, รมว. 2, รมต.สำนักนายกฯ 1, รมช. 7)
- พรรคพลังธรรม 11 คน
(รองนายกฯ 1, รมว. 3, รมต.สำนัก

- นายกฯ 1, รพช. 6)
- พรรคกิจสังคม 5 คน
(รพว. 2, รพช. 3)
  - พรรคเอกภาพ 2 คน
(รพว. 1, รพช. 1)
  - คนกลาง 1 คน
(รพว. 1)

นายสุทัศน์ เงินหมื่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เปิดเผยเกี่ยวกับที่ทำการของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมว่าจะใช้พื้นที่ชั้น 2 ของอาคารกรมพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นที่ทำการชั่วคราวและจะใช้งบกลางประจำปีงบประมาณ 2536 จำนวนประมาณ 80 ล้านบาทเป็นงบในการดำเนินงาน

ขอต่ออายุขององค์กรกลาง

นายโคทม อารียา เลขาธิการองค์กรกลางให้สัมภาษณ์ว่า การดำเนินงานขององค์กรกลางจะหมดอายุในวันที่ 10 มิถุนายนนี้ ทางองค์กรกลางจึงได้เสนอเรื่องไปยังนายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรี เพื่อขอต่ออายุองค์กรกลางต่อไปอีก 2 ปี ซึ่งรองนายกรัฐมนตรีได้แจ้งว่าจะต้องนำเรื่องดังกล่าวไปหารือกับพรรคร่วมรัฐบาลก่อน

นอกจากนั้น นายโคทม อารียา ได้เปิดเผยต่อไปว่า ทางองค์กรกลางได้แสดงความจำนงที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 1 ในวันที่ 11

กรกฎาคม 2536 โดยกิจกรรมที่จะดำเนินการก็คงเป็นในลักษณะการรณรงค์ให้ประชาชนสนใจการเลือกตั้ง และในวันเลือกตั้งก็จะส่งอาสาสมัครเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ในเขตเลือกตั้งด้วย

สหรัฐยัดเวลาดำเนินการกับไทยกรณีปัญหาสิทธิ

ประเทศสหรัฐประกาศขยายเวลาให้ประเทศไทยต่อไปอีก 90 วัน (หลังจากที่เคยกำหนดไว้เมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา) เพื่อตัดสินใจว่าจะดำเนินการสอบสวนการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาต่อไทยหรือไม่ ในกรณีที่สหรัฐจะดำเนินการสอบสวนไทยยังมีเวลาอีก 9 เดือน ที่จะดำเนินการปรับปรุงลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้าจนเป็นที่พอใจของสหรัฐ มิเช่นนั้นไทยอาจเผชิญกับการตอบโต้ทางการค้า ซึ่งรวมถึงการตั้งกำแพงภาษีด้วย

สำหรับผลการเจรจาของคณะผู้แทนไทยซึ่งนำโดย นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ กับผู้แทนทางการค้าฝ่ายสหรัฐ ระหว่างวันที่ 27 เมษายน - 4 พฤษภาคม 2536 ณ กรุงวอชิงตัน ดี ซี นั้น ฝ่ายสหรัฐ ได้เสนอข้อเรียกร้องให้ไทยดำเนินการในการเร่งปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างต่อเนื่อง ให้มีการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรให้สอดคล้องกับร่างความตกลงรอบอุรุกวัย และสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไข ณ

กรุงปารีส เร่งรัดการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา
และมาตรการหรือวิธีการเกี่ยวกับการจด
ทะเบียนยาใหม่ในประเทศไทย

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ได้ให้
สัมภาษณ์ว่า ประเทศไทยจะดำเนินการปราบ
ปรามการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้
เป็นไปตามกฎหมายไม่ว่าสหรัฐจะเรียกร้อง
หรือไม่ สำหรับข้อเรียกร้องอื่นที่เกินกว่าที่
กำหนดในกฎหมาย อาทิการขยายเวลาการ
คุ้มครองสิทธิบัตรยาก็ต้องมีการพิจารณาก่อน

อย่างไรก็ตาม สถานเอกอัครราชทูต
สหรัฐ ประจำประเทศไทย ได้มีแถลงการณ์ว่า
ผู้แทนทางการค้าของสหรัฐ รู้สึกพอใจต่อผล
การดำเนินงานของรัฐบาลไทยที่ผ่านมาเกี่ยวกับ
การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา พร้อมทั้งให้
ข้อคิดเห็นว่าการกำจัดละเมิดลิขสิทธิ์จะต้อง
ใช้เวลาและความพยายามอย่างต่อเนื่อง รวมถึง
การมีกฎหมายที่มีประสิทธิภาพควบคู่ไปด้วย

การประชุมประท้วงของชาวนาเพื่อให้ รัฐบาลแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้กล่าวถึง
การประชุมของชาวนาที่เกิดขึ้นหลายครั้งว่า
เป็นธรรมดาที่ประชาชนเดือดร้อนก็ต้องรวมตัว
กัน แต่ได้ขอร้องไม่ให้กลุ่มประท้วงก่อความ
เดือดร้อนหรือก่อความเสียหายใดๆ

พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ

สำหรับการที่มีข่าวว่านายกรัฐมนตรี
กล่าวว่า การชุมนุมประท้วงเรียกร้องครั้งนี้มีผู้
สนับสนุนอยู่เบื้องหลังนั้น พลเอกชวลิต กล่าวว่า
นายกรัฐมนตรีไม่ได้กล่าวเช่นนั้น เพราะการ
รายงานข่าวของกระทรวงมหาดไทยมิให้ทราบ
อยู่เสมอ

ส่วนทางด้านนายอนันต์ อนันตกุล
ปลัดกระทรวงมหาดไทยได้กล่าวถึงการชุมนุม
ประท้วงว่ากระทรวงมหาดไทยไม่สกัดกั้นการ
ชุมนุมแต่อยากให้ส่งตัวแทนมาเจรจา เนื่องจาก
เกรงว่าจะมีมือที่สามเข้ามาแทรกแซง อย่างไร
ก็ตาม หากการชุมนุมมีลักษณะการจู่โจม หรือ
มีเบื้องหลังก็ต้องดำเนินการอย่างแน่นอน

ทางด้านนายบุญชู โรจนเสถียร รองนายก

รัฐมนตรีได้กล่าวว่าการประท้วงของชาวนาไม่เกี่ยวกับพรรคการเมืองคงเป็นลักษณะของความเดือดร้อนจริง ๆ และในขณะนี้ทางรัฐบาลกำลังหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาในระยะยาวให้เป็นแบบครบวงจร แต่ทั้งนี้ระบบตลาดต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้มีความใกล้ชิดกับชาวนามากขึ้น

การช่วยเหลือเกษตรกรเรื่องราคาข้าว

นายกรัฐมนตรียืนยันว่ารัฐบาลได้ตัดสินใจให้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร หรือ อตก. เข้าแทรกแซงราคาข้าวนาปรังทั่วประเทศ ก่อนที่จะเกิดการชุมนุมของชาวนาถึง 3 สัปดาห์ โดยราคาที่ อตก. จะเข้าไปแทรกแซงในขั้นแรกที 2,760 บาทต่อเกวียน จากนั้นจะซื้อไล่ราคาไปเรื่อย ๆ จนถึงราคาเป้าหมายเกวียนละ 3,000 บาท นายกรัฐมนตรียังกล่าวด้วยว่าแม้ อตก. จะต้องเสี่ยงบ้าง แต่ก็เป็น การแก้ปัญหาที่คำนึงถึงความเดือดร้อนของเกษตรกรทั่วประเทศ รัฐบาลต้องการให้ราคาข้าวสูงแต่ก็ต้องคำนึงถึงฐานะของรัฐบาล และการกำหนดราคาข้าวก็ต้องดูตลาดต่างประเทศด้วย

โครงการสร้างทางรถไฟยกระดับเริ่มดำเนินการแล้ว

หลังจากที่โครงการสร้างทางรถไฟยกระดับของบริษัทโฮปเวลล์ โฮลดิ้งฯ คาราค้างมาถึง 2 ปี เนื่องจากรัฐบาลชุดที่แล้วรีอตรวจสอบใหม่และติดขัดเกี่ยวกับการเขียนแบบ

พันเอกวินัย สมพงษ์

ก่อสร้าง ขณะนี้ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่ติดขัดจนเรียบร้อย และสามารถตอกเสาเข็มต้นแรกได้แล้ว โดยเมื่อเวลา 14.00 นาฬิกา เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม ได้มีการประกอบพิธีเริ่มโครงการโฮปเวลล์ขึ้นที่ทางรถไฟบริเวณหน้าวัดเสมียนนารีมี พ.อ. วินัย สมพงษ์ เป็นประธาน และได้เชิญนายมนตรี พงษ์พานิช อดีต รมว.คมนาคม ผู้ริเริ่มโครงการมาร่วมกดปุ่มเปิดเครื่องตอกเสาเข็มต้นแรกเป็นปฐมฤกษ์ด้วย

พ.อ. วินัย เปิดเผยกับผู้สื่อข่าวว่า โครงการทางรถไฟและถนนยกระดับโฮปเวลล์นี้ นายมนตรี พงษ์พานิช อดีต รมว.คมนาคม เป็นผู้ริเริ่มโครงการ ส่วนตนเป็นคนประสานงานให้โครงการซึ่งคาราค้างมาถึง 5 รัฐบาล ให้สำเร็จ

ลุล่วง กว่าที่จะถึงวันนี้ การรถไฟฯ กระทรวงคมนาคม และบริษัทโฮปเวลล์ได้หารือกันหลายครั้งเพื่อผลักดันให้โครงการนี้เป็นจริง จนกระทั่งสามารถตอกเสาเข็มเดินหน้าโครงการนี้ได้ แม้ว่าจะล่าช้ามากกว่า 2 ปี ซึ่งตนเชื่อว่าต่อไปนี้จะไม่มีปัญหาอีกแล้ว โครงการในระยะแรกจะสามารถเปิดดำเนินการให้บริการได้ใน 3-4 ปี ข้างหน้า เมื่อถึงเวลานั้นคนกรุงเทพฯ ก็จะมีรถไฟขนส่งมวลชนที่จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาวิกฤติด้านการจราจร ผู้สื่อข่าวถามว่า หากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล จะส่งผลกระทบต่อโครงการเหมือนในอดีตที่ผ่านมาหรือไม่ พ.อ.วินัย กล่าวว่า ตนเชื่อมั่นว่ารัฐบาลชุดใดเข้ามา ก็คงไม่สามารถล้มเลิกสัญญานี้ได้ เพราะเป็นโครงการสำคัญที่จะแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพฯ ซึ่งนับเป็นปัญหาวิกฤติของคนในเมืองหลวง

สำหรับโครงการทางรถไฟและถนนยกระดับ ซึ่งบริษัทโฮปเวลล์เป็นผู้ได้รับสัมปทานนี้ ได้มีการลงนามสัญญาตั้งแต่ปี 2534 ในสมัยที่นายมนตรี พงษ์พานิช ดำรงตำแหน่งรมว.คมนาคม ระยะเวลาสัมปทาน 38 ปี มูลค่าโครงการ 8 หมื่นล้านบาท ใช้เวลาในการก่อสร้างแล้วเสร็จสมบูรณ์ภายใน 8 ปี เป็นระยะทางทั้งสิ้น 61 กิโลเมตร ในระยะแรกเป็นเส้นทางทิศเหนือระหว่างยมราช-บางซื่อ-บางเขน-ดอนเมือง ใช้เวลาในการก่อสร้าง 4 ปี จากนั้นจะเชื่อมต่อเส้นทางยมราช-หัวลำโพง, ยมราช-หัวหมาก, มักกะสัน-สถานีแม่น้ำ, ดอนเมือง-

รังสิต, หัวลำโพง-วงเวียนใหญ่, ยมราช-ธนบุรี-วงเวียนใหญ่-โพธิ์นิมิตร และธนบุรี-ตลิ่งชัน ซึ่งจะเสร็จสมบูรณ์ทั้งระบบประมาณปี 2542 ส่วนระบบขนส่งมวลชนนั้นจะมีรถไฟปรับอากาศวิ่งบนทางยกระดับในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน จะมีความถี่ไม่เกิน 2 นาทีต่อขบวน อัตราค่าโดยสารกิโลเมตรละไม่เกิน 1 บาท สำหรับชั้นบนจะสร้างเป็นทางด่วนไปตามแนวของทางรถไฟ ยกเว้นช่วงแยกสถานีแม่น้ำเท่านั้น

ผลการประชุมของคณะกรรมการการเศรษฐกิจ

เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2536 ได้มีการประชุมคณะกรรมการการเศรษฐกิจสภาผู้แทนราษฎร โดยมีนายอุดร ดันดีสุนทร เป็นประธานการประชุม ที่ประชุมได้พิจารณาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเก็บภาษีโรงเรียนและที่ดินของจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีการประเมินภาษีสูงมาก เนื่องจากมีการประเมินค่าเครื่องจักรกลรวมเข้าไปด้วย ทำให้ไม่เป็นการเอื้ออำนวยต่อนักลงทุนหรือผู้ประกอบการ

คณะกรรมการฯ ได้เชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แทนจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยและผู้แทนจากจังหวัดชลบุรี มาร่วมชี้แจงให้ข้อมูลต่าง ๆ ในการจัดเก็บภาษีและการประเมินค่ารายปี ทั้งนี้ คณะกรรมการ

ได้ขอความร่วมมือให้กระทรวงมหาดไทยเร่ง
แก้ไข หาทางลดหย่อนในการนำเครื่องจักรกล
ไปประเมินรวมกับการจัดเก็บภาษีโรงเรือนและ
ที่ดิน โดยขอให้กระทรวงฯ วางกฎเกณฑ์ที่
ชัดเจนไว้ด้วย เพื่อเป็นการสะดวกแก่ผู้ประกอบการ
และเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บ ซึ่งผู้แทนกระทรวง

มหาดไทยได้ชี้แจงว่า กระทรวงฯ จะได้จัดประชุม
เจ้าหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ รวมทั้งผู้
ประกอบการด้วยในสัปดาห์ต่อไป เพื่อจะหา
ข้อสรุปและแนวทางแก้ไขให้เกิดความเป็นธรรม
และสะดวกแก่ผู้ลงทุนต่อไป

* * * * *

Legislative Institutional Repository of Thailand

พระราชบัญญัติ

Legislative Institutional Repository of Thailand

Legislative Institutional Repository of Thailand

พระราชบัญญัติ

ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

พ.ศ. ๒๕๑๘

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘

เป็นปีที่ ๓๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

๑“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือ มีเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหาร ท้องถิ่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหมายความรวมถึง กรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจด้วย

๒“การทุจริตในวงราชการ” หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติ การอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่ มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

๓“การประพฤตินมิชอบในวงราชการ” หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้น ไม่ปฏิบัติการอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืน กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มติของคณะรัฐมนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมุ่งหมายจะควบคุม ดูแล การรับ การเก็บรักษา หรือการใช้เงินหรือทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าจะการปฏิบัติหรือละเว้น ไม่ปฏิบัตินั้นเป็นการทุจริตในวงราชการด้วยหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงการประมาท เลินเล่อในหน้าที่ดังกล่าวด้วย

๔“องค์กรกลางบริหารงานบุคคล” หมายความว่า คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ตาม กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนหรือคณะกรรมการอื่นทำนองเดียวกัน ซึ่งมีหน้าที่ควบคุม ดูแลการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลสำหรับเจ้าหน้าที่ ของรัฐและให้หมายความรวมถึงคณะกรรมการที่ทำหน้าที่บริหารรัฐวิสาหกิจหรือผู้สั่งแต่งตั้งกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ แล้วแต่กรณีด้วย แต่ไม่ หมายความรวมถึงคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติ มิชอบในวงราชการ

¹ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๓

^{2,3,4} แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๓

“ประธานกรรมการ” หมายความว่า ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการ

“เลขาธิการ” หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ

“รองเลขาธิการ” หมายความว่า รองเลขาธิการคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการ ทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

⁵“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า เลขาธิการและข้าราชการในสังกัดสำนักงานป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ ตามพระราชบัญญัตินี้ และหมายความรวมถึงข้าราชการหรือพนักงานซึ่งมาช่วยราชการในสำนัก งานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ที่คณะกรรมการได้แต่งตั้ง ให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา ๔ ให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ ป.ป.ป.” ประกอบด้วยประธานกรรมการและกรรมการอื่นอีกไม่ น้อยกว่าห้าคน แต่ไม่เกินเก้าคนกับเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง

ประธานกรรมการและกรรมการให้แต่งตั้งโดยพระบรมราชโองการจากบุคคลซึ่งมีความซื่อสัตย์ สุจริตและมีความรู้ความชำนาญในวิชาการหรือกิจการต่าง ๆ ด้วยความเห็นชอบของวุฒิสภาและ สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๕ ประธานกรรมการและกรรมการต้องไม่เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้จัดการ กรรมการ ที่ปรึกษา ตัวแทน หรือลูกจ้างของบุคคล ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การใด ๆ ซึ่งดำเนินธุรกิจเพื่อค้ากำไร

มาตรา ๖ ประธานกรรมการและกรรมการให้อยู่ในตำแหน่งมีกำหนดสองปี และอาจได้รับ แต่งตั้งใหม่ได้อีกวาระหนึ่ง แต่จะแต่งตั้งให้อยู่ในตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่าสองวาระมิได้

⁵ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๓

^๖ ในกรณีที่วาระการดำรงตำแหน่งของประธานกรรมการและกรรมการได้สิ้นสุดลงในระหว่างปิดสมัยประชุมรัฐสภา หรือสภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือถูกยุบ ให้วาระการดำรงตำแหน่งดังกล่าวขยายออกไปจนกว่าประธานกรรมการและกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๗ นอกจากพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๖ ประธานกรรมการและกรรมการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ลาออก
- (๒) มีพระบรมราชโองการให้ออกด้วยความเห็นชอบของวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร
- (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๔) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (๕) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๕
- (๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่คดีที่เป็นความผิดลหุโทษหรือความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

^๗ เมื่อประธานกรรมการหรือกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ อาจมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้อื่นแทนด้วยความเห็นชอบของวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ประธานกรรมการหรือกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งในกรณีนี้อยู่ในตำแหน่งตามวาระของประธานกรรมการหรือกรรมการที่ตนแทน

เมื่อประธานกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ในระหว่างที่ยังไม่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้อื่นแทนตามวรรคสอง ให้กรรมการที่เหลืออยู่เลือกกรรมการคนหนึ่งเสนอนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งเพื่อรักษาการในตำแหน่งประธานกรรมการเป็นการชั่วคราว

มาตรา ๘ ในการประชุมของคณะกรรมการ ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มาตรา ๙ การประชุมทุกครั้งต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

^๘ มาตรา ๔

^๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๕

รัฐสภาไทย

74

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้า
คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๐ ให้มีสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน ป.ป.ป. ” มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ
และปฏิบัติงานธุรการอื่น ๆ

มาตรา ๑๑ ให้มีเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติ
มิชอบในวงราชการ มีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งราชการของสำนักงานป้องกันและปราบปราม
การทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ และจะให้มีรองเลขาธิการเป็นผู้ช่วยปฏิบัติราชการก็ได้
การแต่งตั้งเลขาธิการต้องได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๑๒ เลขาธิการจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเป็นเวลาเกินกว่าสี่ปีมิได้
ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๖ วรรคสอง และมาตรา ๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง มาใช้บังคับแก่
เลขาธิการโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓ ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

^๙(๑) เสนอมาตรการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการของ
เจ้าหน้าที่ของรัฐต่อคณะรัฐมนตรี

^{๑๐}(๒) เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตาม
มาตรา ๒๓

(๓) สืบสวนและสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงเมื่อมีผู้กล่าวหา ร้องเรียน หรือมีเหตุอันควร
สงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ

(๔) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการหรือวาง
แผนงานโครงการของส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ
ในวงราชการ

^๙มาตรา ๖

^{๑๐}แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา มาตรา ๗

รัฐสภา

75

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

(๕) รายงานผลการปฏิบัติราชการตามอำนาจหน้าที่พร้อมทั้งข้อสังเกตต่อนายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร ภายในเดือนตุลาคมทุกปี แล้วพิมพ์เผยแพร่รายงาน ประจำปีนั้นต่อไป

¹¹มาตรา ๑๓ ทวิ เรื่องดังต่อไปนี้ห้ามมิให้คณะกรรมการรับหรือยกขึ้นพิจารณา

(๑) เรื่องที่คณะกรรมการได้วินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดและนายกรัฐมนตรีรับทราบแล้ว เว้นแต่ เป็นกรณีที่เป็นกรณื่อดำเนินการตามมาตรา ๑๙ เบื้อง

(๒) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาด ในเรื่องนั้นแล้ว เว้นแต่เป็นกรณีที่เป็นกรณื่อดำเนินการตามมาตรา 20 มาตรา 21 มาตรา 21 ทวิ และ มาตรา 21 ตริ

¹² มาตรา 13 ตริ เรื่องดังต่อไปนี้คณะกรรมการจะไม่รับหรือยกขึ้นพิจารณาก็ได้

(๑) เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันที่มีการกล่าวหาหรือเรียน และ คณะกรรมการเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจหาพยานหลักฐานเพียงพอ ที่จะดำเนินการสืบสวนต่อไปได้

(๒) เรื่องที่คณะกรรมการเห็นว่าไม่ถึงขั้นเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามหลักเกณฑ์ ที่คณะกรรมการกำหนด

(๓) เรื่องที่มีลักษณะเป็นบัตรสนเท่ห์ ซึ่งไม่ระบุพยานหลักฐานชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินการสืบสวนต่อไปได้

¹³มาตรา ๑๓ จัตวา เรื่องใดที่คณะกรรมการไม่รับหรือไม่ยกขึ้นพิจารณาตามมาตรา ๑๓ ทวิ หรือมาตรา ๑๓ ตริ (๑) หรือ (๒) หรือ (๓) ถ้าคณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควรจะแจ้งให้ ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาหรือเรียนดำเนินการตามอำนาจหน้าที่แล้วแจ้งให้ คณะกรรมการทราบก็ได้

มาตรา ๑๔ การปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ประธานกรรมการหรือกรรมการซึ่ง ประธานกรรมการมอบหมายมีอำนาจดังต่อไปนี้

^{11,12}มาตรา ๘

¹³แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๘

รัฐสภา

76

LI RT

Legislative Institutional Repository of Thailand

(๑) มีหนังสือสอบถามส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการหรืองานใด ๆ

(๒) มีหนังสือเรียกบุคคลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีที่สืบสวนและสอบสวนมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสารหรือวัตถุใด ๆ ที่จำเป็นแก่การสอบสวนมาเพื่อประกอบการพิจารณา หรือแจ้งให้บุคคลใด ๆ ดังกล่าวให้ถ้อยคำ หรือส่งบัญชีเอกสารหรือวัตถุใด ๆ ที่จำเป็นแก่การสอบสวนแก่เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือเพื่อการนั้น

การส่งหนังสือเรียกให้นำไปส่งในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน ภูมิลำเนา หรือสำนักงานของผู้รับ

กรณีนำไปส่ง เมื่อผู้ส่งไม่พบผู้รับ จะส่งให้แก่บุคคลใดที่มีอายุเกินยี่สิบปีซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือนหรือที่สำนักงานของผู้รับก็ได้

¹⁴มาตรา ๑๔ ทวิ เมื่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจได้รับหนังสือสอบถามตามมาตรา ๑๔ (๑) แล้ว ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจนั้นชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการหรืองานใด ๆ ที่ได้มีการสอบถามทุกครั้งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือสอบถาม

ในกรณีที่ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีความจำเป็นต้องใช้เวลาในการชี้แจงข้อเท็จจริงเกินกำหนดเวลาสามสิบวัน ให้มีหนังสือแจ้งไปยังผู้สอบถามทราบก่อนวันสิ้นสุดกำหนดพร้อมกับเหตุผล โดยขอขยายระยะเวลาได้ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่รวมระยะเวลาทั้งหมดต้องไม่เกินเก้าสิบวัน

มาตรา ๑๕ คณะกรรมการจะตั้งอนุกรรมการเพื่อพิจารณาสอบสวนหรือปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ได้

¹⁵อนุกรรมการต้องแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรู้ความชำนาญในวิชาการหรือกิจการต่าง ๆ

¹⁶การแต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อพิจารณาสอบสวนตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีกรรมการร่วมอยู่ด้วยหนึ่งคน และอนุกรรมการนั้นต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๕ และไม่มีเหตุต้องพ้นจากตำแหน่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๗ ยกเว้น (๒)

¹⁴มาตรา ๕

^{15,16}แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒)

มาตรา ๑๖ ในกรณีที่กรรมการ หรืออนุกรรมการเป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องใดๆ ห้ามมิให้กรรมการหรืออนุกรรมการผู้นั้นร่วมในการสืบสวนหรือสอบสวนเรื่องดังกล่าว

มาตรา ๑๗ ประธานกรรมการ กรรมการ อนุกรรมการ และเจ้าหน้าที่ต้องแสดงสินทรัพย์ และหนี้สินของตนต่อนายกรัฐมนตรีตามรายการ วิธีการ และกำหนดเวลาที่กฎกระทรวงกำหนด

¹⁷มาตรา ๑๗ ทวิ เมื่อคณะกรรมการได้รับเรื่องกล่าวหาร้องเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาสอบสวน โดยไม่ชักช้าและก่อนที่คณะกรรมการจะมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนมีมูลว่าผู้นั้นกระทำความผิดจะต้องแจ้งข้อกล่าวหาร้องเรียนให้ผู้นั้นทราบ และให้โอกาสแก่ผู้นั้นที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาร้องเรียนด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาเกี่ยวกับการพิจารณาสอบสวน เพื่อให้ได้ความจริง และยุติธรรม ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรี

¹⁸มาตรา ๑๘ ในการพิจารณาสอบสวนตามความในพระราชบัญญัตินี้ถ้าคณะกรรมการเห็นว่ากรณีใดมีเหตุผลสมควรให้สั่งพักราชการหรือพักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนก็ให้รายงานไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อทราบและส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนสั่งพักราชการหรือพักงานเพื่อรอฟังผลการพิจารณาของคณะกรรมการและให้ถือว่าเป็นการสั่งพักราชการหรือสั่งพักงานตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่ใช้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนนั้น และให้นำบทบัญญัติ ระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการสั่งให้กลับเข้ารับราชการหรือกลับเข้าทำงานเพราะถูกสั่งพักราชการหรือพักงานตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับที่ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นมาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ให้คณะกรรมการส่งเรื่องและความเห็นไปยังปลัดกระทรวงยุติธรรมเพื่อดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

¹⁹มาตรา ๑๙ เมื่อคณะกรรมการมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดมีมูลว่าผู้นั้น

¹⁷มาตรา ๑๑

^{18,19} แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๑๒

รัฐสภา

78

LI RT

Legislative Institutional Repository of Thailand

กระทำความผิด ให้ประธานกรรมการรายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบและส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชา
ของผู้นั้นดำเนินการทางวินัยต่อไป และถ้ากรณีเป็นความผิดทางอาญาก็ให้แจ้งต่อพนักงานสอบสวน
ทั้งนี้ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการมีมติตามมาตรา ๑๗ ทวิ

สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย เมื่อ
คณะกรรมการมีมติว่า เรื่องที่สอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว มีมูลเป็นการทุจริตหรือประพฤติ
มิชอบในวงราชการ ให้ประธานกรรมการรายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบและส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชา
หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้นั้นดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป และหากกรณีเป็นความผิด
ทางอาญาก็ให้แจ้งต่อพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ ภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง

ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันได้รับ
เรื่องถ้ามีความจำเป็นคณะกรรมการอาจอนุญาตให้ขยายระยะเวลาออกไปอีกไม่เกินสองครั้ง ครั้งละ
ไม่เกินสามสิบวันก็ได้ เมื่อเห็นว่ามีเหตุผลอันสมควร

²⁰มาตรา ๑๙ ทวิ เมื่อผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับเรื่องตามมาตรา ๑๙ แล้ว
ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวนทางวินัยหรือต้องดำเนินการเพื่อพิจารณาโทษเจ้าหน้าที่
ของรัฐผู้นั้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการ
ประการใดไปบ้างแล้ว ให้แจ้งคณะกรรมการทราบผลทุกสามสิบวัน

ในการสอบสวนทางวินัยตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการสอบสวนนำสำนวนการสอบสวน
ของคณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการสอบสวน และทำความเข้าใจกับผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ
สอบสวนด้วย และในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนมีความเห็นขัดแย้งกับมติของคณะกรรมการ ก็
ให้แสดงเหตุผลไว้ในสำนวนการสอบสวนทางวินัยนั้นด้วย

²¹มาตรา ๑๙ ตริ เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับแจ้งผลการสอบสวนทางวินัยจากกรรมการ
การสอบสวนตามมาตรา ๑๙ ทวิ แล้ว ต้องสั่งดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไปโดยเร็ว

เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะลงโทษหรือไม่ก็ตาม ต้องแจ้งให้
คณะกรรมการทราบภายในสิบห้าวัน

²⁰มาตรา ๑๓

^{21, 22, 23}แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๑๓

²²มาตรา ๑๙ จัตวา ผู้บังคับบัญชาผู้ใดละเลยไม่ดำเนินการตามมาตรา ๑๙ ทวิ หรือมาตรา ๑๙ ตริ ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชาผู้นั้นกระทำผิดวินัย

²³มาตรา ๑๙ เบญจ ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการตามมาตรา ๑๙ ทวิ หรือคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาตามมาตรา ๑๙ ตริ ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ให้คณะกรรมการเสนอความเห็นไปยังนายกรัฐมนตรีและให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการตามที่เห็นสมควร หรือในกรณีที่จำเป็นจะสั่งให้องค์การกลางบริหารงานบุคคลพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ให้ถูกต้องเหมาะสมต่อไปก็ได้ เว้นแต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ให้คณะกรรมการแจ้งความเห็นไปยังประธานคณะกรรมการตุลาการ เพื่อพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

²⁴มาตรา ๒๐ เมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏแก่คณะกรรมการหรือมีการกล่าวหาร้องเรียนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดร้ายผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติให้คณะกรรมการพิจารณาวินิจฉัยเบื้องต้นก่อนว่าพฤติการณ์หรือเรื่องที่ถูกกล่าวหาหรือร้องเรียนนั้นมีมูลเพียงพอที่คณะกรรมการจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นผู้ซึ่งได้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา ๒๓ ไว้แล้ว ให้คณะกรรมการนำรายการแสดงทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวมาพิจารณาประกอบด้วย

ในกรณีที่คณะกรรมการมีมติตามวรรคหนึ่งว่าพฤติการณ์หรือเรื่องที่ถูกกล่าวหาหรือร้องเรียนมีมูลเพียงพอที่คณะกรรมการจะรับไว้พิจารณาได้ให้คณะกรรมการดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริงต่อไปในการสืบสวนสอบสวนนี้คณะกรรมการจะมอบอำนาจให้กรรมการ อนุกรรมการ หรือเจ้าหน้าที่ผู้ใดดำเนินการแล้วแจ้งให้คณะกรรมการทราบก็ได้

มติของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด

²⁵มาตรา ๒๑ ในกรณีที่คณะกรรมการพิจารณาผลการสืบสวนสอบสวนตามมาตรา ๒๐ แล้วมีมติว่ากรณีมีมูลน่าเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นร้ายผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ให้

²⁴มาตรา ๑๔

²⁵แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๐ มาตรา ๑๔

คณะกรรมการสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของตนตามรายการ วิธีการ และระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด

ระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ต้องไม่น้อยกว่าสามสิบวันแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

เมื่อคณะกรรมการได้รับรายการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตามวรรคหนึ่งแล้วให้คณะกรรมการ ดำเนินการสอบสวนหรือมอบอำนาจให้กรรมการหรืออนุกรรมการดำเนินการสอบสวนและให้นำ ความในมาตรา ๑๗ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มติของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด

²⁶มาตรา ๒๑ ทวิ เมื่อคณะกรรมการได้ดำเนินการตามมาตรา ๒๑ แล้ว หากพิจารณาวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และไม่สามารถชี้แจงได้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นตนได้มาโดยชอบ ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการและให้คณะกรรมการแจ้งให้พนักงานอัยการดำเนินการเพื่อปฏิบัติตามมาตรา 21 ตรี แล้วเสนอความเห็นไปยังนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาสั่งหรือดำเนินการให้มีการสั่งลงโทษไล่ออก ปลดออกหรือให้ออกเว้นแต่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ให้คณะกรรมการแจ้งความเห็นไปยังประธานคณะกรรมการตุลาการ เพื่อพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

มติของคณะกรรมการที่วินิจฉัยว่าผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ตามวรรคหนึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด

²⁷มาตรา ๒๑ ตรี บรรดาทรัพย์สินที่คณะกรรมการมีมติว่าเป็นทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติ หรือเพิ่มขึ้นผิดปกติ ตามมาตรา ๒๑ ทวิ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลโดยไม่ชักช้าเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นจะสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นตนได้มาโดยชอบ ในกรณีนี้ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

²⁶มาตรา ๑๕

^{27,28}แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ.๒๕๓๐ มาตรา ๑๕

ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าเพื่อประโยชน์ในการยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งสมควรทำการสอบสวนเพิ่มเติมให้พนักงานอัยการเสนอความเห็นไปยังคณะกรรมการโดยเร็วเมื่อคณะกรรมการเห็นชอบด้วยก็ให้ดำเนินการตามความเห็นของพนักงานอัยการ ถ้าไม่เห็นด้วยก็ให้แจ้งพนักงานอัยการทราบเพื่อยื่นคำร้องต่อไป

²⁸มาตรา ๒๑ จัตวา เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดมีกรณีถูกกล่าวหาว่าทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการตามมาตรา ๑๗ ทวิ ในกรณีที่เป็นความผิดอย่างร้ายแรง หรือในกรณีที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติกหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และคณะกรรมการได้มีมติให้รับไว้พิจารณาตามมาตรา ๒๐ แล้ว แม้ภายหลังผู้นั้นจะพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้วด้วยเหตุอื่นนอกจากตายก็ให้คณะกรรมการมีอำนาจดำเนินการต่อไปได้แต่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในกรณีที่คณะกรรมการมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนมีมูลว่าผู้นั้นกระทำความผิดอย่างร้ายแรง หรือผู้นั้นร้ายแรงผิดปกติกหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ก็ให้ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น พนักงานอัยการ นายกรัฐมนตรีหรือคณะกรรมการตุลาการแล้วแต่กรณีดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมีได้พ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๒๒ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ประธานกรรมการ กรรมการอนุกรรมการ และเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๒๓ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตามรายการ วิธีการ และเวลาตามกำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๒๔ ผู้ใดไม่มาให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งบัญชีเอกสารหรือวัตถุใด ๆ ที่เรียกหรือสั่งให้ส่งตามมาตรา ๑๔(๒) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๕ ห้ามมิให้ผู้ใดเปิดเผยข้อความ ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลที่ได้มา เนื่องจากการปฏิบัติ

การตามพระราชบัญญัตินี้เว้นแต่คณะกรรมการจะมอบหมายหรือเป็นการกระทำตามที่ราชการ
หรือเพื่อประโยชน์แก่การตรวจสอบหรือพิจารณาสอบสวน

ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่ง
หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๒๖ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง
เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

สัญญา ธรรมศักดิ์

นายกรัฐมนตรี

(ร.จ.เล่มที่ ๙๒ ตอนที่ ๕๒ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๘)

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและ
ประพฤติมิชอบในวงราชการ เป็นนโยบายที่สำคัญสำหรับรัฐบาลจะต้องดำเนินการต่อไปให้ได้ผลอย่างจริงจัง และใน
การนี้สมควรที่จะมอบหมายภาระหน้าที่อันนี้ให้แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ
ในวงราชการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานและเพื่อให้คณะกรรมการดังกล่าวมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานไปตามมติของคณะกรรมการ
จึงจำเป็นต้องจัดตั้งสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการขึ้น จึงจำเป็นต้อง
ตราพระราชบัญญัตินี้

www.lirt.or.th

Legislative Institutional Repository of Thailand

พระราชกฤษฎีกา

รัฐสภา

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

Legislative Institutional Repository of Thailand

พระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

พ.ศ. ๒๕๒๔

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔

เป็นปีที่ ๓๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดรายการ วิธีการ และเวลาในการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. ๒๕๒๔”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจาก วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ เมื่อคณะรัฐมนตรีมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหมด หรือบางส่วน หรือบางคน แสดงสินทรัพย์และหนี้สิน ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตามคำสั่งดังกล่าวปฏิบัติดังนี้

(๑) สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งอยู่ในวันที่คณะรัฐมนตรีมีคำสั่งให้แสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินของตนที่มีอยู่ในวันที่คณะรัฐมนตรีมีคำสั่งภายใน สิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งของคณะรัฐมนตรี

(๒) สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้รับการบรรจุหรือแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหรือให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งภายหลังที่คณะรัฐมนตรีมีคำสั่งให้แสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินของตนที่มีอยู่ในวันที่มีคำสั่งแต่งตั้งให้ผู้นั้นดำรงตำแหน่งหรือในวันที่มีคำสั่งให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ภายใน สิบห้าวัน นับแต่วันที่ผู้นั้นได้รับทราบคำสั่งแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งหรือให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจยื่นรายการสินทรัพย์และหนี้สินได้ภายในเวลาที่กำหนด และได้ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลา โดยแสดงเหตุผลแห่งความจำเป็นให้ปรากฏ ถ้าผู้มีหน้าที่รับแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินตามมาตรา ๘ พอใจในเหตุแห่งความจำเป็นนั้น อาจขยายระยะเวลาตาม (๑) หรือ (๒) ได้หนึ่งครั้ง เป็นเวลาไม่เกินสิบห้าวัน และให้รายงานให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการทราบโดยไม่ชักช้า

มาตรา ๔ เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตามมาตรา ๓ แล้ว ผู้ใดถูกฟ้องคดีอาญาในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ให้ผู้นั้นแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินของตนที่มีอยู่ในวันที่ถูกฟ้องคดีภายใน สิบห้าวัน นับแต่วันที่ถูกฟ้องคดี

มาตรา ๕ เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตามมาตรา ๓ แล้ว ผู้ใดพ้นจากตำแหน่งหรือหน้าที่ซึ่งต้องแสดงสินทรัพย์และหนี้สินดังกล่าวแล้ว แต่ยังคงมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ ให้ผู้นั้นแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินของตนที่มีอยู่ในวันที่พ้นจากตำแหน่ง หรือหน้าที่ภายใน สิบห้าวัน นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น แล้วแต่กรณี

มาตรา ๖ เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตามมาตรา ๓ แล้ว ผู้ใดจะพ้นจากตำแหน่งเพราะเกษียณอายุหรือพ้นจากตำแหน่งตามบทบัญญัติของ กฎหมายหรือเพราะลาออกจากตำแหน่งให้ผู้นั้นแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินของตนที่มีอยู่ในขณะนั้นก่อนวันที่จะพ้นจากตำแหน่งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

มาตรา ๗ การแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สิน ให้ทำตามแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินท้ายพระราชกฤษฎีกานี้

สินทรัพย์และหนี้สินที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องแสดงรายการ ให้รวมถึงสินทรัพย์และหนี้สินในต่างประเทศและที่มีได้อยู่ในความครอบครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย

มาตรา ๘ การแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินตามพระราชกฤษฎีกานี้ต้องทำเป็นสองฉบับ มีข้อความตรงกันและให้ผู้แสดงสินทรัพย์และหนี้สินใส่ซองปิดผนึกและต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้บนรอยผนึกของซองและให้ยื่นต่อผู้มีหน้าที่รับแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินดังต่อไปนี้

(๑) สำหรับข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง ให้ยื่นต่อ นายกรัฐมนตรี

(๒) สำหรับข้าราชการฝ่ายตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ให้ยื่นต่อ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

(๓) สำหรับข้าราชการฝ่ายอัยการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ ให้ยื่นต่อ ปลัดกระทรวงมหาดไทย

(๔) สำหรับข้าราชการฝ่ายรัฐสภาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา ให้ยื่นต่อ เลขาธิการรัฐสภา

(๕) สำหรับข้าราชการประเภทอื่นนอกจาก (๑) ถึง (๔) ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการตั้งแต่ระดับกรมขึ้นไป รวมตลอดถึงกรรมการและอนุกรรมการของส่วนราชการ ให้ยื่นต่อ ปลัดกระทรวงเจ้าสังกัด

(๖) สำหรับผู้ว่าการ ผู้อำนวยการ ผู้จัดการขององค์การรัฐบาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การของรัฐบาล กิจการที่เป็นของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยกิจการนั้น และหน่วยงานธุรกิจซึ่งรัฐเป็นเจ้าของ ให้ยื่นต่อ รัฐมนตรีที่รัฐวิสาหกิจดังกล่าวสังกัดอยู่

(๗) สำหรับข้าราชการและลูกจ้างของส่วนราชการ พนักงานและลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ นอกจากที่กล่าวใน (๕) และ (๖) ให้ยื่นต่อผู้บังคับบัญชาของตนซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง หรือกรม หรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ แล้วแต่กรณี

(๘) สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐนอกจากที่กล่าวใน (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) และ (๗) ให้ยื่นต่อเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการหรือต่อผู้ซึ่งคณะรัฐมนตรีกำหนด

ให้ผู้มีหน้าที่รับแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินตาม (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) และ (๘) ลงลายมือชื่อกำกับไว้ที่หน้าซอง และส่งแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินดังกล่าวหนึ่งฉบับให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ภายในเจ็ดวันนับแต่วันสิ้นกำหนดระยะเวลา ที่ต้องแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินตามมาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ หรือมาตรา ๖ แล้วแต่กรณี ส่วนอีกหนึ่งฉบับให้เก็บเป็นเอกสารลับในราชการไว้ ณ สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานปลัดทบวง สำนักงานของหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมหรือเทียบเท่ากรม หรือ ณ สำนักงานของหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่ผู้แสดงสินทรัพย์และหนี้สินนั้นสังกัดอยู่แล้วแต่กรณี

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่ง ให้ยื่นแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินแต่เพียงตำแหน่งเดียว

มาตรา ๘ เมื่อได้รับแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินตามมาตรา ๘ แล้ว ให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการนำใส่ซองปิดผนึกอีกชั้นหนึ่ง และลงลายมือชื่อกำกับไว้บนรอยผนึกของซองและเก็บไว้เป็นเอกสารลับในราชการ ณ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

การเปิดผนึกของแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เฉพาะเมื่อมีการสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ หรือเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐจะพ้นจากตำแหน่ง ตามมาตรา ๖

มาตรา ๑๐ ในกรณีผู้ยื่นแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สิน พ้นจากตำแหน่งที่ต้องแสดงสินทรัพย์และหนี้สินหรือหน่วยงานที่ต้องแสดงสินทรัพย์และหนี้สินแล้วเป็นเวลาห้าปีจะจัดการทำลายแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินตามระเบียบของทางราชการก็ได้

มาตรา ๑๑ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก ป. ดิถสุลานนท์
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือโดยที่มาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ กำหนดว่าเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงสินทรัพย์และหนี้สินตามรายการ วิธีการ และเวลาที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้ขึ้น

(ร.จ. เล่มที่ ๙๘ ตอนที่ ๓๓ ลงวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๒๔)

พระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๙

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๙
เป็นปีที่ ๔๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๙”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

รัฐสภา

92

LIRT

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกคำอธิบายแบบกรอรายการ (๒) ของแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินท้ายพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. ๒๕๒๔ และให้ใช้คำอธิบายแบบกรอรายการ (๒) ท้ายพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก ป. ตติยสูลานนท์
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ เนื่องจากตามแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินท้ายพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. ๒๕๒๔ กำหนดให้ผู้ยื่นแบบต้องแนบสำเนาเอกสารหลักฐานสินทรัพย์และหนี้สิน ซึ่งทำให้เป็นภาระแก่ผู้ยื่นแบบมากสมควรแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารหลักฐานในการยื่นแบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยให้ผู้ยื่นแบบสามารถระบุหมายเลขเอกสารหลักฐานดังกล่าวแทนการแนบสำเนาเอกสารหลักฐานสินทรัพย์และหนี้สิน จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

(ร.จ. เล่มที่ ๑๐๓ ตอนที่ ๒๑๒ ลงวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๒๔)

รัฐสภา

๙๓

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

ลับ

แบบแสดงรายการสิทธิทรัพย์สินและหนี้สิน
ท้ายพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการแสดงสิทธิทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
พ.ศ. ๒๕๖๔

รัฐสภาไทย

94

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

ลับ

แผ่นที่ ๑ ใน.....แผ่น

แบบแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สิน

ท้ายพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

พ.ศ. ๒๕๒๔

- ผู้ยื่นแบบ : ชื่อและชื่อสกุล.....วัน เดือน ปีเกิด.....อายุ.....ปี
ตำแหน่ง.....สังกัด.....
วัน เดือน ปีที่ได้รับแต่งตั้ง.....
- ที่อยู่ปัจจุบัน : เลขที่.....หมู่ที่.....ตรอก/ซอย.....ถนน.....
ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
จังหวัด.....โทรศัพท์.....
- บิดา : ชื่อและชื่อสกุล..... มีชีวิตอยู่ อายุ.....ปี ตาย
ที่อยู่.....อาชีพ.....
- มารดา : ชื่อและชื่อสกุล..... มีชีวิตอยู่ อายุ.....ปี ตาย
ที่อยู่.....อาชีพ.....
- คู่สมรส : ชื่อและชื่อสกุล..... มีชีวิตอยู่ อายุ.....ปี ตาย
อาชีพ.....ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....
บิดาชื่อ.....มารดาชื่อ.....
- บุตร : บุตรในสมรส.....คน บุตรนอกสมรสที่รับรองแล้ว.....คน บุตรบุญธรรม.....คน
รวม.....คน คือ

ลำดับที่	ชื่อสกุล	อายุ	ที่อยู่และที่ทำงาน
๑.	.....	.....	.....
๒.	.....	.....	.....
๓.	.....	.....	.....
๔.	.....	.....	.....
๕.	.....	.....	.....
๖.	.....	.....	.....
๗.	.....	.....	.....
๘.	.....	.....	.....
๙.	.....	.....	.....
๑๐.	.....	.....	.....

หมายเหตุ.....

ลับ

รัฐสภาไทย

95

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

ลับ

แผ่นที่ ๒ ใน.....แผ่น

รายได้

รายได้ประจำจากทางราชการ

(๑) .....

(๒) .....

(๓) .....

รายได้ประจำอื่น ๆ

(๑) .....

(๒) .....

(๓) .....

รวมรายได้

จำนวนเงิน	หมายเหตุ
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

รายได้ประจำจากทางราชการ ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน เป็นต้น

รายได้ประจำอื่น ๆ ได้แก่ ดอกเบี้ย เงินปันผล ค่าเช่า เป็นต้น

ลับ

รัฐสภา

๑๖

ลับ

แผ่นที่ ๓ ใน.....แผ่น

ข้าพเจ้าขอแสดงรายการสินทรัพย์และหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่.....ตามรายการดังนี้

สินทรัพย์	จำนวนเงิน/มูลค่า ณ วันยื่นแบบ (ราคาประมาณ) (บาท)	หมายเหตุ
๑. เงินสด (เฉพาะกรณีมีเงินสดเกินหนึ่งแสนบาทในวันกรอกรายการ)	.....	
๒. เงินฝาก		
๒.๑ ในธนาคารพาณิชย์.....	.....	
๒.๒ ในสถาบันการเงินอื่น.....	.....	
๓. เงินลงทุน		
๓.๑ หลักทรัพย์รัฐบาลและที่รัฐบาลค้ำประกัน.....	.....	
๓.๒ หลักทรัพย์จดทะเบียนและรับอนุญาต.....	.....	
๓.๓ หลักทรัพย์อื่น.....	.....	
๔. เงินให้กู้ยืม.....	.....	
๕. ที่ดิน.....	.....	
๖. โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง.....	.....	
๖.๑ บ้านอาศัย.....	.....	
๖.๒ สิ่งปลูกสร้าง.....	.....	
๗. ยานพาหนะ.....	.....	
๘. สิทธิและสัมปทาน.....	.....	
๙. สินทรัพย์อื่น.....	.....	
รวมสินทรัพย์		

ลับ

ลับ

แผ่นที่ ๔ ใน.....แผ่น

หนี้สิน	จำนวนเงิน ณ วันยื่นแบบ (บาท)	หมายเหตุ
๑. เงินเบิกเกินบัญชีและเงินกู้ยืมจากธนาคาร.....	.....	
๒. เงินกู้จากสถาบันการเงินอื่น.....	.....	
๓. หนี้สินที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ.....	.....	
๔. หนี้สินอื่น.....	.....	
รวมหนี้สิน		

ข้าพเจ้ามีสินทรัพย์มากกว่าหนี้สิน

มีหนี้สินมากกว่าสินทรัพย์

_____ บาท

คำรับรอง ข้าพเจ้าขอรับรองว่า รายการสินทรัพย์และหนี้สินที่แสดงไว้ข้างต้นนี้ถูกต้องและตรงตามความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ).....ผู้ยื่นแบบ

(.....)

วัน เดือน ปีที่ยื่น.....

ลับ

รัฐสภา

98

LIART

ลับ

คำอธิบายการกรอกรายการ (๑)

๑. สินทรัพย์ในข้อ (๑) ถึง (๙) ให้หมายความรวมถึงสินทรัพย์ที่เป็นกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองของผู้ยื่นแบบที่มีอยู่ภายในและภายนอกราชอาณาจักรและทั้งที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่นด้วย ความหมายและตัวอย่างของสินทรัพย์และหลักฐานที่ต้องแนบมาด้วยปรากฏในคำอธิบายการกรอกรายการ (๒)

๒. สิทธิตามข้อ (๙) ให้หมายถึงสิทธิอื่น ๆ ที่มีค่าตอบแทนเป็นเงินด้วยความหมายและตัวอย่างของสิทธิและหลักฐานที่ต้องแนบมาด้วยปรากฏในคำอธิบายการกรอกรายการ (๒)

๓. สินทรัพย์อื่น ๆ ตามข้อ (๙) ได้แก่ ทรัพย์สินอื่นนอกเหนือจาก (๑) - (๘) ทั้งนี้ เฉพาะที่มีมูลค่าหน่วยละห้าหมื่นบาทขึ้นไป

๔. ในกรณีที่ผู้ยื่นแบบเป็นเจ้าของหรือมีสิทธิร่วมในสินทรัพย์รายการใด เช่น ในฐานะเป็นคู่สมรสหรือเจ้าของร่วม ให้กรอกราคาหรือจำนวนเงินของทรัพย์สินรายการนั้นพร้อมทั้งฐานะของผู้ยื่นแบบ

๕. ถ้ารายการข้อใดไม่พอกรอกให้ทำรายการเพิ่มเติมแนบท้ายแบบแสดงสินทรัพย์และหนี้สิน พร้อมทั้งหมายเหตุไว้ในตอนท้ายของข้อนั้น ๆ ว่า มีรายการเพิ่มเติมแนบท้ายด้วย

๖. หนี้สินตามข้อ (๑) ถึง (๔) หมายถึงหนี้สินของผู้ยื่นแบบทั้งที่เป็นหนี้ภายในและนอกราชอาณาจักร ความหมายและตัวอย่างของหนี้สิน และหลักฐานที่ต้องแนบมาด้วยปรากฏในคำอธิบายการกรอกรายการ (๒)

ลับ

ลับ

คำอธิบายแบบกรอกรายการ (๒)

ลำดับ	ประเภทสินทรัพย์	ตัวอย่าง	หลักฐานแนบหรืออ้างอิง
๒.๑	เงินฝากในธนาคารพาณิชย์	เงินฝากเมื่อทวงถาม เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ	สำเนาหรือภาพถ่ายเอกสารเงินฝาก หรือระบุหมายเลขบัญชีเงินฝาก และชื่อธนาคาร
๒.๒	เงินฝากในสถาบันการเงินอื่น	เงินฝากกับบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุน และหลักทรัพย์ เงินฝากกับบริษัทเครดิตฟองซิเอร์	สำเนาหรือภาพถ่ายเอกสารเงินฝากหรือตัวเงิน หรือระบุหมายเลข บัญชีหรือหมายเลขเอกสารเงินฝากหรือตัวเงิน และ ชื่อสถาบันการเงิน
๓.๑	เงินลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาล และที่รัฐบาลค้ำประกัน	พันธบัตรรัฐบาล พันธบัตรธนาคารอาคารสงเคราะห์ พันธบัตรองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ฯลฯ	สำเนาหรือภาพถ่ายของหลักทรัพย์หรือระบุหมายเลข ของหลักทรัพย์ และชื่อผู้ออกหลักทรัพย์
๓.๒	เงินลงทุนในหลักทรัพย์ จดทะเบียนและรับอนุญาต	หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ และหุ้นกู้ของบริษัทจดทะเบียน และรับอนุญาตในตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทย	สำเนาหรือภาพถ่ายของหลักทรัพย์ หรือระบุหมายเลข ของหลักทรัพย์ และชื่อผู้ออกหลักทรัพย์
๓.๓	หลักทรัพย์และเงินหุ้นอื่น	หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ และหุ้นกู้ของบริษัทนอก ตลาดหลักทรัพย์ เงินลงทุนในกิจการห้างหุ้นส่วน	สำเนาหรือภาพถ่ายของหลักทรัพย์หรือระบุหมายเลข ของหลักทรัพย์ และชื่อผู้ออกหลักทรัพย์ สำเนาหรือภาพถ่ายสัญญาห้างหุ้นส่วน
๔.	เงินให้กู้ยืม	เงินให้กู้ยืมแก่บุคคล ห้างหุ้นส่วน และบริษัทจำกัด รวมดอกเบี้ยค้างรับ	สำเนาหรือภาพถ่ายสัญญาเงินกู้หรือหลักฐานอื่น ๆ ที่ แสดงการเป็นเจ้าหนี้

ลับ

ลับ

ลำดับ	ประเภทสินทรัพย์	ตัวอย่าง	หลักฐานแนบหรืออ้างอิง
๕	ที่ดิน		สำเนาหรือภาพถ่ายโฉนด หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือแสดงสิทธิครอบครอง หรือระบุเลขที่โฉนด หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือแสดงสิทธิครอบครอง และระวางและที่ตั้งของที่ดิน
๖.๑	บ้านอาศัย	บ้านที่ใช้อาศัยอยู่ (ราคาโดยประมาณ)	สำเนาหรือภาพถ่ายโฉนด หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือแสดงสิทธิครอบครอง หรือระบุเลขที่โฉนด หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือแสดงสิทธิครอบครอง หากสร้างบนที่ดินของผู้ยื่นแบบ
๖.๒	สิ่งปลูกสร้างอื่น	บ้านอาศัยให้เช่า ห้องแถวให้เช่า ราคาโดยประมาณ	สำเนาหรือภาพถ่ายโฉนด หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือแสดงสิทธิครอบครอง หรือระบุเลขที่โฉนด หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือแสดงสิทธิครอบครอง หากสร้างบนที่ดินของผู้ยื่นแบบ
๗	ยานพาหนะ	รถยนต์ส่วนตัว รถบรรทุก เรือยนต์	สำเนาหรือภาพถ่ายทะเบียน หรือระบุหมายเลขทะเบียน
๘	สิทธิและสัมปทาน	คำขลิขสิทธิ์ สิทธิในสัมปทาน	สำเนาหรือภาพถ่ายเอกสารแสดงสิทธิหรือระบุเลขที่เอกสารแสดงสิทธิ
๙	สินทรัพย์อื่น		

ลับ

ลับ

ลำดับ	ประเภทหนี้สิน	ตัวอย่าง	หลักฐานแนบหรืออ้างอิง
๑	เงินเบิกเกินบัญชีและเงินกู้ยืมจากธนาคาร	เงินเบิกเกินบัญชีกับธนาคารพาณิชย์ เงินกู้จากธนาคารพาณิชย์	สำเนาหรือภาพถ่ายสัญญาเงินกู้ หรือระบุมหมายเลขสัญญาเงินกู้ ปีที่กู้ และชื่อธนาคารผู้ให้กู้
๒	เงินกู้จากสถาบันการเงินอื่น	เงินกู้จากบริษัทเงินทุนและบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ เงินกู้ยืมจากบริษัทประกันภัย เงินกู้จากบริษัทเครดิตฟองซิเอร์	สำเนาหรือภาพถ่ายสัญญาเงินกู้ หรือระบุมหมายเลขสัญญาเงินกู้ ปีที่กู้ และชื่อสถาบันการเงินผู้ให้กู้
๓	หนี้สินที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ	เงินกู้หรือหนี้สินจากบุคคล หรือกิจการที่ไม่ใช่สถาบันการเงินข้างต้นที่ทำเป็นหนังสือ	สำเนาหรือภาพถ่ายสัญญาเงินกู้ หรือหลักฐานอื่นๆ ที่แสดงการเป็นลูกหนี้
๔	หนี้สินอื่น	หนี้สินที่ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ	

ลับ

มพีที่ : โรงพิมพ์ธรรมสาร 83 ถนนบำรุงเมือง สี่ก๊กเสาชิงช้า กรุงเทพฯ โทร.224-8207, 226-2599 Fax: 221-0374

 LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand